

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

Dramatická umění

Teorie a kritika

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Divadelní spolek Jiří v kontextu města Poděbrady

Kateřina Vaněčková

Vedoucí práce: doc. Mgr. Daniela Jobertová, Ph.D.

Oponent práce: Mgr. Radovan Lipus, Ph.D.

Datum obhajoby: 21. 6. 2021

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, 2021

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

THEATRE FACULTY

Dramatic arts

Theory and criticism

MASTER THESIS

Amateur Theatre Company Jiří in the context of the town of Poděbrady

Kateřina Vaněčková

Supervisor: doc. Mgr. Daniela Jobertová, Ph.D.

Opponent: Mgr. Radovan Lipus, Ph.D.

Date of Presentation: 21. 6. 2021

Academic degree to be obtained: MgA.

Prague, 2021

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci na téma

DIVADELNÍ SPOLEK JIŘÍ V KONTEXTU MĚSTA PODĚBRADY

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Souhlasím s využitím práce pro prezenční studium v knihovně AMU.

V Praze, dne

Kateřina Vaněčková

Ráda bych poděkovala doc. Mgr. Daniele Jobertové, Ph.D. za její čas, trpělivost a cenné připomínky.

Děkuji paní Vlastě Vaňoučkové za propůjčení divadelních kronik DS Jiří a PhDr. Ladislavu Langrovi za konzultace a zapůjčení knih a materiálů. V neposlední řadě také děkuji své rodině za podporu a všem provinčním elektrikářům, díky kterým tato práce mohla vzniknout.

Abstrakt

Magisterská diplomová práce se zabývá Divadelním spolkem Jiří, jeho historií a působením ve městě Poděbrady. Klade si za cíl detailně postihnout vývoj spolku od jeho vzniku v roce 1861 až do současnosti a zároveň se zaměřuje na vztah mezi divadelním spolkem a městem. Historie Divadelního spolku Jiří je pro lepší přehlednost rozdělena do čtyř časových etap ohraničených významnými událostmi, které ovlivnily spolek i město. V každé kapitole je nejprve nastíněn obecný vývoj Poděbrad s důrazem na kulturní sféru. Dále pokračuje popis činnosti divadelního spolku a jeho významných osobností, přehled repertoáru a spolupráce s dalšími spolky. Součástí každé etapy je také charakteristika prostor, ve kterých Divadelní spolek Jiří působil. Závěrečná kapitola nabízí alternativní náhled na Poděbrady ze scénologického hlediska a pro dokreslení současného pohledu na divadelní spolek využívá výsledky sociologického šetření. Práce je uceleným průvodcem historií a činností Divadelního spolku Jiří a nabízí souhrnný pohled na spolek a město v průběhu 160 let.

Abstract

The master thesis deals with the Amateur Theatre Company Jiří, its history and activities in the town of Poděbrady. It aims to cover in detail the evolution of the company from its origin in 1861 to the present and also focuses on the relationship between the theater company and the town. The history of the company Jiří is divided into four time stages for better clarity, bordered by significant events that affected the company and the town. Each chapter first outlines the general development of Poděbrady with an emphasis on the cultural sphere. The description of the activities of the theater company and its important personalities, an overview of the repertoire and cooperation with other companies continues. A part of each time stage is also a description of the places in which the Theatre Company Jiří operated. The final chapter offers an alternative view of Poděbrady from a scenological point of view and uses the results of a sociological survey to illustrate the current view of the theater company. This thesis is a comprehensive guide to the history and activities of the Theatre Company Jiří and offers a detailed view of the company and the town during 160 years.

Obsah

1.	Úvod	10
2.	Historie města Poděbrady	12
3.	První etapa: Od nadšení k rutině	15
3.1.	Vznik a činnost ochotnického spolku Jiří.....	15
3.2.	Osobnosti spolku.....	17
3.3.	Kulturní prostředí města	20
3.4.	Prostory ke hraní.....	21
3.5.	Repertoár	24
4.	Druhá etapa: Nová role	26
4.1.	Město a změny spojené s lázeňstvím.....	26
4.2.	Divadelní spolek Jiří a kulturní prostředí.....	28
4.3.	Divadelní spolek Tyl.....	30
4.4.	Repertoár a významní členové spolku	31
4.5.	Jiříkovo divadlo	33
5.	Třetí etapa: Soumrak ochotnického divadla	37
5.1.	Město	37
5.2.	Kultura a proměny režimů	38
5.3.	Prostory ke hraní.....	40
5.4.	Repertoár a osobnosti spolku	43
5.5.	Festival mladého amatérského divadla (FEMAD)	44
6.	Čtvrtá etapa: Novodobá historie.....	47
6.1.	Město Poděbrady a kulturní spolky	47
6.2.	Činnost DSJ.....	48
6.3.	Rekonstrukce a nové Divadlo Na Kovárně	49
6.4.	Repertoár a osobnosti.....	51
6.5.	Nová místa ke hraní	53
6.6.	FEMAD po revoluci.....	54
7.	Shrnutí a vyhodnocení čtyř etap historie spolku	56
7.1.	Poděbrady a jejich „zoologika“	56
7.2.	Putování městem	60
7.3.	Vývoj spolku	63
7.4.	Repertoár	64
7.5.	FEMAD a hledání smyslu.....	65
7.6.	Osobnosti	66
7.7.	Ostatní spolky města.....	68
8.	Závěr	70
9.	Seznam použité literatury.....	72

1. Úvod

Amatérské divadlo má v naší zemi dlouholetou tradici. V současnosti působí v téměř každém městě i vesnici ochotnický spolek, který se různým dílem podílí na tamní kultuře a vytvářením společného zájmu sdružuje obyvatele. Soubory jsou založené na iniciativě vlastních členů, často disponují malými finančními prostředky a jeho členové ve svém volném čase a bez finančního ohodnocení vytváří kulturní zážitky pro ostatní, čímž nabízejí levnější a dostupnější alternativu k profesionálním scénám. Přesto není amatérskému divadlu věnováno příliš pozornosti a činnosti spolků často nepřikládá nijak zvlášť velký význam ani samotná obec.

Ve své diplomové práci jsem se rozhodla zaměřit na ochotnický soubor v průběhu času a kontextu města. Vybrala jsem si Divadelní spolek Jiří působící v Poděbradech, ke kterému mám nejbližší a dlouhodobě se zajímám o jeho historii a tvorbu. Spolek byl založen v roce 1861 a pro lepší orientaci jsem jeho 160 let trvající činnost rozdělila do čtyř etap podle významných historických mezníků, které se dotýkaly města i spolku.

V prvním období se věnuji okolnostem, které vedly k založení spolku a jeho následné činnosti. Tuto etapu uzavírám objevem pramene Poděbradky na začátku 20. století, které významně ovlivnilo dosavadní vývoj celého města. Ve druhé kapitole přibližuji proměny města i spolku spojené s lázeňstvím, příchod první světové války a poválečný rozkvět lázeňství během první republiky. Toto období jsem ukončila rokem 1937, kdy vyhořelo hlavní působiště spolku Jiříkovo divadlo. Třetí část se věnuje nejdelšímu období druhé světové války a socialismu a je zakončena Sametovou revolucí v roce 1989. Poslední kapitola navazuje na rok 1989 a pokračuje do současnosti. Každou ze čtyř etap jsem rozdělila do podkapitol popisující spolkovou činnost, repertoár a krátce představuji i významné osobnosti, které spolek ovlivnily.

Protože Divadelní spolek Jiří během svojí činnosti mnohokrát z různých důvodů změnil místo svého působení, věnuji v každé části kapitoly také popisu, za jakých podmínek a kde divadelní spolek uváděl své produkce a jak prostory divadelnímu provozu vyhovovaly. Zajímá mě využití budov, přetváření prostoru, vlastní výstavba na základě půjček a darů a jak toto společenství putovalo po městě.

Jako další důležité hledisko ve vývoji Divadelního spolku Jiří vnímám samotné město Poděbrady, které během činnosti spolku několikrát výrazně proměnilo svoji tvář, například na základě změn politických režimů i vznikem lázní. Proto jsem se rozhodla přiblížit na začátku každé etapy i město a jeho důležité události. Zajímá mě, jak spolek do celku města zapadal, jak se k jeho existenci město stavělo v minulosti a jak se jeho postoj proměňoval.

V závěrečné kapitole jsem se rozhodla Poděbrady nastínit pomocí scénologického náhledu „zoologického“ cvičení doktora Radovana Lipuse, protože ho považuji za nejlepší možnost, jak vystihnout současnou atmosféru města.

V částech věnujících se historii jsem čerpala z knih Evy Šmilauerové *Poděbrady v proměnách staletí I a II*, které pro mě byly cenným celistvým náhledem na dění v Poděbradech napříč popisovanými dekádami. Důležitým zdrojem pro mě byly také knihy Jany Hrabětové, která se celoživotně věnuje městu Poděbrady a jeho historii. Nejvíce informací z činnosti spolku jsem načerpala z archivu Polabského muzea, ve kterém je dochováno několik neroztříděných kartonů zápisů, novinových výstřižků, dopisů a smluv týkající se činnosti Divadelního spolku Jiří. Jednou částí jsou i opisy důležitých historických spisů a osobních zápisků členů, které přepsal v 70. letech 20. století ochotník Jarka Richter. Dalším zdrojem pro mě byl také Státní okresní archiv Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem a spolkové kroniky, které sepsala po znovuoobnovení činnosti v roce 2000 a do současnosti vede dlouholetá členka Vlasta Vaňoučková.

Protože jsem sama členkou spolku, rozhodla jsem se využít pro získání nestranného názoru možnosti sociologického šetření a vytvořila dotazník, jehož cílem bylo zjistit celkové povědomí poděbradské veřejnosti o kultuře ve městě, její preference a současný náhled na Divadelní spolek Jiří. Výsledky dotazníku jsou v příloze tohoto dokumentu.

2. Historie města Poděbrady

Město Poděbrady se nachází na pravém břehu řeky Labe necelých 50 km od Prahy. Okolní úrodné nížiny táhnoucí se od Kolína k Mělníku jsou pro své vlastnosti nazývány „zlatým prutem země české“¹, variabilně také jako „zlatý pruh země české“. Přítomnost velké řeky, kvalitní, úrodná půda a snadný terén okolní přírody byly důvody proč byla oblast brzy obydlena. Archeologické nálezy v okolí potvrzují první osídlení už ve starší době kamenné, později měl být na tomto místě přes řeku brod a slovanské hradiště chránící důležitou obchodní stezku. Později postavené slovanské hradiště na východní straně mělo především strategický význam. Sloužilo jako obrana pro blízkou Libici nad Cidličnou, ve které se nacházelo centrum rodu Slavníkovců. Po jejich vyvraždění v roce 995 Libice ještě nějakou dobu sloužila jako správní centrum oblasti, ale brzy svůj význam ztratila.²

První dřevěný hrad na břehu Labe nechal postavit nejspíše jistý Arnošt, ale pro historii významnější se stal jeho syn Hroznata, který je spojen s nejstarší známou písemnou zmínkou o Poděbradech z roku 1223. O přesné podobě původního hradu se můžeme dohadovat, víme pouze, že se již nacházel v místech dnešního zámku. O nevelkou, ale strategickou ves blízko Prahy projevil zájem také král Přemysl Otakar II. a vystavěl zde nový kamenný hrad, jež sloužil jako důležitá obrana nedalekého sídelního města. Jednalo se o neobvyklý typ vodního hradu se čtvercovým nádvořím a obytnými budovami. V této době zřejmě vznikla také charakteristická válcová věž zvaná „Hláška“, která je do dnešní doby jednou z hlavních dominant města.

Do držení pánů z Kunštátu se Poděbrady dostaly výměnou v roce 1345. Boček z Kunštátu a Poděbrad následně investoval mimo jiné do staré farní vsi na východní straně hradu, kde také významně přestavil v gotickém slohu kostel Povýšení sv. Kříže. V této části byla dlouho dobu jediná vydlážděná ulice, která spojovala hrad s kostelem, a i do dnešní doby nese název Na Dláždění.³

Dispozice celého města se změnila za Jiřího z Poděbrad. Přemístil hlavní vchod do hradu z východu na západ a starý vchod, který se nacházel na dnešním II. nádvoří v místech sala terreny, nechal zazdít. Tímto krokem odvrátil pozornost od původní zástavby s hlavní dominantou kostela Povýšení sv. Kříže, jenž se tímto zásahem ocitl mimo centrum. Před novou hradní bránou, kde se zřejmě původně táhla pouze obchodní stezka, začalo vznikat současné Jiřího náměstí. V té době Poděbrady získaly kolem centra také opukové valy, příkopy a tři brány na výjezdových cestách – Hradeckou, Nymburskou a Pražskou. Opevnění bylo pobořeno během třicetileté války a do dnešní doby se nedochovala ani žádná z bran. Přítomnost opevnění připomíná pouze název ulice Na Valech.

¹ ŘEHOUNEK, Jan. *Tajemné stezky: Zlatým pruhem Polabí*. Praha: Regia, 2016, s. 5. ISBN 978-80-87866-29-0.

² KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2002, sv. 5, s. 296. ISBN 80-85983-12-5.

³ Tamtéž, s. 297-298.

O zvelebení města se zasloužila také Jiřího první žena Kunhuta ze Šternberka. Založila školu, špitál a další instituce potřebné k povýšení Poděbrad na město, což se stalo rok po Jiřího smrti v roce 1472. Veškeré centrum se soustředilo kolem hradu a nově vzniklého náměstí. Po vymření rodu Kunštátů poděbradské panství několikrát vystřídalo majitele a postupně chátralo. O okolní lesy plné lovné zvěře získal zájem až císař Ferdinand I. a nevyhovující gotický hrad nechal renesančně upravit. Přestavba byla dokončena až na rozkaz císaře Rudolfa II., který do Poděbrad sám několikrát zavítal.

Během třicetileté války byl poděbradský zámek i jeho okolí zpusťeno, nejprve anhaltskými žoldněři, následně Sasy a posloužil i jako dočasný příbytek Švédům.⁴ Mimo vojáků zasahovaly v 17. století do celkového rázu města také požáry. Po třicetileté válce město čítalo 587 obyvatel a skládalo se převážně z polorozbořených či rozbořených domů. Požár z 22. března 1653 si vyžádal kolem dvaceti stavení včetně radnice a obecního domu. Radnice v roce 1680 shořela znovu při dalším požáru a s ní dalších sedmdesát domů. Až od té doby se ve vnitřním městě začaly stavět domy z kamene a cihel. I ty ale nebyly ideální kvůli doškovým střechám, což potvrdil další velký požár z roku 1832, který zničil přes devadesát domů a hospodářství ve městě a okolí.⁵

Tato událost zastavila také první soustavnější zájmovou kulturní činnost ve městě. Do té doby se ve městě pořádaly pouze nárazové slavnosti a pravidelné trhy. V roce 1820 místní studenti v čele s obrozeneckým básníkem a dramatikem Františkem Turinským založili první neoficiální divadelní spolek. Nejaktivnější byl během letních měsíců, kdy se studenti vraceli ze svých studií do rodných Poděbrad a společně s panskými úředníky hráli podle možností německy i česky.⁶ Pro své aktivity si zvolili prostor bývalé zámecké kaple na II. nádvoří zámku.⁷ Jejich činnost zřejmě přetrvala až do požáru roku 1832, kvůli kterému město velmi zchudlo. Obyvatelé museli následně zajistit především životní potřeby a divadlo jako zájmová činnost pozbylo svůj smysl na několik desítek let. V následujících letech město zasáhla také cholera a dvě velké povodně.

Po pádu bachovského absolutismu se v zemi uvolnila atmosféra a pro kulturu se stala mnohem přívětivější. V Poděbradech zahájilo činnost v krátkém období hned několik spolků. V roce 1861, kdy vznikl divadelní ochotnický soubor Jiří, byly Poděbrady malým městem s téměř 4 000 obyvateli⁸, které se pomalu rozvíjelo do stran na pravém břehu zatím neřízeného toku Labe. Hlavním centrem byl zámek a přilehlé Jiřího náměstí s hlavní dominantou Mariánského sloupu. Od sloupu směrem

⁴ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 290.

⁵ ŠMILAUEROVÁ, Eva. *Poděbrady v proměnách staletí: 1. díl (do roku 1850)*. V Praze: Scriptorium, 2001, s. 180. ISBN 80-86197-30-1.

⁶ HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady – město mého srdce III: Obrázky z kulturních dějin*. Praha: Ostrov, 2013, s. 146. ISBN 978-80-86289-78-6.

⁷ BOUČEK, B., HRDLIČKA, J. *Letopisy ochotnického divadla v Poděbradech od r. 1861 až do r. 1879*. Poděbrady, nákladem ochotníků poděbradských, 1879, s. 3.

⁸ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 283.

k zámku byla umístěna barokní kamenná kašna. Obyvatelé města se živili zemědělstvím či řemeslem, pořádaly se zde pravidelné trhy a kulturní vyžití bylo omezeno na návštěvy kočovných společností a městské slavnosti.

3. První etapa: Od nadšení k rutině

(od roku 1861 do začátku 20. století)

3.1. Vznik a činnost ochotnického spolku Jiří

S myšlenkou oživit ochotnické divadlo v Poděbradech přišel v roce 1861 tehdejší purkmistr Václav Hráský a pro budoucí produkce se zdála znovu nejvhodnější bývalá kaple. Zámek v té době vlastnil vídeňský bankéř baron Šimon Sina, který ochotníkům místnost na základě rezoluce ze 17. června 1861 bezplatně propůjčil.⁹ Celé vybavení a zařízení nového divadelního sálu vyšlo na cca 1 500 zl, které si půjčili a za půjčku tak i ručili zakladatelé spolku V. Hráský, Josef Obereigner¹⁰ a František Bouček.¹¹ Všichni aktivní členové následně úspěšně zažádali na c. k. místodržitelství v Praze o povolení k uvedení dvaceti her.¹²

První představení se odehrálo již 16. září, režie se ujal Ondřej Franta a vybral si dvě aktovky přeložené z polštiny *Pan Čapek* (A. Fredro) a *Roztržiti* (A. von Kotzebue). Premiéra vynesla pro spolek 143 zl a pro velký úspěch bylo představení další den opakováno opět s velkou účastí poděbradské veřejnosti.¹³ Do konce roku 1861 uvedl nový spolek ještě sedm představení.

V následujících letech se ochotníci rozrůstali o další členy a na konci roku 1864 se uvažovalo o založení oficiálního spolku. Na valné hromadě 18. března 1865 byl spolek oficiálně zřízen a proběhla volba členů do výboru.¹⁴ Od následujícího roku ale činnost postupně klesala. Důvodem byla i prusko-rakouská válka, která se sice Poděbrad dotkla pouze okrajově, ale na nějakou dobu proměnila počty aktivních členů. Jak je uvedeno v divadelní kronice, ve spolku zůstali pouze tři členové z mužského osazenstva.¹⁵ Činnost ochotníků byla omezována i tím, že bývalou kapli, jako jediný vhodný prostor pro divadlo a větší produkce, často využívaly i další společnosti a spolky.

Ochotníci se mimo rámec představení snažili pravidelně pořádat taneční večírky a hráli každoročně na počest hostů barona Siny. Aktivita opět nakrátko vzrostla začátkem 70. let 19. století, kdy se zvýšil počet členů a spolek investoval do nového vybavení. Pořídil nové kulisy, vlásenky, kostýmy a

⁹ RICHTER, Jarka. *Opis divad. kroniky 1861-1887* [1861]. Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

¹⁰ V některých dokumentech psáno též Josef z Obereignerů.

¹¹ BOUČEK, B., HRDLIČKA, J. *Letopisy ochotnického divadla v Poděbradech od r. 1861 až do r. 1879*, s. 3.

¹² RICHTER, Jarka. *Opis divad. kroniky 1861-1887* [1861].

¹³ BOUČEK, B., HRDLIČKA, J. *Letopisy ochotnického divadla v Poděbradech od r. 1861 až do r. 1879*, s. 3.

¹⁴ RICHTER, Jarka. *Opis divad. kroniky 1861-1887* [1864-1865].

¹⁵ Tamtéž, [1866].

další dramata do své knihovny, která v roce 1872 obsahovala přes 400 svazků a divadelníci ji propůjčili poděbradské knihovně.¹⁶

Od poloviny 70. let 19. století byl ve spolku citelný pokles nadšení. Jistou roli v tom mohlo hrát také nové nařízení z roku 1874 o nutnosti podat oficiální žádost pro každou divadelní hru, která stála 1 zl, a zároveň z každého odehraného představení odevzdat alespoň 10 zl na dobročinné účely. Protože spolek teprve začátkem 70. let splatil své dluhy a činnost byla dlouhodobě nevýdělečná, žádal jednatel spolku Josef Hrdlička o povolení ke dvanácti hrám na jednu žádost. Ale i když povolení spolek získal a později byla povinná částka na dobročinné účely snížena z 10 zl na 4 zl, působil tento nucený příspěvek mnoho finančních nepříjemností.¹⁷

Ochotníci tedy od roku 1875 hráli velmi omezeně, více prostoru tak dostal spolek Studujících Poděbradska a další kočovné divadelní společnosti, které využívaly uvolněný sál. Aktivita divadelního spolku Jiří se kontinuálně snižovala až do roku 1879, ve kterém museli zámeckou kapli během srpna vyklidit. V posledním představení v kapli s názvem *Jací jsou ti naši muži* účinkovala herečka Magdalena Hynková z Prahy. Bouček a Hrdlička sepsali ve stejném roce na památku začátků ochotnického divadla spis *Letopisy ochotnického divadla Poděbradského od r. 1861-1879*. Ochotníci své vybavení přenesli do bývalých kasáren a činnost přeorientovali do jediného možného prostoru v hostinci U zeleného stromu.¹⁸ Paradoxně tato událost zřejmě pomohla znovu nastartovat spolkovou činnost.

V tanečním sále hostince U zeleného stromu na Jiřího náměstí zahájili ochotníci svoji činnost představením s názvem *Boj s dámami*. Prostor nebyl příliš vyhovující, opět se o něj dělilo několik spolků a kapacita často nestačila. V srpnu roku 1880 navrhl na schůzi obecního zastupitelstva J. Obereigner věnovat část pozemků po vyhořelých kasárnách na nové divadlo. Návrh podpořil i purkmistr František Jakš, následně byl ochotně přijat i ostatními zastupiteli a vznikla nová komise, která měla zajistit veškerá další jednání týkající se stavby.¹⁹

Největší otázkou bylo financování nového divadla. Na stavbu přispívaly spolky i jednotlivci, pořádaly se sbírky, dobročinné akce a plesy. Příspěvky se sbíraly během podzimu roku 1880 a jara roku následujícího. Na začátku května bylo shromážděno 1 000 zl a stavební výbor úspěšně zažádal o vybourání původní budovy. Stavba vyšla asi na 3 000 zl a trvala od 1. července do konce listopadu.²⁰

¹⁶ Tamtéž, [1872].

¹⁷ Tamtéž, [1873-1874].

¹⁸ Tamtéž, [1879].

¹⁹ *Poděbradské listy*. 1880, č. 16, s. 3. in RICHTER, Jarka. *Opis divad. kroniky 1861-1887* [1880].

²⁰ *Poděbradské listy*. 1881, roč. 3, č. 24, s. 2. in RICHTER, Jarka. *Opis divad. kroniky 1861-1887* [1881].

Slavnostní otevření Jiříkova divadla, které získalo název podle návrhu ochotníka Hrdličky, se uskutečnilo 18. prosince 1881 veselohrou A. L'Arrongeho *Dcery pana Zajíčka*. O dva roky později vznikla darovací listina od městského zastupitelstva, ve které byla budova Jiříkova divadla věnována na věčné časy spolku divadelních ochotníků Jiří s podmínkou, že bude využívána na divadelní představení a spolek zajistí na své náklady veškeré nutné úpravy, pojištění a údržbu.²¹

Divadlo ve správě ochotníků nadále sloužilo všem spolkům, které projevíly zájem, pořádaly se v něm také koncerty, přednášky a pravidelně ho vyžívaly kočovné divadelní společnosti z okolních měst.

3.2. Osobnosti spolku

U zrodu ochotnického spolku stála celá řada významných občanů Poděbrad, kteří se podíleli i na dalších aktivitách ve městě. Mezi nejčinnější se řadil poštovní Václav Hráský, který se do Poděbrad přistěhoval z nedalekého Nymburka. V roce 1847 koupil starý měšťanský dům a zřídil v něm první poštovní úřad. Aktivně se angažoval v městských otázkách, byl členem mnoha spolků a od roku 1861 zastával post purkmistra. Přestože vystupoval velmi proaktivně a vlastenecky, jeho jméno je vnímáno rozporuplně. Účastnil se například poděbradské dragonády²², kde se v roli purkmistra postavil za obyvatele,²³ ale figuroval také u stavby železnice, kterou odmítal schválit ze soukromých důvodů, protože v té době zajišťoval poštovním vozem veškerou dopravu do širokého okolí. Po jisté době názor změnil a nabídl na stavbu železnice své pozemky, které krátce předtím zakoupil. Pozemky byly v té době daleko od města v polích a Hráský tedy vydělal nejen na pozemcích, ale později i na dopravě z města na vlak. Zamýšlený železniční uzel se přesunul do Nymburka, kde byla železnice velmi podporována.²⁴ Ale díky značné vzdálenosti nádraží od centra, mohl mezi dvěma důležitými body později vzniknout rozsáhlý lázeňský park. Hráský také založil vlastní parní mlýn, aby konkuroval mlynáři Hlaváčovi, se kterým se neshodl. Ovšem brzy zkrachoval, přišel o svůj majetek a z Poděbrad se odstěhoval.²⁵

²¹ RICHTER, Jarka. *Opis divad. kroniky 1861-1887* [1883].

²² Tzv. dragonáda označuje událost v roce 1862, při které se vyostřil konflikt mezi obyvateli Poděbrad a dragouny, kteří násilně a bez zřejmého důvodu rozehnali šavlemi vzpomínkovou slavnost k výročí úmrtí Turinského. Místo očekávané omluvy, obvinil Krajský soud v Kutné Hoře několik poděbradských měšťanů za shluknutí a rušení veřejného klidu a odsoudil je na čtyři dny vězení. Mezi odsouzenými byli i členové spolku F. Bouček nebo J. Obereigner. Tato událost ve své době vyvolala v zemi vlnu emocí a dnes je vnímána jako ukázka nesprávné politiky rakouských státních úředníků.

²³ ŠMILAUEROVÁ, Eva. *Poděbrady v proměnách staletí: 2. díl (1850-1948)*. V Praze: Scriptorium, 2005, s. 49-52. ISBN 80-86197-62-X.

²⁴ HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady – město mého srdce III*, s. 30.

²⁵ ŠMILAUEROVÁ, Eva. *Poděbrady v proměnách staletí: 2. díl (1850-1948)*, s. 30.

Ve funkci ho vystřídal v roce 1870 další významný muž ochotnického divadla Josef Obereigner, který již předtím úřad purkmistra zastával. Obereigner působil v 1. polovině 19. století u poděbradských dragounů, v Poděbradech si našel svoji budoucí ženu a brzy se stal váženým měšťanem. V 60. letech často zastupoval purkmistra Eduarda Hofmanna kvůli špatnému zdraví.²⁶ Stál nejen u vzniku ochotnického spolku, ale také se výrazně zasadil o věnování budovy bývalých kasáren na stavbu kamenného divadla.

V archivních materiálech spolku se velmi často objevuje jméno Bouček, které zastupuje dva důležité poděbradské lékaře a aktivní ochotníky Františka Boučka a syna Bohumila. František Bouček nastoupil na poděbradské panství na konci 1. poloviny 19. století po vystudování medicíny ve Vídni. Krátce se na to se oženil a jako lékař pracoval pro široké okolí Poděbrad. V roce 1848 přešel do Chlumce nad Cidlinou, ale za necelých deset let se vrátil a zřídil v Poděbradech první nemocnici, kterou následně věnoval městu. Boučkovi měli deset dětí a syn Bohumil, o kterém bude více informací v následující etapě, později otcovu lékařskou praxi převzal a také působil jako lékař v poděbradské nemocnici.²⁷

Cit k umění a láska k divadlu se přenesly z otce na syna i u lékárníků Emanuela a Jana Helličů. Emanuel Hellich se do městské historie zapsal založením lékárny a také stál, jako významná poděbradská osoba, u založení ochotnického spolku. Jeho syn Jan byl ve spolku ještě aktivnější, vytvářel dekorace a v roce 1880 se stal jeho předsedou. O čtyři roky později byl zvolen do funkce purkmistra a v roce 1902 založil Muzeum Poděbradska, do kterého věnoval svoji rozsáhlou sbírku archeologických nálezů a historických pramenů.²⁸

Mezi amatérskými herečkami se nejvíce prosadila L. Zadinová, manželka poděbradského zemského advokáta. Poprvé vystoupila 26. srpna 1877 ve hře *Debora* a takto se k jejímu výkonu vyjadřuje zápis v divadelní kronice: „Můžeme divadlu jen gratulovati k takovéto ochotnici. Hra její veskrze promyšlená, cítěná, výkony výtečné.“²⁹ Další větší a titulní roli získala v roce 1880 ve hře *Milada*, kterou nazkoušeli Studující Poděbradska jako své 200. představení. „Pí. Zadinová podala jako Milada výkon naskrze výtečný. Hluboce promyšlenou hrou, cituplným přednesem hrála Miladu tak, jak jí sobě básník sám představoval. Mluvíme bez frází pravíme-li, že některé scény dosahovaly přímo

²⁶ Tamtéž, s. 28.

²⁷ Tamtéž, s. 70-76.

²⁸ Tamtéž, s. 30-31.

²⁹ RICHTER, Jarka. *Opis divad. kroniky 1861-1887* [1877].

k vrcholům umění dramatického.“³⁰ Od té doby získávala Zadinová stále větší role a angažovala se ve spolkovém dění. V roce 1886 se stala místopředsedkyní divadelního spolku.³¹

Na poděbradských prknech začínaly i dvě významné české profesionální herečky. Hana Kubešová, později Kvapilová, se do Jiříkova divadla dostala souhrou několika náhod. Divadelní spolek Jiří oslovil jejího otce malíře Gustava Kubeše, který s ochotníky několikrát sám vystoupil, aby se podílel na nové výzdobě Jiříkova divadla. Kubeš souhlasil a zažádal, jestli by si mohla zahrát v nějaké hře i jeho dcera Hana. První roli získala v dramatu *Fedora*. „Jí (pozn. aut. Zadinové v roli Fedory) důstojně po boku stála velice ochotná slečna Hana Kubešová z Prahy (pozn. H. Kvapilová) ve které jsme seznali ochotnici rutinovanou která úlohu hraběnky /Olgy/ koketky tak jak básník si jí myslil, sehrála. Velmi hezký zjev její, jakož i dobře volená toilette přispěla ku charakteristice úlohy hraběnky Olgy a vynikla slečna zvláště ve koketní scéně s p. /dr. Sirie/ kterého p. Čapek se zvláštní pečlivostí sehrál, tak že při otevřené scéně vyznamenána byla.“³²

V Poděbradech si poprvé vyzkoušela herectví také Leopolda Dostalová. Rodina Dostalových se přestěhovala z Prahy na začátku 80. let 19. století. Většina dětí zdědila po matce, profesionální herečce, umělecké sklony a aktivně se angažovala v poděbradských spolcích. O hereckém talentu Leopoldy se několikrát zmiňuje ve svých soukromých zápiscích z divadla Milan Zadina. Takto ohodnotil např. *Darmojedky* z 9. ledna 1898: „(...) rozkošná, hezoučká obličejem i elegantní toiletou byla Polda Dostalová, jež znamenitě vystihla ve své jinak dost bezvýznamné menší úloze koketní chic prohnané panské komorné. (divím se, že jsem se nezamiloval do Poldy, první své dětské a částečné sextánské lásky, když už o Velikonocích v „Jedenáctém přikázání“ mne tak upoutala svým roztomilým zjevem).“³³ Dostalovou v Jiříkově divadle poprvé viděl i režisér Jaroslav Kvapil. Své začátky u ochotnického divadla i přímo toto setkání popisuje Dostalová v knize *Herečka vzpomíná*:

„Hrála jsem zpočátku nejvíce role ‚naivek‘, protože to byl obor pro mladou začátečnici nejvhodnější. V mém pozdějším repertoáru, když jsem už byla skutečnou herečkou, bylo rolí podobného druhu málo. Ve svých začátcích jsem byla vždy radostně potěšena, když jsem u ochotníků dostala nějakou roli. A jednoho dne se na mne usmálo štěstí – hrála jsem v aktovce ‚Uvězněná o vodě a chlebě‘ (podle Jacobsona zpracovala Eliška Pešková). Byl to vlastně sólový výstup chovanky z penzionátu, který má pro nějakou nepřístojnost domácí vězení v pokoji se zamřížovaným oknem. Ta role skýtá herečce mnoho možností k uplatnění temperamentu, i když děj hry je hodně naivní. Dívka si krátí

³⁰ *Poděbradské listy*. 1880, č. 1, s. 3. in RICHTER, Jarka. *Opis divad. kroniky 1861-1887* [1880].

³¹ RICHTER, Jarka. *Opis divad. kroniky 1861-1887* [1886].

³² Tamtéž, [1885].

³³ *Z poznámek JUDr. Milana Zadiny z r. 1898 /jeho denník/*. Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

dlouhou chvíli všelijak, zpěvem, parodováním koncertních zpěvaček, tanečkem na stole. Tu se najednou objeví v okně mladý muž ze sousedství. Začne se s dívkou bavit, častuje ji šampaňským (oknem!), až je v tom bláznivém dovádění překvapí učitelka – která se nakonec obměkčí a odpustí. Naivní nic, ale pro mne přece jen měla ta role velký význam. Na představení 11. července 1897 byl totiž náhodou přítomen Jaroslav Kvapil, který měl týž den v Poděbradech jakousi literární přednášku. Po představení mi řekl: ‚Troufal bych si tvrdit, že máte talent.‘ Ta slova se mi vryla nesmazatelně v paměť – a když pak na mou prosbu Jaroslav Kvapil slíbil, že se přimluví u své ženy Hany Kvapilové, aby mně přezkoušela, byla jsem v sedmém nebi.“³⁴

3.3. Kulturní prostředí města

V Poděbradech ve druhé polovině 19. století vzniklo a působilo mnoho vlasteneckých spolků. Zaměřovaly se na kulturní a společenské dění, pořádaly vzdělávací přednášky a vytvářely různé akce pro své členy i pro veřejnost. Jedním z prvních spolků byl Zpěvácký spolek, který v roce 1861 založil Hynek Šantl a prvním předsedou se stal František Bouček.³⁵ Právě Zpěvácký spolek figuroval u prvních rozepří s dragouny a byl důležitým účastníkem zmíněné dragonády v roce 1862. Pravidelně se podílel na všech kulturních akcích ve městě, pořádal koncerty a účinkoval na různých oslavách, významných příležitostech a soukromých akcích. Na konci 80. let spolek nevykazoval téměř žádnou činnost a oddělil se samostatný Ženský zpěvácký spolek, který se ihned těšil velkému zájmu veřejnosti. V roce 1906 se obě části spolku opět propojily pod společný název Pěvecko-hudební spolek Hlahol.³⁶

Velmi činným spolkem byl spolek Studující Poděbradska založen v roce 1862 studenty, kteří během letních měsíců uváděli divadelní představení a pořádali zábavy, výlety a merendy, ze kterých často přispívali na dobročinnou věc. Přispěli například na stavbu Národního divadla, podíleli se na sbírce na Jiříkovo divadlo a zasloužili se o pamětní desku F. Turinského na poděbradské radnici.³⁷ Na konci 70. a začátku 80. let byli patrně nejčinnějším spolkem v Poděbradech.³⁸

Po vzoru pražského tělocvičného spolku vznikl také poděbradský Sokol v roce 1863 za přítomnosti purkmistra J. Hráského a H. Šantla. Dále ve městě působila např. Řemeslnická beseda (1869), Dobročinný spolek židovský (1869), Sbor dobrovolných hasičů (1876) podporovaný J. Oberegnerem, Hospodářský spolek (1879) nebo Střelecký spolek (1886).³⁹ Spojením nadšenců ze Sokola a

³⁴ DOSTALOVÁ, L., SOUKUPOVÁ, E., MÜLLER, V. *Herečka vzpomíná*. Praha: Orbis, 1960, s. 16-17.

³⁵ *Pěvecko-hudební spolek „Hlahol“ v Poděbradech*. Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

³⁶ *Pěvecko-hudební spolek „Hlahol“ v Poděbradech*.

³⁷ ŠMILAUEROVÁ, Eva. *Poděbrady v proměnách staletí: 2. díl (1850-1948)*, s. 53.

³⁸ *Poděbradčan*. 1880, č. 14, s. 2. in RICHTER, Jarka. *Opis divad. kroniky 1861-1887* [1880].

³⁹ ŠMILAUEROVÁ, Eva. *Poděbrady v proměnách staletí: 2. díl (1850-1948)*, s. 52-55.

Studujících vznikl také Spolek pro postavení pomníku králi Jiřímu, který se zasloužil o jezdeckou sochu od Bohuslava Schnircha na Jiřího náměstí, která byla slavnostně odhalena roku 1896. Většina ze spolků získala možnost delegovat v roce 1881 své zástupce do stavebního výboru, který zajišťoval stavbu Jiříkova divadla a svými příspěvky se podílely i na jejím financování.⁴⁰

3.4. Prostory ke hraní

Bývalá hradní kaple se nachází v jižním křídle zámku, na dnešním druhém nádvoří ve zvýšeném přízemí. Kaple zřejmě původně stávala osamocena a z východní strany k ní přiléhala malá jednopatrová budova, ve které se dnes nachází rodná síň krále Jiřího. Do komplexu okolních budov byla začleněna s největší pravděpodobností během renesanční přestavby hradu. Patřila k nejváženější části hradu, o čemž vypovídá i její umístění přímo nad Labem. Kaple byla zasvěcená Narození Páně a sv. Třem králům a svému účelu sloužila do roku 1783, ve kterém byla císařem Josefem II. zrušena. Následně byla využívána jako skladiště a divadelní sál. Zájem o ni ze strany vlastníka projevil až kníže Hohenlohe, který ji chtěl přebudovat na přijímací halu v anglickém stylu. Opravy nebyly nikdy dokončeny, místnost pouze získala portál z umělého kamene nad vchodem, ve kterém jsou alianční znaky knížecího páru.⁴¹

Studenti a později ochotníci o prostor kaple projevíli zájem zřejmě kvůli její poloze a dostupnosti, protože město v té době nenabízelo jinou možnou oficiální alternativu. Ale zřejmě už zpočátku bylo jasné, že je prostor pro divadlo dlouhodobě nevhodný. V roce 1911 vyšel v periodiku *Nezávislost* článek B. Boučka s názvem *Na památku 50letého trvání ochotnického divadla v Poděbradech*, ve kterém vzpomíná na své první dojmy z kaple:

„Původním divadlem byla klenutá nízká zámecká kaple s jediným pouze východem a 3 okny. Třetinu kaple tvořilo jeviště, na kteréž herci vstupovati musili z hlediště, takže obecnostvo mnohého divadelního překvapení zbaveno bylo, neboť vidělo herce již kostumované neb hudebníky, jak se na jeviště ubírají. Jeviště bylo malé, pouze pro dvě kulisy. Za kulisami byla prostora nedostatečná i museli ve ‚Strakonickém dudáku‘ někteří účinkující občas dlíti pod podlahou, buď klečíce nebo ležíce, poněvadž nebylo větší hloubky. Šatny byly dvě. Dámská ve výklenku u okna s pohyblivou záclonou, mužská v bývalé sakristii, která měla pouhé čtyři čtvereční metry prostoru, za to však byla jednoposchodová a spojeno bylo poschodí s přízemím žebříkem. Oblékati se mohl herec buď v přízemí neb v prvním patře na žebříku. Na oponě znázorněn byl král Jiří stoje se žezlem v ruce a korunou na hlavě,

⁴⁰ *Poděbradské listy*. 1881, roč. 3, č. 24, s. 2. in RICHTER, Jarka. *Opis divad. kroniky 1861-1887* [1881].

⁴¹ HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady: průvodce po přírodních a historických zajímavostech města a okolí, po muzeích a místech, vztahujících se k významným osobnostem*. V Poděbradech: Polabské muzeum, 1999, s. 22-23.

maje notné kníry, kol krále bylo Labe a v pozadí zámek. Ten král někdy blahodárně působil, když herci ‚plavali‘ – sestupoval náhle s hůry, až přikryl všechny nesnáze.

Zařízení šatny bylo nejprimitivnější. Zelené bundy, selský kabát, papírové škorňe, papírem polepené meče a helebardy, hojně pozlátka a zlatých prýmek, dvě celé paruky, to byl původní celý inventář. Nábytek na jevišti sestával se s dvou nejjednodušších zeleně natřených stolků a čtyř takových židlí. Musel dostačiti právě tak pro královský palác jako pro chatrč. Světlo dávaly čtyři petrolejové lampy, které byly mezi kulisami na tyčích připevněné a bylo-li třeba zatmíti jeviště, tu se otočily lampy od jeviště do kulis a v prosceniu umístěné lampy se zakryly zdvižením prkének. Obecenstvo netušilo v jakém nebezpečí se nacházelo v pádu ohně, jistě, poněvadž byl jediný východ, polovina obecnstva by se udusila. Před jevištěm bylo malé místo pro orchestr. (...) V hledišti byly tři řady křesel, pak 6 řad sedadel. (...) Ve výklenku okna v hledišti bylo místo pro tři sedadla. Tomu se říkalo Lóže. Přístup tam byl akrobatický výkon. Galerie byla na choru kaple. (...).⁴²

Kronikářka Vlasta Vaňoučková ještě zmiňuje, že ochotníkům znesnadňoval práci také barokní mramorový oltář, který musel být vždy zadekorován.⁴³ Po přesunu do hostince zůstala kaple zřejmě nevyužitá. Ve 20. století sloužila jako archiv muzejních sbírek a od roku 1964 se zde nachází Památník krále Jiřího.

Hostinec U zeleného stromu byl postaven na jižní straně náměstí čp. 4 za základech měšťanského domu již v polovině 17. století. Svůj název získal podle dnes nedochovaného reliéfu v průčelí. Zřejmě již od počátku zde býval hostinec a v roce 1845 majitelé jeho horní patro přestavěli na společenský sál a místo se brzy stalo kulturním centrem Poděbrad. V roce 1880 dům prošel klasicistní úpravou, sál byl zrušen a rozdělen na bytové jednotky.⁴⁴ Ochotníci využívali právě patro se společenským sálem. Jeho hlavní výhodou byla poloha v centru města. O velikosti nebo podobě sálu se mnoho informací nedochovalo. Víme pouze, že pro větší produkce nebyl příliš vhodný, jak částečně potvrzuje také kronika: „Účinkování v hostinci přinášelo mnoho nesnází, protože po každém představení musel být sál uveden do původní podoby a připraven pro další zábavy či plesy.“⁴⁵ Podobně krátkou poznámku, která je jediným starším svědectvím o prostoru, napsal také poděbradský kronikář a člen spolku M. Zadina ve vzpomínce na historii spolku v *Divadelní tribuně*: „To byl arci jen prozatímní út-

⁴² BOUČEK, Bohumil. „Na památku 50letého trvání ochotnického divadla v Poděbradech“. *Nezávislost*. 1911. In HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady – město mého srdce III*, s. 150.

⁴³ VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *První díl kroniky DS „Jiří“ od roku 1861 do roku 1987*. Soukromý archiv Vlasty Vaňoučkové, Poděbrady.

⁴⁴ HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady: průvodce po přírodních a historických zajímavostech města a okolí [...]*, s. 33.

⁴⁵ VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *První díl kroniky DS „Jiří“ od roku 1861 do roku 1987*.

lek Thalie, sál málo prostorný, v němž se nicméně konaly i přední místní plesy.⁴⁶ Poznámka dokládá, že městu výrazně scházela jiný a vhodnější prostor pro kulturní společenské akce.

Budova bývalých kasáren, kterou město spolku věnovalo, se nacházela na rohu dnešních ulic Divadelní a Na Valech v těsné blízkosti Jiřího náměstí. Kasárna byla využívána kyrysnickým plukem či také 13. dragounským plukem prince Savojského. Vyhořela 18. prosince 1876 a v únoru 1877 od doutnajících míst chytily tři sousedící vojenské maštale. Tato událost zapříčinila dlouhá jednání mezi městem a vojenskými úřady kvůli pobytu vojáků ve městě a pozemkům, které se nacházely v atraktivní lokalitě. Vojáci byli nakonec přesunuti do Vysokého Mýta a zbylé pozemky v roce 1881 nabídnuty k odprodeji městu za podmínky odkoupení všech vojenských objektů ve městě. Tuto podmínku město přijalo.⁴⁷

Budova následně prošla rozsáhlou rekonstrukcí, byly vylámany příčky a zůstaly pouze čtyři holé stěny, které se postupně přetvářely na divadelní sál. Jednání stavebního výboru nebyla často jednoduchá, protože každý spolek měl na stavbu jiný názor. Nejdiskutovanější téma bylo vyzdobení divadla. Jedna část osazenstva chtěla divadlo vyzdobit ihned z dostupných, i když omezených financí. Druhý názor, který zastával i stavitel pomníku Jiřího z Poděbrad B. Schnirch, se přikláněl počkat s dozdobením až na vhodnější finanční podmínky. Nakonec zvítězil návrh první.

Do sálu Jiříkova divadla se vešlo při svém otevření 180 sedících diváků a sál nabízel přes 200 míst na stání, hlediště osvětlovalo 12 a jeviště 26 lamp. „Tak po nepoměrně dlouhé době jest konečně divadlo dokončeno. Místnosti jsou prostrané, pohodlné, elegantní, ze všech míst vyjímaje několik sedadel na tribuně a část galerie je rozhled velmi dobrý.“⁴⁸

Následující roky procházelo divadlo během aktivní činnosti ochotníků různými úpravami. Většinu nákladů platil spolek sám ze své činnosti a z darů svých příznivců. Při první rekonstrukci v roce 1886 bylo divadlo rozšířeno o osm lóží a získalo také estetické vylepšení v podobě výzdoby od pražského akademického malíře G. Kubeše, který na strop vymaloval alegorické postavy a na průčelí ozdobil jmény českých dramatiků. Divadlo od něj získalo také novou oponu s poděbradským zámekem a řekou Labe. Na stranách opony byl vyobrazen král Jiří z Poděbrad a jeho první manželka Kunhuta. Přestavba budovy a nové vybavení divadla stálo 1 400 zl.⁴⁹ O tři roky později proběhla také drobná úprava v podobě výměny dřevěné podlahy za betonovou a výměna podpěrných sloupů za železné. A v roce 1901 bylo rozšířeno hlediště, herecké zázemí divadla, zákulisí, herecké šatny, skladiště kulis.

⁴⁶ ZADINA, Milan. „K historii Jiříkova divadla“. *Divadelní tribuna*. 1937, roč. 1, č. 3, s. 3.

⁴⁷ ŠMILAUEROVÁ, Eva. *Poděbrady v proměnách staletí: 2. díl (1850-1948)*, s. 43-45.

⁴⁸ *Poděbradské listy*. 1881, roč. 3, č. 24, s. 2. in RICHTER, Jarka. *Opis divad. kroniky 1861-1887* [1881].

⁴⁹ HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady – město mého srdce III*, s. 151.

Zároveň byla spojena přední strana s hlavním vchodem do jedné linie se sousedící dívčí školou a Občanskou záložnou.⁵⁰

3.5. Repertoár

Na počátku tvorby si ochotníci do repertoáru vybírali nejčastěji veselohry, hry českých dramatiků (*Divotvorný klobouk, Paličova dcera*), hry zahraničních autorů (*Lakomec, Ouklady a láska*) a také pohádky pro děti, těch ovšem nebylo mnoho (*Štědrý den, Sběračka klasů, Král liliputánský*). Spolek na některých inscenacích spolupracoval se Studujícími Poděbradska (*Strakonický dudák, Staří blázni, Služebník svého pána*) a Zpěváckým spolkem, který většinou propůjčil své členy na hudební vložky nebo se podílel na vyložení hudebních inscenací (*Prodaná láska, Kvas krále Vondry XXVI*). Spolky společně vytvářely kulturní program pro město, zajišťovaly hudební a pěvecké akademie, vystoupení, přednášky a pravidelný ochotnický ples v hostinci U zeleného stromu. Průměrně uváděli ochotníci ročně kolem osmi představení, hrálo se od září do dubna, vždy daný titul pouze jednou, reprízovalo se výjimečně jen v případě velkého úspěchu u publika. Často se také hrálo ve prospěch různých institucí, dohromady se díky ochotníkům vybralo pro dobročinné účely 751 zl.⁵¹

Jako nejlepší léta ochotnického spolku označuje spis *Letopisy ochotnického divadla v Poděbradech* roky 1862 a 1863, ve kterých se dohromady hrálo osmnáctkrát a zařazeny byly tituly *Ženich z hladu, Studenti na cestách* nebo *Ďáblův podíl*. Zatímco roky 1867 a 1868 byly roky úpadku kvůli vzrůstajícím dluhům spolku a dohromady se hrálo pouze devětkrát. Ovšem jednou z uvedených inscenací byl *Revizor* v roce 1868, který byl českou ochotnickou premiérou v překladu poděbradského rodáka Josefa Šebora.⁵² Poděbradští ochotníci uvedli poprvé na jevišti i nově přeloženou hru *Vetřelkyně* od M. Maeterlincka, která vyšla v časopisu *Květy* roku 1895.⁵³

Po přesunu do hostince U zeleného stromu se lehce pozměnil i repertoár a zaměřil se na současné činohry zahraničních autorů (*Boj s dámami, Muka chudé ženy*). Paní Zadinová uvedla v roce 1880 sólový výstup *Matka před soudem*. Po představení se pravidelně pořádaly společenské zábavy nebo dobročinná tombola, jejíž výtěžek šel na stavbu Jiříkova divadla. Studující v sále uvedli dvě inscenace (*Nové drama, Staří-mladí*).⁵⁴

⁵⁰ JAVORIN, Alfred. *Divadla a divadelní sály v českých krajích. I. díl: Divadla*. Praha: Umění lidu, 1949, s. 177-178.

⁵¹ BOUČEK, B., HRDLIČKA, J. *Letopisy ochotnického divadla v Poděbradech od r. 1861 až do r. 1879*, s. 13.

⁵² LANGR, Ladislav. *150 poděbradských příběhů aneb 45 000 slov o Poděbradech*. Poděbrady: Kompakt ve spolupráci s MKC Poděbrady, c2014. s. 109.

⁵³ ZADINA, Milan. „K historii Jiříkova divadla“, s. 4.

⁵⁴ RICHTER, Jarka. *Opis divad. kroniky 1861-1887*.

V Jiříkově divadle, které nabízelo větší prostor pro realizaci, se začaly uvádět mimo klasickou činohru také opery a operetky. Pro zpestření programu do města pravidelně přijížděly kočovné divadelní společnosti a za svoji několika měsíční návštěvu sehrály mnoho operet, činoher a veseloher. Dalším zpestřením bylo také hostování profesionálních herců, například členka Zemského divadla pražského Helena Veverková si s ochotníky zahrála v roce 1874 ve hře *Vicomte z Letorieru*⁵⁵, nebo do Poděbrad též zavítala tragédka Otilie Sklenářová-Malá a vystoupila v *Mageloně* a *Sírotku Lovoodském*.⁵⁶

⁵⁵ BOUČEK, B., HRDLIČKA, J. *Letopisy ochotnického divadla v Poděbradech od r. 1861 až do r. 1879*, s. 8.

⁵⁶ Tamtéž, s. 9.

4. Druhá etapa: Nová role

(1908 až 1937)

4.1. Město a změny spojené s lázeňstvím

Od roku 1885 žil na poděbradském zámku kníže Arnošt Filip Hohenlohe z Schillingfürstu s manželkou Charikleou. Kníže byl velmi společenský člověk a na své panství si často zval významné hosty, s nimiž jezdil na hony do okolních lesů. I když byl německé národnosti, ochotně financoval rozvoj města, podporoval chudé a podílel se na národních slavnostech.⁵⁷ V roce 1905 pozval na zámek svého přítele barona Karla Bülowa z Bothkampu, aby pomocí proutku našel nový pramen čisté vody a vyřešil tak její celkový nedostatek ve městě. Bülow označil místo u brány na druhém nádvoří zámku jen několik metrů od bývalé vyschlé studny. Pramen se měl nacházet v hloubce asi 19 m, ale první ani druhé kopání až do 60 m nebylo úspěšné. Na přímluvu B. Boučka se s kopáním pokračovalo dále a v hloubce necelých 96 m vytryskl ze země silný pramen.⁵⁸ Nejednalo se ale o čistou vodu, nýbrž pramenitou vodu s vysokým obsahem kyslíčnicku uhličitého, která se nehodila jako voda užitková. Její následný rozbor prokázal léčivé účinky a kníže Hohenlohe zafinancoval stavbu prvních lázní, které byly postaveny během zimy v letech 1907 a 1908 na místě bývalé panské dřevnice v dnešní Lázeňské ulici. Slavnostního vysvěcení a dvoudenních slavností se účastnily všechny poděbradské spolky a většina obyvatel města.

Zájem o lázeňské procedury každoročně stoupal a lázně se postupně rozšiřovaly. Jejich vznikající areál i s dalšími pozemky budoucího parku odkoupilo město v roce 1910⁵⁹ a vznikla první koncepce lázeňského středu od architekta Františka Jandy, který městu vtiskl secesní tvář.⁶⁰ Kníže Hohenlohe se po smrti manželky v roce 1912 oženil s varietní umělkyní z Mnichova a na nátlak rodiny byl nucen veškerý svůj majetek včetně poděbradského panství převést na svého mladšího bratra. V Poděbradech byl naposledy v roce 1914.⁶¹

I přesto, že propukla první světová válka, na poděbradské lázeňství neměla příliš velký vliv. Počet lázeňských hostů se stále navyšoval, a i přes omezení činnosti většiny poděbradských spolků se nakonec podařilo obnovit pravidelné lázeňské koncerty v parku. Pozastavena byla především výstavba nových hotelů a lázeňských center. Po válce vznikla v roce 1919 akciová společnost Uhlíčitá lázně a

⁵⁷ ŠMILAUEROVÁ, Eva. *Poděbrady v proměnách staletí: 2. díl (1850-1948)*, s. 108-109.

⁵⁸ *Nový průvodce městem Lázně Poděbrady a okolím*. Lázně Poděbrady: Svatopluk Zlámaný, 1934, s. 25.

⁵⁹ ŠMILAUEROVÁ, Eva. *Poděbrady v proměnách staletí: 2. díl (1850-1948)*, s. 117.

⁶⁰ ZEMAN, L., ZATLOUKAL, P. *Slavné lázně Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Foibos Books, 2014, s. 396. ISBN 978-80-87073-79-7.

⁶¹ ŠMILAUEROVÁ, Eva. *Poděbrady v proměnách staletí: 2. díl (1850-1948)*, s. 109-114.

zřídla v Poděbradech, která na sebe převzala starost o lázně a odkoupila celý zámek od dědiců knížete Hohenlohe. Zámek byl následně využíván jako ubytování pro lázeňské hosty, byl zde zřízen hospic, jídelna, společenské sály a kanceláře. Architekt Janda vytvořil nový urbanistický plán, ve kterém rozšířil rozvíjející se lázeňský park až k železnici.⁶² Do začátku 20. století se zástavba převážně soustředila kolem zámku a rozvíjela se až na drobné výjimky do stran kolem řeky. Nové lázeňské domy, vily, léčebny, hotely a parky vznikaly na protažené ulici z náměstí směrem na západ.

Z Poděbrad se brzy stalo důležité prvorepublikové centrum kultury. Blízkost nedalekého hlavního města zajišťovala lázním stálou klientelu, bohatý doprovodný program v podobě kolonádních koncertů, hostujících souborů nebo profesionálních herců v ochotnických inscenacích. Do lázní jezdily zpravidla hosté ze střední společenské třídy, ale také politici, významní vědci a přední osobnosti kultury, například Alois Jirásek, Josef Václav Sládek, manželé Václav a Marie Hübnerovi, Gabriela Preissová, F. X. Šalda, Jiří Mahen, Jaroslav Kvapil, Alfons Mucha a mnoho dalších.⁶³

Pro lázeňské hosty se pořádaly denně v hudebním pavilonu na kolonádě koncerty, pro velký zájem byla rozšířena plovárna na Labi, místní Sportovní klub otevřel nové hřiště, okolní lesíky se proměňovaly v parky a město se přizpůsobovalo lázeňskému životu. Pozvolna se zvyšoval i počet obyvatel, ale mnohem rychleji rostl počet nových domů.⁶⁴ V centru se bouraly nevzhledné budovy a v okolních částech rostly penziony a hotely pro lázeňské hosty. Většina z nich získala ženské křestní jméno pro rychlejší a snadnější orientaci lázeňských hostů. Jména se na některých vilách dochovala do dnešní doby. Z průmyslu v Poděbradech fungovaly sklárny a brusírny a Janowitzova olejna. Obyvatelé se živili drobnou živností, převážně potravinářstvím a nabízením ubytovacích služeb.

Ve 30. letech 20. století bylo vystavěno nové funkcionalistické nádraží na přímé ose s náměstím. Architektem se stal Vojtěch Krch.⁶⁵ Budova měla svým vzhledem připomínat tvar parní lokomotivy a ve své době patřila mezi nejmodernější nádraží, do kterého se mělo vejít až 6 000 cestujících.⁶⁶ O tom, jak výhodné bylo přesunout budovu nádraží do blízkosti lázeňského parku se rozepsal v *Novém průvodci* ředitel lázní K. Nováček:

„V roce 1931 bylo odevzdáno do užívání nové nádraží, jedno z nejhezčích v republice. Vystoupíme ze zakouřeného vlaku, projdeme světlým vestibulem a naskytne se našim očím překrásný

⁶² ZEMAN, L., ZATLOUKAL, P. *Slavné lázně Čech, Moravy a Slezska*, s. 398.

⁶³ HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady – město mého srdce III*, s. 227.

⁶⁴ ŠMILAUEROVÁ, Eva. *Poděbrady v proměnách staletí: 2. díl (1850-1948)*, s. 147.

⁶⁵ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 292.

⁶⁶ HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady – město mého srdce II: Z alba minulých časů*. Praha: Ostrov, 2008, s. 171. ISBN 978-80-86289-59-5.

obraz. Jsme zvyklí vycházeti z nádraží na všelijakou, více méně neúhlednou cestu. V Poděbradech je tato cesta proměněna v překrásný park se širokou promenádou. Koberce tohoto mladého sadu jsou pokryti tisíci květů a jejich vůně ovane celou Vaši bytost. Vdechujete hluboce tento parfum známých i neznámých květin, zanášeny k Vám volně proudícím čistoučkým vzduchem. Tak Vás přijímá bílé město v zeleni a květech, mladé lázně zvláštní krásy, které dovedou splnit všechny dosažitelné nároky svých hostů. Cítíte se tímto přivítáním spokojeni a zvědaví na další.“⁶⁷

Atmosféru města využily i dva filmové štáby. První celovečerní filmem natáčeným v Poděbradech byl *Pramen lásky aneb Láska kvete v každém věku* režiséra Josefa Kokaisla z roku 1928. Druhý film, který se v Poděbradech z části odehrává, byla komedie v režii Miroslava Cikána *Hrdinný kapitán Korkorán* s Vlastou Burianem v hlavní roli z roku 1934. Natáčelo se v centru města u Letních lázní, nádraží, a také na obou březích Labe směrem k soutoku Labe s Cidlinou.⁶⁸

V roce 1936 Poděbrady získaly další výrazný atribut v podobě květinových hodin na kolonádě podle vzoru hodin v Žitavě⁶⁹. Vyznačovaly se tím, že se každý den měnilo květinové datum a brzy se staly vyhledávanou atrakcí. Až na výjimku v roce 2008, zůstala jejich podoba zachována do současnosti.

4.2. Divadelní spolek Jiří a kulturní prostředí

Ochotnická činnost se v Poděbradech od otevření Jiříkova divadla stále rozrůstala a otevření lázní ještě posílilo zájem veřejnosti o kulturu. Například v roce 1911 se v Jiříkově divadle odehrálo celkem 252 představení včetně hostujících společností.⁷⁰ Hostovala zde např. divadelní společnost Josefa Burdy, Karla Želenského a později také Švandovo divadlo nebo Uranie z Prahy.

Divadelní spolek Jiří pořádal mimo pravidelná divadelní představení také přednášky a organizoval, či pomáhal organizovat další městské slavnosti. Během první světové války se ve své činnosti snažil nejvíce pokračovat Pěvecko-hudební spolek Hlahol, který uvedl sedm koncertů, z nichž odevzdal 1 000 K ve prospěch sirotků a vdov po padlých vojácích z Poděbrad.⁷¹ Po válce se kulturní život brzy vrátil do původních kolejí. Jiříkovo divadlo začalo být v roce 1919 dokonce přetížené a ochotníci

⁶⁷ *Nový průvodce městem Lázně Poděbrady a okolím*, s. 37.

⁶⁸ HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady – město mého srdce III*, s. 243-244.

⁶⁹ ZEMAN, L., ZATLOUKAL, P. *Slavné lázně Čech, Moravy a Slezska*, s. 398-401.

⁷⁰ ŠMILAUEROVÁ, Eva. *Poděbrady v proměnách staletí: 2. díl (1850-1948)*, s. 82.

⁷¹ *Nový průvodce městem Lázně Poděbrady a okolím*, s. 71.

museli učinit rozhodnutí nepropůjčovat prostor jiným spolkům. Tímto rozhodnutím si znepřátelili především Studující Poděbradska.⁷²

Na přelomu 20. let fungovaly ve městě také dva biografy. První vznikl na popud Sokolské jednoty a druhý o rok později založilo uskupení Bio invalidů složené z válečných poškozců a vdov. Tento biograf promítal mimo jiné v sále „Na kovárně“ na zámku, ale později zanikl.⁷³ Vznikaly i další spolky, např. Sdružení přátel skautingu (1922), Rotary klub (1927), Okrašlovací spolek (1932) a mnoho sportovních klubů.⁷⁴

Na začátku 20. století byl ustanoven Okresní sbor osvětový, který si vytkl za cíl vzdělávat obyvatelstvo různými přednáškami, šířením dobré četby a výstavami. Převzal dozor nad biografem, obecními knihovnami a obnovil veřejnou čítárnu.⁷⁵ Zanikl na začátku druhé světové války. Na jeho popud byl 12. února 1920 ustaven Sbor pro postavení Jiříkova divadla v Lázních Poděbradech. Cílem sboru bylo získat finance na přestavbu stávajícího Jiříkova divadla, aby více vyhovovalo potřebám lázeňského města. Jeho členem se mohl stát kdokoli a podle výše a četnosti příspěvků byl spolek složen z několika typů členů. Jednou z prvních činností Sboru byla organizace několikadenních slavností k výročí narození Jiřího z Poděbrad za součinnosti všech organizací a spolků Poděbrad. Součástí slavností byla například přednáška o Jiříkově době, kterou vedl prof. Urbánek z Prahy, historická hra s názvem *Královna Barbora* od J. J. Kolára a Sbor na svůj náklad také vydal loutkovou hru *Král bohatýr*, která měla svoji premiéru v rámci slavností.⁷⁶ Nicméně další viditelná aktivita Sboru je doložena až na konci roku 1936, více o činnosti Sboru v kapitole Jiříkovo divadlo.

Do kulturní sféry města patřily stále také Studující Poděbradska, kteří pokračovali v pořádání přednášek a přinášeli pokrok z blízké Prahy, čímž způsobili, že obyvatelé Poděbrad byli poměrně vzdělaní. Častým tématem přednášek byla literatura, ale některé se týkaly i důležitých veřejných otázek a rozvíjely povědomí obyvatelstva o dění ve městě i zemi. Studující postavili v roce 1919 loutkovou scénu v lázeňském parku, kde uváděli během letních měsíců klasické loutkové a upravené činoherní hry.⁷⁷

Ve 20. letech a počátkem 30. let se stal předsedou ochotnického spolku Jan Rada a místopředsedou František Lesák. Při oslavě 70. výročí uvedl spolek tři dramata *Na Valdštyňské šachtě*, *Naši*

⁷² ŠMILAUEROVÁ, Eva. *Poděbrady v proměnách staletí: 2. díl (1850-1948)*, s. 84.

⁷³ Tamtéž, s. 165.

⁷⁴ Tamtéž, s. 160.

⁷⁵ *Nový průvodce městem Lázně Poděbrady a okolím*, s. 67.

⁷⁶ „Oslavu 500. výročí narození Jiřího z Poděbrad“. *Poděbradské noviny*. 1920. In Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

⁷⁷ VALENTA, J., ŠRÁMKOVÁ, V. *Místopis českého amatérského divadla*. Praha: IPOS, 2002. sv. 2. s. 177. ISBN 80-7068-144-6.

furianti a *Noc na Karlštejně*. Při oslavách byl přítomen i dlouhodobě spolupracující spolek Hlahol, který slavil stejné výročí a získal zlatou medaili od Pěvecké obce Československé.⁷⁸

Ve 30. letech se spolek Jiří rozdělil kvůli neshodám na dva samostatné celky. Zůstal původní Jiří a vznikl divadelní spolek Tyl, který působil od roku 1934 v sále Občanské záložny.

4.3. Divadelní spolek Tyl

Zmínky o sporech v jádru divadelního spolku Jiří jsou zaznamenány v zápisech schůzí i městskou kronikou už na začátku 20. let 20. století. Spolek se na jejich základě rozdělil na dvě strany, které se označovaly „pravice“ a „levice“. Z dochovaných zápisů není možné přesně určit, co bylo přesně důvodem sporů, ale jednu z hlavních rolí ve sporu sehrál režisér Jan Rada, kterého Zadina popsal v městské kronice malou vloženou poznámkou, jako velmi pracovitého, ale autokratického.⁷⁹

Členové různých stran spolu odmítali spolupracovat, spor rozdělil i poděbradské občany a tisk. V městské kronice je popsáno období od 20. února do 1. května 1921, ve kterém ochotníci měli zajišťovat nedělní program, ale protože se skupiny nechtěly potkávat, střídaly se ve vystupování jako samostatné celky.⁸⁰ I v dalších letech byla citelná nervozita a spory se opět vyostřily po představení režiséra Lubase *Hadrián z Římsů* na konci roku 1927. Ze zápisu členské schůze vyplývá, že představení bylo zřejmě velmi nevydařené a s problémy se potýkalo již od zkoušení. Na následující spolkové schůzi rezignoval na svoji funkci místopředsedy Lesák, Lubas na funkci režiséra a rezignoval i režisér Jan Rada, který doporučil celou činnost pozastavit a odmítal podle návrhu ostatních členů zrežirovat další hru, aby se u poděbradského publika vyvážil dojem z *Hadriána*.⁸¹ O rok později rezignovali na svoji funkci další tři členové výboru a odešlo osm herců.⁸² V lednu 1932 byl zvolen nový výbor v čele s Bedřichem Huthem a Rada byl s několika dalšími členy následující rok ze spolku vyloučen.⁸³

⁷⁸ ŠMILAUEROVÁ, Eva. *Poděbrady v proměnách staletí: 2. díl (1850-1948)*, s. 161.

⁷⁹ ZADINA, Milan. *Pamětní kniha pro město Poděbrady (1930-1938)*. SOKA Nymburk, Lysá nad Labem, Archiv města Poděbrady, s. 102. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/a/841/1>.

⁸⁰ ZADINA, Milan. *Pamětní kniha pro město Poděbrady (1918-1921)*. SOKA Nymburk, Lysá nad Labem, Archiv města Poděbrady, s. 117. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/a/838/1>.

⁸¹ *Zápis o členské schůzi spolku divadelních ochotníků Jiří v Poděbradech* [4. 12. 1927]. Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

⁸² ZADINA, Milan. *Pamětní kniha pro město Poděbrady (1925-1929)*. SOKA Nymburk, Lysá nad Labem, Archiv města Poděbrady, s. 103. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/a/840/1>.

⁸³ ZADINA, Milan. *Pamětní kniha pro město Poděbrady (1930-1938)*, s. 147.

V srpnu roku 1934 vznikl nový spolek s názvem Tyl, jehož předsedou se stal Zadina, hlavním režisérem Rada a soustřeďoval kolem sebe bývalé členy Jiříka a sympatizanty.⁸⁴ Svoji činnost spolek zahájil 14. října 1934 v poděbradské Občanské záložně s představením *Paní Mariánka matka pluku*.

Tyl uváděl ročně kolem dvaceti představení, v repertoáru se střídaly české i zahraniční hry. Převažovaly hry novější (Scheinpflugová: *Houpačka*, Šamberk: *Jedenácté přikázání*, Štěpánek: *Kamaráde, kde jsi?*), ale uvedl také několik klasik, např. *Maryšu* bratrů Mrštíků nebo *Živnost paní Warrenové* od G. B. Shawa. Nejvíce v repertoáru převažovaly veselohry a komedie. Tyl také navázal spolupráci s Hlaholem, který například propůjčil svůj orchestr do dramatu Rudolfa Medka *Srdce a válka* v roce 1935.⁸⁵

Spolek se od začátku těšil výraznému zájmu poděbradské společnosti a část přestala navštěvovat představení v Jiříkově divadle. Podle Růžičky si spolky ale v repertoáru nekonkurovaly.⁸⁶ Oba spolky se opět spojily po vyhoření Jiříkova divadla. Tyl uvedl od 14. října 1934 do 25. prosince 1937 sedmdesát jedna představení.⁸⁷

4.4. Repertoár a významní členové spolku

Městský kronikář Milan Zadina vedl od začátku 20. let každoroční statistiku kulturních událostí podle záznamů policejního úřadu. Reálný počet byl ještě vyšší, protože v záznamech úřadu byly zaznamenány pouze představení a kulturní akce, které musely zaplatit patřičný poplatek a některé produkce ho byly zproštěny. Například roku 1929 byl podle zápisů repertoár velmi rozmanitý. Odehrálo celkem 133 představení, z toho 3 opery, 66 veseloher, 2 komedie, 1 tragédie, 9 pohádek, 27 činoherních představení, 2 frašky, 4 dramata, 17 revuí a 2 balety. Biograf promítal 231 večerů.⁸⁸ Pohádky nebyly zastoupeny často, repertoár představení se orientoval především na lázeňské hosty. I balet byl velmi výjimečný, zřejmě z důvodu nedostatečného prostoru v divadle. Na přelomu 30. let se dva roky za sebou objevila také oblíbená revue.

Repertoár ochotnického spolku byl rozsáhlý a obsahoval české i zahraniční klasické tituly a velmi často díla novějších autorů českých (Světlá, Vrchlický, Jirásek, Svoboda, Preissová, Mrštíkové, Kvapil) i zahraničních (Ibsen, Čechov, Wilde ad.). Zadina v článku do časopisu *Divadelní tribuna* uvádí tituly, které měly v Jiříkově divadle českou premiéru, jednalo se např. o hry F. J. Čečetka *Sluníčka*

⁸⁴ Tamtéž, s. 207.

⁸⁵ *Divadelní spolek „Tyl“ v Poděbradech*. Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

⁸⁶ RŮŽIČKA, František. *Paměti o slavnostním otevření zámeckého divadla „Na kovárně“: Léta Páně 1942*. [Poděbrady], 1942.

⁸⁷ *Divadelní spolek „Tyl“ v Poděbradech*.

⁸⁸ ZADINA, Milan. *Pamětní kniha pro město Poděbrady (1925-1929)*, s. 187.

(1914), J. Štolba *Zločin v horské boudě* (1920), L. Baudyšová *Právo* (1926), *Chlapík na vartě* od D. Hall-ové (1932) nebo *Labyrint manželství* od V. Wenera.⁸⁹

Svých premiér se také často účastnili autoři osobně, když pobývali v lázních (F. X. Svoboda, F. X. Šalda, J. Herrmann, G. Preissová nebo J. H. Týnecký).⁹⁰ Ochotníci zároveň navázali na tradici a zvali si do svých her profesionální herce a herečky (např. Mošna, Vydra, Vojan, Hübnerová, Deyl, Laudová, Kohout a další), kteří byli příjemným zpestřením pro lázeňské hosty. Zájezd do Poděbrad se tak stal pro celou generaci umělců nepsaným pravidlem.

Režie většiny ochotnických divadelních představení se ujal Jan Rada, který byl poděbradským učitelem. Ve spolku patřil mezi vysoce aktivní členy, uznávané režiséry a vůdčí osobnosti. Jako autor i režisér uvedl např. historické pásmo *Živé dějiny národa* v lázeňském parku. Aktivní herečkou i režisérkou ve spolku se stala také jeho manželka Božena. Jeho jméno je výrazně propojeno s Divadlem Na Kovárně⁹¹, jehož celou stavbu zařizoval. Během války se aktivně angažoval v protifašistickém odboji, za což byl také vězněn.⁹² Po skončení války opět přijal místo předsedy spolku, ale krátce na to zemřel.

Mezi další významné muže poděbradského ochotnictví se zařadil již zmíněný Bohumil Bouček. Poprvé se setkal s divadlem jako jedenáctiletý, když by přítomen v zámecké kapli na ochotnickém představení. Začínal jako herec a později se věnoval režii, stal se také předsedou a jednatelem spolku. Mimo divadelní spolek byl aktivním členem v mnoha dalších poděbradských spolcích. Po otci převzal pozici předsedy ve Zpěváckém spolku, byl činný ve spolku Studujících Poděbradska, členem Okrašlovacího spolku, Sokola, několik let předsedou Občanské besedy a členem místního zastupitelstva. Se svým současníkem Janem Hellichem se zasloužili o veřejnou knihovnu.⁹³ Za ženu si vzal ovdovělou sestru B. Schnircha Boženu, která se stala předsedkyní nově založeného Ženského zpěváckého spolku.

Podobně významným mužem poděbradska byl také již zmíněný Jan Hellich. Celý život se zajímal o historii, botaniku a paleontologii, mnoho let byl v čele výboru Občanské záložny, stal se také předsedou Spolku pro zbudování pomníku a dvakrát byl zvolen starostou.⁹⁴

Na rozvoji kultury a spolku se významně podílel také poděbradský advokát Milan Zadina, syn ochotnice a režisérky Zadinové. Předsedal spolku Studující Poděbradska, od začátku 20. let působil

⁸⁹ ZADINA, Milan. „K historii Jiříkova divadla“, s. 4.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Oficiální název divadla, který se používal během let 1942 a 1943 zněl Zámecké divadlo Na kovárně. Používala se také zkrácená varianta, která byla podle tehdejších pravopisných pravidel psána divadlo Na kovárně.

⁹² *Paměti města Poděbrad (1938-1948)*. SOKA Nymburk, Lysá nad Labem, Archiv města Poděbrady, s. 53. Dostupné z: <https://ebadatelnasoapraha.cz/a/842/1>.

⁹³ HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady – město mého srdce III*, s. 192-195.

⁹⁴ Tamtéž, s. 196-197.

v městském zastupitelstvu a později také ve správní radě lázeňské společnosti. Byl členem Klubu československých turistů a v Poděbradech je jeho jméno spjato i s městskými kronikami, které vedl několik desítek let. K divadlu ho přivedla jeho matka a později se stal předsedou spolku. Zemřel 11. dubna 1945 v koncentračním táboře Buchenwald v den jeho osvobození.⁹⁵

Během druhé světové války zemřel i dlouholetý ochotník František Lesák, který vystupoval s poděbradskými divadelníky od roku 1901. Již v roce 1910 oslavil své 100. vystoupení v představení *Tažní ptáci*. Velmi často hostoval u divadelních společností, např. Blažkova, Jičínského, Burdova, Lachmana a mnoha dalších. Spolupracoval se Studujícími Poděbradska, nymburským divadelním spolkem Hálek a kutnohorským Tylem. Během první světové války si vyzkoušel režii a krátce po válce oslavil své 200. vystoupení. V roce 1925 byl pozván do městského divadla v Plzni, aby si zahrál ve *Strakonickém dudáku* roli Kalafuny. V roce 1934 komunikoval s architektem Jindřichem Freiwaldem o stavbě nového Jiříkova divadla. Ač původně podle dochovaných zápisů nesouhlasil s názory Rady, přešel společně s ním do nového Tyla, kde oslavil své 550. vystoupení ve hře Václava Štěcha *Třetí zvonění*. Po představení *Noc na Karlštejně* v březnu roku 1940, kdy mu bylo 64 let, si zapsal do svých soukromých zápisků krátkou poznámku: „Pravděpodobně budu se as s drahým mým divadlem muset rozloučiti neb paměť již velmi ochabla.“⁹⁶

O rok později byl začen a dva měsíce strávil v kolínském vězení a zde jeho poznámky končí. O jeho smrti v koncentračním táboře se dozvídáme až ze zápisu schůze v roce 1945.⁹⁷ Podle dochovaných osobních zápisků, odehrál během své ochotnické činnosti 622 představení.⁹⁸

4.5. Jiříkovo divadlo

V první polovině 20. století se kultura v Poděbradech rozvíjela velmi rychle a Jiříkovo divadlo se stalo důležitým kulturním centrem. Ale ochotníkům i po mnoha úpravách přestávalo kapacitně stačit. Podle spisovatele a inspektora čs. státních drah Maxe Lederera bylo divadlo zvláště v letních měsících „(...) spíše udírna a mučírna, nedůstojná města tak významného.“⁹⁹

O rozsáhlou přestavbu usiloval Sbor pro postavení Jiříkova divadla, který oslovoval poděbradskou veřejnost s možností stát se členem a pravidelně či jednorázově přispět na nové divadlo. V archivu se dochovalo mnoho článků a letáčků určených veřejnosti, ve kterých Sbor vysvětluje po-

⁹⁵ *Paměti města Poděbrad (1938-1948)*, s. 56.

⁹⁶ *Osobní zápisky Františka Lesáka 1901-1941*. Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

⁹⁷ *Zápis o řádné valné hromadě divadelního spolku „Jiří“ v Poděbradech* [13. 8. 1945]. Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

⁹⁸ *Osobní zápisky Františka Lesáka 1901-1941*.

⁹⁹ ZADINA, Milan. *Pamětní kniha pro město Poděbrady (1930-1938)*, s. 31-32.

třebu opravy stávajícího divadla: „O nutnosti, aby lázně s rostoucím počtem hostů měly prostornou, pohodlnou a úpravnou místnost divadelní, v níž by bylo lze vyhověti nemalým technickým požadavkům moderního jeviště, netřeba šířiti slov. Posavadní divadlo v Poděbradech dnešní potřebě již nedostačuje, neboť pojme jen omezený počet diváků nepožívajících pohodlí a zápasí s těsnými rozměry jeviště, nedovolujícími rozvinouti velkou výpravu.“¹⁰⁰

Během prvního roku se do Sboru přihlásilo 227 členů, což se zdálo nedostatečné, protože podle městské kroniky tento počet tvořil pouze 4% obyvatel města a ani ne jednu třetinu stálých návštěvníků divadla.¹⁰¹ Protože se finance sbíraly pomaleji než se předpokládalo, ochotníci přistoupili alespoň k částečné úpravě stávajícího divadla. Z ledna 1925 je dochována prosba pro občany Poděbrad o peněžní pomoc, případně půjčku na vymalování divadla, nové elektrické vedení, ventilaci a celkový chod, která bude splacena bezúročně z výtěžků divadelních představení a poplatků za propůjčení divadla.¹⁰² Stav divadla po rekonstrukci popisuje také Zadina ve svých vzpomínkách: „Moderní úprava hlediště nemohla ovšem způsobit jeho rozšíření a tím méně to bylo možné s jevištěm, které trpělo těsnou prostorou a bývalo tvrdým oříškem režisérům, kteří měli za úkol vypravit hru s větším scénickým aparátem.“¹⁰³

Začátkem 30. let znovu ožila myšlenka nové budovy divadla a vzniklo několik návrhů. Ovšem ve stejné době se mezi ochotníky rozhořel spor, který vyústil v rozdělení spolků. Nový Tyl působil v sále Občanské záložny, tedy jen o jednu budovu od Jiříkova divadla.

Z roku 1936 se dochovala část korespondence mezi městskou radou a Sbohem pro postavení Jiříkova divadla. Důležitou částí jednání bylo připojení již nevyužívané sousedící budovy dívčí školy, aby nové divadlo mohlo pojmut až 600 diváků. Byl rozhodnuto, že pozemky město daruje a divadlo bude na své náklady spravovat Sbor pro postavení Jiříkova divadla spadající pod DS Jiří. Celkový náklad na zařízení divadla neměl přesáhnout 1 500 000 Kč, sbor by přispěl s dosud vybranými 250 000 Kč a další finance by se získaly z příspěvků města, Občanské záložny a společnosti Uhlíčité lázně a zřídla. Zbytek by byl vypůjčen u tří peněžních ústavů.¹⁰⁴ K plánované přestavbě již nedošlo, protože 22. února 1937 divadlo vyhořelo.

¹⁰⁰ *Občanům a rodákům poděbradským a příznivcům Lázní Poděbrad* [leták z roku 1920]. Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

¹⁰¹ ZADINA, Milan. *Pamětní kniha pro město Poděbrady (1918-1921)*, s. 156.

¹⁰² *P. T. 1925* [leták se žádostí o půjčku]. Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

¹⁰³ ZADINA, Milan. „K historii Jiříkova divadla“, s. 3.

¹⁰⁴ *Městské radě* [dopis z 28. 12. 1936]. Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

V neděli 21. února 1937 bylo na programu Jiříkova divadla představení *Srdce v soumraku*, které skončilo kolem 23. hodiny večerní.¹⁰⁵ Ve tři hodiny ráno následujícího dne zpozorovali čističi stok K. Paroubek a J. Houžvička, kteří kolem divadla mířili do zaměstnání, hustý dým vycházející z oken a dveří. Požár ihned nahlásili na policejní strážnici a za několik dalších minut přijely na místo hasičské jednotky. Další čtyři hodiny se hasiči snažili požár uhasit. Pár dobrovolníků proniklo do šaten divadla a vyneslo ven několik půjčených cenností, ale hustý dým byl příliš nebezpečný a všechny vchody byly ihned policejně uzavřeny. Hasiči především museli ohni zabránit, aby se přenesl na vedlejší budovu dívčí školy.

Kolem sedmé hodiny ráno byl oheň uhašen, ale z divadla zbyly pouze holé zdi. Shořelo veškeré vybavení ochotníků, kostýmy, rekvizity, plakáty, pamětní knihy a fotografie, vše sahající až do roku 1861.¹⁰⁶ Škoda byla vyčíslena na 600 000 Kč.¹⁰⁷ Sbor pro postavení divadla ihned přeorientoval svoji činnost na postavení nového divadla. Už v březnu stejného roku se v Praze uskutečnila schůzka několika architektů, kteří probrali další možnosti umístění nového divadla. Bylo nutné zkonzultovat, zda by se ve městě nenašlo pro novou divadelní budovu vhodnější místo. Uvědomovali si nutnost včlenění divadla do městského a lázeňského organismu na nejdůležitější komunikaci, tedy v části od nádraží k náměstí. První varianta nového místa byl lázeňský park u nádraží, ale architekti doporučili cenný prostor nezastavovat:

„Tento park nechť zůstane k prospěchu lázní a jejich vývoje v půdorysné celistvosti a velikosti, nedotčen stavbami, jichž uskutečňování doporučuje se jen na obvodu parku. Čelo parku nechť tvoří dominantu koncertního a společenského sálu a jednotnost tohoto prostoru i akcent dominanty nedoporučuje se porušiti výstavbou nové divadelní budovy. Zejména však přichází zde v úvahu ta okolnost, že by zde nepříznivě působila zadní část divadla – provaziště, jehož účel nelze zakrýt ani maskovat. Při výstupu z nádraží ihned návštěvníka uvítá prospekt lázeňských budov – tedy lázně – a nikoliv zadní nepůvabná část divadelní budovy, který by byla po celý den mrtvým kusem v živém prostředí.“

108

Další prostor starého pivovaru na odvrácené straně náměstí u labského nábřeží byl také zamítnut především kvůli pohledové neatraktivitě místa a nevhodnému terénu, který by stavbu prodražil. Blíže nespecifikované staveniště u hřbitova se nacházelo mimo centrum, a proto se architekti shodli na původním místě s podmínkou rozšíření prostoru o již nevyužívanou dívčí školu. „Jest to po-

¹⁰⁵ CAŇKÁŘ, Josef. „Jiříkovo divadlo v Poděbradech zničeno požárem“. *Poděbradské noviny*. 1937, roč. 23, č. 9, s. 1.

¹⁰⁶ BAŠTA, Leopold. „K požáru Jiříkova divadla“. *Divadelní tribuna*. 1937, roč. 1, č. 3, s. 1-2.

¹⁰⁷ CAŇKÁŘ, Josef. „Jiříkovo divadlo v Poděbradech zničeno požárem“, s. 1.

¹⁰⁸ *Týká se: Staveniště Jiříkova divadla Lázně Poděbrady* [12. 3. 1937]. Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

loha pro návštěvníky divadla nevhodnější a to jak v době letní i zimní, což má velký význam pro hojnou návštěvu i v nepříznivém počasí.“¹⁰⁹

Město vyhlásilo veřejnou soutěž, do které se přihlásilo třicet soutěžních návrhů. Na prvním místě se umístil velkorysý návrh architektů Jindřicha Freiwalda a Jaroslava Böhma. Ale i přesto, že byla stavba nového divadla podporována širokou veřejností, k jeho výstavbě už nedošlo kvůli německé okupaci a plocha na Divadelní ulici zůstala nezastavěná. O tři roky později byla zbořena také sousední nevyužívaná měšťanská škola. V současné době se na ploše nachází několik stánků rychlého občerstvení a zadní část parcely je zastavěná budovou České pojišťovny. Pro procházející je výrazně viditelný také nereprezentativní zadní trakt Občanské záložny, na který upozorňovali už architekti v roce 1937.

¹⁰⁹ Tamtéž.

5. Třetí etapa: Soumrak ochotnického divadla

(1938-1989)

5.1. Město

Poděbrady pociťovaly hrozbu války velmi málo díky své poloze. V říjnu 1938 se staly po odtržení lázeňských měst v pohraničí největšími českými lázněmi a město poskytlo ubytování pro několik stovek uprchlíků z pohraničí.¹¹⁰ Lázně zůstaly v omezeném provozu a hosté museli být ubytováni v soukromí, protože všechny větší budovy byly zabrány na ubytovny pro německé vojáky. Po skončení války posloužila lázeňská lůžka pro zotavení vězňů a počet lázeňských hostů se opět začal pomalu navyšovat.

Zámek během války využívala organizace Hitlerjugend na ubytování svých členů. Po válce se zámek proměnil ve Státní reálné gymnázium – Kolej krále Jiřího. Studenti měli v jeho prostorách veškeré zázemí, jídelnu, ložnice, studovny i kuchyň. Kolej krátce navštěvovali například pozdější prezident Václav Havel, režisér Miloš Forman nebo bratři Mašínové.¹¹¹ Kolej byla z politických důvodů zrušena v roce 1951, ale nahrazena fakultou slaboproudé elektrotechniky pražského ČVUT. Na začátku 80. let zámek získala Karlova Univerzita a zahájila v Poděbradech jazykovou přípravu zahraničních studentů, která funguje do současnosti.

Propuknutí druhé světové války utlumilo také stavební činnost. Kromě divadla byla v plánu i nová nemocnice, ale po válce se z finančních důvodů plánované stavby již nezrealizovaly. Stavěly se pouze potřebné ubytovací kapacity pro skláře a studenty na perifériích města. Lázeňský park byl po únoru 1948 plně otevřen veřejnosti a přišel o prvorepublikové „atrakce“ jako bylo rozárium nebo japonská zahrádka. Postupně se bouraly nevyužívané objekty, v roce 1956 byl zbořen dominantní objekt Hlaváčova mlýnu, který stál pod zámkem u Labe a vyhořel v roce 1932. Plocha nebyla již zastavěna a v současné době slouží jako veřejné parkoviště. Z části pozemku zbourané Janowitzovy olejny u železnice vzniklo dnešní autobusové nádraží.

Demoliční práce se projevily také na charakteru Husovy ulice vedoucí od Jiřího náměstí směrem na Nymburk. Byla zde zbořena synagoga i přilehlá škola a kvůli plánům velkého kulturního domu zmizela i původní Přemyslova ulice. Projekt kulturního domu ale nebyl dokončen a třípodlažní budova byla nakonec postupně upravena na obchodní dům s parkovištěm, který kvůli svému nepatřičnému umístění a barvě získal nelichotivý název Růžový slon. V současné době se v přízemí nachází fitness

¹¹⁰ ŠMILAUEROVÁ, Eva. *Poděbrady v proměnách staletí: 2. díl (1850-1948)*, s. 197.

¹¹¹ HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady – město mého srdce III*, s. 297.

centrum, v prvním patře supermarket a druhé patro je z většiny zaplněné vietnamskou tržnicí, sál ve třetím patře zůstává dlouhodobě nevyužitý.

V 60. letech byl také na území Poděbrad postaven jeden z prvních panelových věžáků u současné Zemědělské školy, byl vytvořen projekt na stavbu nové základní školy Na Valech a další panelové domy vznikly poblíž prvorepublikové vilové čtvrti na bývalé Panské ulici, nyní ulice Dr. Horákové. Společně s dalšími stavbami dotýkajícími se často historického centra a lázeňského jádra se pozměnila tvář Poděbrad a tyto socialistické stavby a předcházející četné demolice zničily prvorepublikový záměr reprezentativního lázeňského města.

5.2. Kultura a proměny režimů

Po vyhoření Jiříkova divadla se divadelní spolek Jiří přesunul do sálu Občanské záložny, kde odehrál dalších dvacet pět představení ve prospěch stavby nového divadla. Ještě celý rok trvalo, než se spolky Jiří a Tyl opět propojily pod společným názvem Divadelní spolek Jiří. Poslední představení na „záložně“ se odehrálo v květnu 1941.

V roce 1942 se podařilo za velkého přispění Jana Rady dokončit rekonstrukci bývalé kovárny a konírny na I. nádvoří zámku. Slavnostní otevření prozatímního Zámeckého divadla Na Kovárně se konalo 25. dubna 1942. Ochotníci uvedli hru L. Stroupežnického *Naši furianti*.¹¹² Po zřízení divadla se obnovila také pravidelná produkce během lázeňské sezóny. Kultura v Poděbradech sice podléhala cenzuře a bylo nutné žádat o schválení ke každé produkci, přesto nebyla omezována příliš, jak je uvedeno v kronice města, „aby tu bylo jakés zdání normálního života a lid měl rozptýlení (...).“¹¹³ Hrál se téměř denně a pro nedostatek další kultury se divadlo těšilo velkému zájmu veřejnosti.¹¹⁴ Ve své činnosti nadále pokračoval až do začátku 60. let i pěvecký spolek Hlahol, uvedl např. skladbu A. Dvořáka *Stabat mater* nebo později již v novém divadle *Svatební košili* a slavnost ke 120. narozeninám Bedřicha Smetany. Tematicky se většina spolků vracela k národnímu dědictví a folkloru.

V novém Divadle Na Kovárně ochotníci uvedli po slavnostním otevření ještě dalších šedesát tři představení, ale 15. února 1943 byli úředně rozpuštěni. Předseda J. Rada a několik dalších členů bylo transportováno do koncentračních táborů. Divadlo bylo převedeno do správy města.¹¹⁵

Po skončení války byli ochotníci jedni z nejčinnějších a hned 27. května 1945 uvedli komponovaný večer v národním duchu.¹¹⁶ První poválečná schůze ochotníků proběhla 13. srpna 1945 na

¹¹² VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *První díl kroniky DS „Jiří“ od roku 1861 do roku 1987*.

¹¹³ *Paměti města Poděbrad (1938-1948)*, s 32-33.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 33.

¹¹⁵ VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *První díl kroniky DS „Jiří“ od roku 1861 do roku 1987*.

jevišti divadla. Bylo rozhodnuto o znovuobnovení činnosti a naplánováno slavnostní zahajovací představení *Lucerna* v režii nově zvoleného předsedy J. Rady.¹¹⁷ Místní národní výbor pronajal spolku Divadlo Na Kovárně na následujících 10 let, ovšem v roce 1949 byla smlouva ze strany města předčasně vypovězena ve snaze omezit jeho činnost. Ve stejném roce město provedlo také inventarizaci majetku, který byl podle protokolu z 21. dubna oceněn podle ochotníků velmi nízkou částkou na 150 000 Kč. Město se zavázalo částku splácet v příštích letech, ale splatilo pouze dvě částky ve výši 15 000 Kč. Spolku byla prakticky znemožněna činnost i následnou ztrátou náhradní místnosti na zkoušení.¹¹⁸

Ztráta prostoru a svobody ve volbě repertoáru zapříčinila, že počet představení za rok byl velmi kolísavý, pohyboval se většinou kolem čtyř nových titulů, často se nezdařilo dodržet stanovený dramaturgický plán a hrálo se s minimem repríz. Důvodem byl také snižující se počet aktivních členů, vytíženost stávajících a podle zápisů také neochota zkoušet nové inscenace. Činnosti neprospívalo ani začlenění do správy několika organizací (ROH Zaměstnanců školství, Lázeňské kulturní středisko, ROH Státní lázně).

Zpestřením poděbradské kultury byl v roce 1956 filmový štáb, který město využil jako kulisu pro film Alfréda Radoka *Dědeček automobil*. Do některých přímých záběrů byli vybráni členové spolku (V. a V. Knoblochovi, J. Bok, V. Zoubková), další našli své uplatnění v komparzu.¹¹⁹ V roce 1963 se v Poděbradech uskutečnil první ročník festivalu profesionálního přednesu Neumannovy Poděbrady, ze kterého se po revoluci vyvinuly Poděbradské dny poezie, na které se každoročně do města sjíždí řada významných osobností a studentů hereckých škol.

Zvýšená spolková aktivita se opět projevila na konci šedesátých let v rámci příznivější politické situace a po částečné rekonstrukci divadla, které bylo několik let z tohoto důvodu uzavřeno. Spolek usiloval o osamostatnění a získání zpět prostoru ke zkoušení.¹²⁰ Na začátku 70. let vznikl Festival mladého amatérského divadla (zkráceně FEMAD) a stal se hlavní náplní následujících dvaceti let v činnosti spolku. Mimo jeho pořádání spolek uváděl jednu až dvě premiéry ročně.

5.3. Prostory ke hraní

Patrová budova Občanské záložny byla slavnostně otevřena v roce 1899 a až do půlky 20. století byla důležitou součástí kulturního dění ve městě. Vznikla na místě bývalých vojenských stájí a

¹¹⁶ HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady – město mého srdce III*, s. 272.

¹¹⁷ *Zápis o řádné valné hromadě divadelního spolku „Jiří“ v Poděbradech* [13. 8. 1945].

¹¹⁸ *Místnímu národnímu výboru* [dopis 1950]. Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

¹¹⁹ VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *První díl kroniky DS „Jiří“ od roku 1861 do roku 1987*.

¹²⁰ *Zápis z valné hromady divadelního souboru „Jiří“ v Poděbradech* [18. 6. 1968]. Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

svým novorenesančním pojetím se hodila k nedávno odhalenému pomníku Jiřího z Poděbrad. Ozdobnou fasádu vytvořili sochař Milan Havlíček a malíř Luděk Marold, který na vnitřní i vnější výzdobě spolupracoval s malířem Karlem Maškem. Fresky zobrazující blahobytnost a spořivost byly jeho posledním dílem před předčasnou smrtí a do dnešní doby se bohužel nedochovaly.

Společenský sál v prvním patře využívaly poděbradské spolky a město na významné kulturní události. Odehrávaly se zde také výstavy, plesy, taneční a koncerty a sál byl dlouhou dobu největší ve městě. Ale ani tento prostor nebyl pro divadlo dlouhodobě vyhovující. Růžička se o něm ve zkratce vyjadřuje následovně: „Na záložně vyžádalo si představení větší práce, kterou musela režisérská hlava přímo kouzlit tak umělecky /pro nedostatek místa/ až to bylo někdy z řad obecnstva obdivováno. Jest samozřejmé, že sál Záložny změněným pracujícím repertoirem v divadelní hlediště, na kterém pracovali ochotníci třeba několik dní, nevyhovoval návštěvníkům, kteří krátili si večery v divadle.“¹²¹

Poslední představení spolku Jiří s názvem *Lesní žínka* se uskutečnilo 2. května 1941.¹²² Od 2. poloviny 20. století byla budova zabrána a působilo zde několik organizací. Když se dalším vlastníkem stal podnik Restaurace a jídelny a otevřel v přízemí jídelnu, záložna postupně ztrácela svoji honosnou tvář.¹²³ Ke svému původnímu účelu se již nevrátila, v roce 2004 se budova octila ve dražbě¹²⁴ a noví majitelé otevřeli ve spodní části vietnamskou tržnici. Reprezentativní sál v prvním patře zůstává prázdný a nevyužívaný. Od konce roku 2017 je budova Občanské záložny zapsána jako národní kulturní památka.¹²⁵

Vzhledem k nepříznivé válečné situaci nebylo možné postavit novou budovu Jiříkova divadla, přesto se ochotníci rozhodli vytvořit alespoň prozatímní scénu. Vzhledem k omezeným finančním prostředkům byla ideální rekonstrukce již stávající budovy. Volba nakonec padla na bývalé hospodářské budovy na I. nádvoří poděbradského zámku. Nízké budovy na severozápadní straně nádvoří nad bývalým vodním příkopem nebyly příliš vhodné k úpravě kvůli svým stíněným proporcím, ale nacházely se uprostřed města a byly nevyužívané. Společnost Státní správa lázní a zřidel je ochotníkům

¹²¹ RŮŽIČKA, František. *Paměti o slavnostním otevření zámeckého divadla „Na kovárně“: Léta Páně 1942.*

¹²² Tamtéž.

¹²³ HRABĚTOVÁ, Jana. „Z historie bývalé Občanské záložny na Jiřího náměstí“ [online]. *Poděbradské noviny*. 15. 3. 2018 [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20190322091921/https://podebradskenoviny.cz/publicistika/z-historie-byvale-obcanske-zalozny-na-jiriho-namesti>

¹²⁴ JILEMNICKÝ, Jaroslav. „Kulturní památka s asijskou tržnicí“. To je záložna [online]. *Nymburský deník*. 14. 2. 2018 [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: https://nymbursky.denik.cz/zpravy_region/kulturni-pamatka-s-asijskou-trznici-to-je-zalozna-20180314.html

¹²⁵ Národní památkový ústav: *Občanská záložna* [online]. [cit. 2020-12-05]. Dostupné z: <https://pamatkovykatolog.cz/obcanska-zalozna-2277198>

poskytla bezplatně.¹²⁶ Plány rekonstrukce bývalého skladiště, garáží a bytových jednotek opět vypracoval architekt Freiwald.

Stavbu zaštitil stavitel arch. J. Noháček a začala již v roce 1941, o její průběh se staral ředitel a ochotnický režisér Jan Rada. Probíhající válka práci výrazně ztěžovala, velmi špatně se sháněl materiál a kotel na vytápění byl dovezen až z Moravské Ostravy.¹²⁷ Rada již na začátku rekonstrukce přislíbil, že stavba divadla nebude pro město žádnou finanční zátěží. Celý náklad na divadlo, který přesahoval 1 milion, byl získán díky darům a dotacím místních peněžních ústavů a velkých průmyslových podniků.¹²⁸ Stavební práce trvaly 9 měsíců a nové divadlo získalo název Na Kovárně, který odkazoval k původní kovárně fungující až do roku 1757. Tehdy byla přetvořena na panskou hospodu stejného jména. Takzvaná „kovárna“ fungovala až do roku 1897, kdy byla zrušena a celý zámek na přání knížete Hohenlohe uzavřen veřejnosti.

Do nového divadla se vcházelo ze zrekonstruovaného zámeckého nádvoří. Divadlo nabízelo 382 míst k sezení a k tomu další přístavky a místa na stání i na balkoně. Součástí divadla byla také pokladna, šatna, toalety, bufet, kuřácký i ředitelský salonek, ve kterém měl ředitel přijímat návštěvy během představení. V nejvyšším patře se dokonce nacházela projekční kabina. V zadním traktu byl prostor rozdělen na přípravnu, dámskou a pánskou šatnu a kulisárnu.¹²⁹

Památkový úřad znemožnil zvýšení střechy pro provaziště, proto bylo nové jeviště velmi skromných rozměrů; 6 m široké, 6 m hluboké a pouze 5 m vysoké¹³⁰, osvětlovalo jej 26 reflektorů.¹³¹ Vzhledem k faktu, že šlo pouze o prozatímní scénu, nebyla instalována ani železná opona. Ve výzdobě byly nejvíce zastoupeny atributy města, tj. městský znak, král Jiří a nad jevištěm sgrafita kováře jako symbol pracovitosti. Ale slovy historika Jiřího Hilmera zde Freiwald „dostal věru nevděčný úkol zařídit divadelní sál opravdu v ‚haluzně‘ krajně nevhodných proporcích“¹³², a proto zastává názor, že „na osobitý formální výraz asi projektant v podstatě rezignoval“¹³³. Na základě znalostí Freiwaldovy předchozí

¹²⁶ JAVORIN, Alfred. *Divadla a divadelní sály v českých krajích. I. díl: Divadla*, s. 178-179.

¹²⁷ RŮŽIČKA, František. *Paměti o slavnostním otevření zámeckého divadla „Na kovárně“: Léta Páně 1942*.

¹²⁸ RYDVAN, Jakub. „Poděbradské prozatímní divadlo“. *Národní Politika*. 1942, č. 125. in Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

¹²⁹ RŮŽIČKA, František. *Paměti o slavnostním otevření zámeckého divadla „Na kovárně“: Léta Páně 1942*.

¹³⁰ JAVORIN, Alfred. *Divadla a divadelní sály v českých krajích. I. díl: Divadla*, s. 178-179.

¹³¹ RŮŽIČKA, František. *Paměti o slavnostním otevření zámeckého divadla „Na kovárně“: Léta Páně 1942*.

¹³² HILMERA, Jiří. *Česká divadelní architektura: Czech theatre architecture*. Praha: Divadelní ústav, 1999, s. 121. ISBN 978-80-7008-087-0.

¹³³ Tamtéž, s. 122.

tvorby odmítá fakt, že by se architekt výrazně angažoval v kovářské výzdobě a laciných historismech, které přičítá staviteli Noháčkovi.¹³⁴

I Rada toto místo považoval za provizorium, ale uvědomoval si, že adaptovaný sál Na Kovárně zůstane na dlouhou dobu jedinou scénou v Poděbradech. Sám ho okomentoval následovně: „Ano, ze staré haluzny byly zbudovány intimní a svérázné prostory, překrásné svým stylovým pojetím vznešených hradních síní. I nás překvapila malebnost velké dvorany, a promenádní chodby, účelnost šaten a skvělá akustika hlediště.“¹³⁵

Podle Růžičky byla úprava bývalé kovárny a stavba divadla pro Poděbrady velmi důležitým počinem. Po městě se šířily plakáty a na zahajovací představení byl sál vyprodáný do několika hodin. Dobový tisk přinesl o novém divadle mnoho článků, většina z nich především obdivovala Radovu vytrvalost a k samotné divadelní budově s netypickými tvary se vyjadřovala velmi mírně. První dojmy z nového divadla popsal například Jakub Rydvan v článku *Kulturního obzoru*: „Je téměř neuvěřitelné, jak se podařilo vkonstruovati do těchto sporých prostor i balkon a všecko příslušenství, když se nesmělo s vnějškem a stávajícím nízkým zastřešením zámeckého křídla ani hnout. Zvláště pozoruhodný je vzhled dvorany hlediště, jež může pojmouti na 500 návštěvníků, (z toho si 80 míst k stání). Jeviště se sgrafitovým obrazem místní ak. malířky Řezníčkové-Zoubkové nad portálem, apostrofující dřívější určení za kovárnu, znaky města i býv. pánů, je poněkud stísněné ve všech rozměrech, ale i tak je s podivem, co všechno bylo možno zde uskutečniti. Pod zákulisím umístěno je vytápění teplým vzduchem, herecké šatny jsou velmi prostorné a pohodlné a nad nimi v podkroví projektován byt divadelního sluhu. Divadlo, svým vzhledem i možnostmi předem určené jako intimní. V nejkrásnějším smyslu slova, zařazuje se mezi dnes již četná stálá divadla mimopražská, jako další významné středisko národní kultury, jejíž hodnotná prozatímnost je nejlepším příslibem budoucí definitivnosti.“¹³⁶

Další podobně taktní komentář napsal referent městského osvětového sboru a vyšel v *Poděbradských novinách* 30. dubna 1942: „Tím více překvapí vnitřní úprava, kde stylové vyřešení hally, schodiště, postranní promenádní chodby a hlediště působí až překvapivě na návštěvníka a vytváří atmosféru intimity a pravého divadelního ovzduší.“¹³⁷

Činnost se zde rozvíjela až do roku 1987, kdy divadlo muselo být uzavřeno kvůli havarijnímu stavu. Plánovaná krátká rekonstrukce se nakonec prodloužila přes deset let.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ „Divadlo ‚Na kovárně‘ slouží již krásnému umění“. *Lázeňský zpravodaj*. 1942, č. 6. in RŮŽIČKA, František. *Paměti o slavnostním otevření zámeckého divadla ‚Na kovárně‘: Léta Páně 1942*.

¹³⁶ RYDVAN, Jakub. „Poděbradské prozatímní divadlo“.

¹³⁷ „K otevření nového divadla v poděbradském zámku“. *Poděbradské noviny*. 1942. in RŮŽIČKA, František. *Paměti o slavnostním otevření zámeckého divadla ‚Na kovárně‘: Léta Páně 1942*.

5.4. Repertoár a osobnosti spolku

Jak již bylo řečeno, kultura se omezeně rozvíjela i během války. Na začátku dubna 1943 uvedl divadelní spolek Ibsenova *Strašidla* s hostem z Národního divadla Eduardem Kohoutem. Svoji pová-
lečnou činnost obnovil premiérou *Lucerny* 30. září 1945 a na oslavu 28. října nastudoval hru *Výkupné
za štěstí*, kterou během pobytu v koncentračním táboře napsal před svou smrtí Milan Zadina, hra se
ke do Poděbrad dostala v podobě ústřížků.¹³⁸

Za přítomnosti autora byla uvedena například Kvapilova *Princezna Pampeliška*. Na počest
osvobození rudou armádou spolek uvedl v září 1945 v rámci večera české a ruské kultury dvě aktovky
Poupě od F. X. Svobody a *Medvěd námluvčím* od V. Krylova. V prosince 1945 si spolek pozval na hos-
tování člena Národního Divadla Ladislava Boháče do hry O. Scheinpflugové *Quayana* v režii Rady.
Velkou událostí bylo nastudování historické hry Rudolfa Medka *Jiří Poděbradský* k příležitosti 50. vý-
ročí postavení pomníku krále Jiřího.

Na konci 40. let byla spolku omezena činnost, museli snížit počet uváděných her z deseti až
patnácti premiér na tři až pět ročně, nepřerušil se však zvyk hostování profesionálů a ve hře *Sluha
dvou pánů* se představila například V. Matulová, pak také J. Marvan v inscenaci *Koho tlačí bota*, dále
hostovali např. S. Fišer, V. Fabiánová, O. Korbelař. Velký úspěch přišel v roce 1953. Osmkrát za sebou
se vyprodalo divadlo na hru se zpěvy a tanci s názvem *Česká polka*, která byla uvedena za spoluúčasti
Hlaholu a autora Vojtěcha Válka. Podobně tomu tak bylo u Nedbalovy hry *Vinobraní* o dva roky poz-
ději, na které divadelní spolek opět spolupracoval s Hlaholem.¹³⁹

Na přelomu 50. a 60. let se dostaly do módy tzv. malé formy, které si často vybíral mladý reži-
sér Jan Pavlíček. Jeho první inscenací byla hra autorů Voskovce a Wericha *Sever proti Jihu*, čímž se stal
výraznou posilou pro dosavadní režiséry a do spolku přivedl celou řadu mladých lidí (J. Bittlová, J.
Maurerová, manželé Seidlovi, J. Pavlíčková, bratři Zacharníkové ad.).¹⁴⁰ Za své režie získal Pavlíček
řadu cen a pravidelně se účastnil Jiráskova Hronova. Mezi jeho významné inscenace se řadí např.
další hry Voskovce a Wericha *Caesar* a *Těžká Barbora, Podskalák* od F. F. Šamberka, autorská *Naleze-
ná revue* nebo drama L. N. Andrejeva *Ten, který dostává políčky*, které soubor uvedl na prvním roční-
ku Festivalu mladého amatérského divadla, jehož byl Pavlíček zakladatelem.

Mezi výrazné osobnosti spolku této etapy je třeba zařadit také manžele Knoblochovi. Viktor
Knobloch ve spolku působil jako předseda a výrazný činoherní herec, pravidelně hrál hlavní, charak-

¹³⁸ HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady – město mého srdce III*, s. 272.

¹³⁹ VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *První díl kroniky DS „Jiří“ od roku 1861 do roku 1987*.

¹⁴⁰ Tamtéž.

terní mužské role.¹⁴¹ Jeho manželka Věra Knoblochová, rozená Zychová, studovala pražskou hereckou konzervatoř. I přesto, že kvůli rodičům musela přestoupit na zdravotní školu, získala v roce 1940 angažmá v Divadle Anny Sedláčkové. Válka ji ale opět přinutila vrátit se ke zdravotnictví a ocitla se u ochotnického divadla. I díky jejím známostem z konzervatoře přijížděli do Poděbrad profesionální herci na hostování.¹⁴² Jako herečka získávala často hlavní ženské role a mimo herectví se věnovala také režii a režijně vypomáhala například i v blízké Libici nad Cidlinou. Oba manželé byli ve spolku aktivní až do začátku 80. let.¹⁴³ Dalšími významnými členy byli také např. Jaroslav Kodeš, Jaroslav Koloděj, Eduard Macháček, Karel Myšák, Jaroslava Pavlíčková nebo bratři František a Ladislav Zachárníkovi a mnoho dalších.

5.5. Festival mladého amatérského divadla (FEMAD)

Po krátké vlně rozvolnění v roce 1968, které opět nakrátko nastartovalo spolkovou činnost, se režim opět brzy zpřísnil. Začátkem 70. let proto vznikla myšlenka na novou přehlídku amatérského divadla, která měla podpořit spolkovou činnost a dát možnost projevu mladému amatérskému divadlu. Za zrodem festivalu stál Jan Pavlíček a šéfredaktor časopisu *Amatérská scéna* Jiří Beneš. Velmi přispěla také místopředsedkyně městského národního výboru Vlasta Kovaříková, která nad spolkem držela dlouhá léta ochranou ruku. Dalším členem organizačního týmu festivalu se stal také redaktor a herec Pavel Bošek. Aby festival mohl být realizován, byl oficiálně vydáván za Divadelní festival dělnické mládeže.¹⁴⁴ Za přispění dalších příznivců uskutečnil DS Jiří v roce 1972 v poděbradském divadle první ročník, na kterém vystoupilo třináct amatérských souborů.

Současný název Festival mladého amatérského divadla byl poprvé použit až na 4. ročníku a jeho tvůrcem byl tehdejší ředitel kulturního střediska Miroslav Hraběta. „Název FEMAD dostane v roce 1975 a slovo mládí znamená divadlo mladé duchem, které tvořivě a pravdivě reflektuje společenskou realitu.“¹⁴⁵ Základní koncepcí FEMADu byla diskuse nad inscenacemi a sdílení a konfrontace názorů. Festival byl považován za divadelní dílnu, do které přijížděli nejen mladí umělci, ale také tvůrci, které zajímalo mladé divadlo, nové formy a jeho principy. „FEMAD jako jedna z prvních divadelních

¹⁴¹ Databáze českého amatérského divadla. Osobnosti [online]. *JUDr. Viktor Knobloch*. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=2735>

¹⁴² Databáze českého amatérského divadla. Osobnosti [online]. *Věra Knoblochová*. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=6474>

¹⁴³ *Zpráva o činnosti DS Jiří při KaSS Poděbrady za r. 1976-77*. Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

¹⁴⁴ JIRÁSKOVÁ, Justýna. „Jan Pavlíček“ [online]. *Paměť národa*. 11. 9. 2020. [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/pavlicek-jan-20200911-0>.

¹⁴⁵ CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: IPOS, 1998, s. 293. ISBN 80-7068-129-2.

přehlídek – ne-li vůbec první – postihl, že *prolínání a vzájemné propojování různých druhů a poddruhů divadelního jazyka* je na pořadu dne jako *projev principiálních tendencí vývoje (...)*¹⁴⁶

Svojí koncepcí se tak nezařadil mezi další přehlídky, ve kterých se prezentovala nejlepší inscenace souboru, ale tvůrcům nabízel možností prodiskutovat své záměry s ostatními a sdílet svoje myšlenky. Pro poděbradské publikum byl FEMAD, na který každoročně přijížděly soubory z různých měst celého Československa, příjemným oživením.¹⁴⁷

Stalo se tradicí, že se festivalu často účastnily amatérské, ale v některých případech i profesionální soubory, které se nedostaly ať už z kvalitativních, či právě politických důvodů na krajské přehlídky a Jiráskův Hronov a festival získal podtitul „salón odmítnutých“. FEMAD se stal „výběrovým festivalem zajímavých inspirativních insc., rozmanitých div. poetik a stylů.“¹⁴⁸ A Pavel Bošek již po druhém ročníku poznamenal: „Poděbrady už dnes skutečně znamenají zdravý proud v ochotnickém hnutí a zůstanou-li neokázale svěží, bude se tam jezdit na mladé divadlo.“¹⁴⁹ Protože se festival konal mimo hlavní linii amatérských přehlídek, byl nesoutěžní a nepostupový, zůstával na okraji zájmu kulturních orgánů. Ideologicky „nezávadné“ tituly musely být vybírány na zahajovací a závěrečné představení, které byly pod dohledem.¹⁵⁰

Na přehlídce se soustřeďovali mladí ochotníci, kteří chtěli divadlo dělat jinak, hledat nové formy a možnosti. Zpočátku bylo zastoupeno velké množství rozličných divadelních žánrů, ale postupně začala převažovat činohra. Nedílnou součástí festivalu se staly také veřejné diskuse probíhající po každém představení, do kterých se mohli zapojit diváci, herci i ostatní soubory. FEMADu se pravidelně jako lektori účastnili např. Jarmila Černíková-Drobná, Jan Císař, Rudolf Felzmann, Alena Urbanová a mnoho dalších.

I přes téměř nulovou propagaci projevovaly soubory i seminaristé od začátku 80. let o festival velký zájem. Přehlídka musela být rozdělena na dva navazující prodloužené víkendy v září. Po smrti Pavla Boška se do organizačního týmu připojil režisér Václav Špirit. Zvýšená pozornost kontrolních orgánů se dostavila po Jiráskově Hronově v polovině 80. let, kdy náhodou jeden z účastníků festivalu během diskuse pronesl poznámku, že pokud někdo chce vidět dobré divadlo, ať jede na poděbradský FEMAD.¹⁵¹

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 309.

¹⁴⁷ *FEMAD 82* [dokumentární film]. Režie Pavel Krejčík. Divadlo Na kovárně Poděbrady, 1982. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=BXhczgfKUiY&t=1s>

¹⁴⁸ VALENTA, J., ŠRÁMKOVÁ, V. *Místopis českého amatérského divadla*, s. 176.

¹⁴⁹ BOŠEK, Pavel. „Poděbradské jaro“. *Amatérská scéna*. 1973, roč. 10, č. 7, s. 16. ISSN 0002-6786.

¹⁵⁰ ŠOTKOVSKÝ, Jan. „Nedělat nic je vždycky pohodlnější...“ [online]. *Amatérská scéna*. [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <http://www.amaterskascena.cz/clanek/nedelat-nic-je-vzdycky-pohodlnejsi-nd8yj.html>.

¹⁵¹ ŠOTKOVSKÝ, Jan. „Nedělat nic je vždycky pohodlnější...“ [online].

V roce 1987 bylo divadlo uzavřeno kvůli nevyhovujícímu technickému stavu. Festival se operativně přesunul do blízké Libice nad Cidlinou a nad jeho správou převzal zodpovědnost místní DS Vojan v čele s Jaroslavem Vondruškou.¹⁵² V Divadle Na Kovárně proběhlo 14. ročníků.

¹⁵² VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *První díl kroniky DS „Jiří“ od roku 1861 do roku 1987.*

6. Čtvrtá etapa: Novodobá historie

(od revoluce do současnosti)

6.1. Město Poděbrady a kulturní spolky

V roce 1992 vznikla akciová společnost Lázně Poděbrady po vzoru první republiky a centrum bylo vyhlášeno jako historická památková oblast. Od této doby jsou postupně rekonstruovány původní objekty lázní, např. Kavárna Viola, hotelový komplex Zámeček, budova Letních lázní a Galerie Ludvíka Kuby.¹⁵³

V devadesátých letech probíhala i rozsáhlá rekonstrukce divadla. Mezitím kultura v Poděbradech víceméně stagnovala. Členové divadelního spolku vyvíjeli ve spolupráci s dalšími organizacemi menší kulturní aktivity. Na podobném principu vznikly Slavnosti krále Jiřího, které následně několik let organizačně zaštiťovali Divadelní spolek Jiří společně s Městským kulturním centrem. Slavnosti probíhají v pozměněné formě a již bez přítomnosti spolku do současnosti.

Divadlo Na Kovárně bylo po rekonstrukci slavnostně otevřeno 6. ledna 2001. Při této příležitosti vystoupila Nymburská komorní filharmonie a pravidelní účastníci Poděbradských dnů poezie. Správou divadla a nového biografu bylo pověřeno Kulturní a informační centrum¹⁵⁴ které v současnosti zajišťuje organizaci a propagaci kulturních a společenských akcí ve městě a také divadelní abonmá složené ze zájezdových představení především pražských divadel a agentur. V divadle se každoročně pořádají soutěže, koncerty, vystoupení absolventů a žáků ZUŠ, výchovné koncerty pro školy, koncerty benefiční a poděbradských sborů, slavnostní udílení cen a různé přednášky.

Mimo Divadelní spolek Jiří působí v Poděbradech další dvě amatérská divadelní uskupení, která se obě soustřeďují především na tvorbu Járy Cimrmana. Jedná se o Divadlo U Váňů a Járův poděbradský ochotnický soubor. Dále jsou divadelně činné např. dramatické kroužky na Základní umělecké škole Otakara Vondrovce nebo na Gymnáziu Jiřího z Poděbrad.

Poděbrady návštěvníkům nabízejí klidné prostředí lázeňských parků, několik volně dostupných pramenů poděbradky, převážně prvorepublikovou architekturu, několik muzeí a upravené cyklostezky v nenáročném terénu podél Labe, či několik písečných jezer. V parku a na kolonádě se každoročně koná mnoho akcí počínaje Zahájením lázeňské sezóny např. Soundtrack film festival, Mistrovství ČR mažorettek, Poděbradské swingování, Běh barev, Mezinárodní mistrovství ČR v chůzi a další sportovní, gastronomické, hudební a kulturní akce a festivaly.

¹⁵³ Lázně Poděbrady. *Dějiny poděbradského lázeňství* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.lazne-podebrady.cz/historie>.

¹⁵⁴ Dnes Městské kulturní centrum Poděbrady (MKC).

6.2. Činnost DSJ

Po uzavření divadla se malá část ochotníků začala scházet pravidelně každé pondělí v restauraci Bílá růže. Divadelní činnost byla omezena především na uvádění pohádek, či poetických večerů ve spolupráci s dalšími organizacemi a od roku 1991 na spoluorganizaci a zajištění Slavností krále Jiřího. Ve druhé půlce devadesátých let vznikla veřejná sbírka na podporu dostavby Divadla Na Kovárně s názvem *Občané sobě*, která si kladla za cíl přispět jakoukoli finanční částkou na dostavbu divadla. V roce 1998 nazkoušela členka spolku Jana Pospíšilová se svým dětským dramatickým kroužkem pohádku *Zlatovláska do obýváku*. Dětsí protagonisté se pak zúčastnili veřejného zasedání městského zastupitelstva a oficiálně předali nově zvolenému starostovi Jozefu Ďurčanskému symbolický výtěžek ze dvou repríz.¹⁵⁵ Tato aktivita byla jedním z impulzů pro DS Jiří, který následující rok 1999 vyhlásil „Rokem obnovy“ a zorganizoval čtyři happeningy upozorňující na potřebu dostavby divadla.

V létě 2000 obnovil po delší pauze spolek svoji činnost a uvedl celkem devětkrát na zámecké zahradě detektivku A. Christie *Deset malých černoušků*. Na stejném místě se ve spolupráci s městem uskutečnil i první ročník festivalu Letní divadelní slavnosti, na kterých vystoupil dánský soubor *Teutonernes rejse* s muzikálem *Slavík* od H. Ch. Andersena.¹⁵⁶ Festival se udržel až do roku 2009, kdy se spolek rozhodl zaměřit svoji přehlídkovou činnost výhradně na festival FEMAD. Dalším důvodem zrušení Letních divadelních slavností bylo například velké vyčerpání členů i dlouhodobě nízká kvalita inscenací.¹⁵⁷

První ochotnické divadelní představení konané na jevišti nově otevřeného Divadla Na Kovárně neslo název *Odhalení*. Jednalo se o autorskou komedii Ladislava Langra a poprvé byla uvedena 31. března 2001. Po celorepublikových povodních v roce 2002 spolek sehrál několik představení, jejichž výtěžek věnoval na konto Člověk v tísni.¹⁵⁸

V roce 2004 nastudoval bývalý herec Jihočeského divadla Ivan Klička s ochotníky úspěšnou komedii J. Patricka *Podivná paní Savageová* a v návaznosti na ni o tři roky později hru *Paní Savageová v rozpacích*, čímž se opět navázalo na tradici spolupráce s profesionály. Mezi výraznější projekty se zapsala také inscenace na motivy francouzského filmu *Fanfán Tulipán* v roce 2004, kterou zrežiroval

¹⁵⁵ KOČOVÁ, Vlasta. „Občané sobě a Divadlu Na Kovárně“. *Polabské listy*, 1998. in VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *Druhý díl kroniky DS „Jiří“ od roku 1987 do roku 2003*. Soukromý archiv Vlasty Vaňoučkové, Poděbrady.

¹⁵⁶ VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *Druhý díl kroniky DS „Jiří“ od roku 1987 do roku 2003*. Soukromý archiv Vlasty Vaňoučkové, Poděbrady.

¹⁵⁷ *Zápis z výroční členské schůze DS Jiří* [20. 2. 2010]. Archiv DSJ, Poděbrady.

¹⁵⁸ VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *Druhý díl kroniky DS „Jiří“ od roku 1987 do roku 2003*.

L. Langr a v roli krále Ludvíka XV. hostoval Otakar Brousek ml. O dva roky později spolek oslavil své 145. výročí a při té příležitosti uvedl autorskou inscenaci L. Langra *Červený koberec*.¹⁵⁹

V letech 2010 a 2011 se zdařilo navázat spolupráci se zámek Kačina, kde spolek uváděl přes dvě léta autorské historické frašky inspirované historií zámku a jeho majitelů (*Tajná schůzka na Kačince u hraběte Chotka, Hrabě Chotek zase řádí*). V dalším roce i přes snahu spolku spolupráce nepokračovala. Místo toho vznikl v Poděbradech letní projekt Historických kostýmovaných vycházek s Bílou paní a díky velké oblibě diváků na něj spolek navázal i v dalších letech. V roce 2016 spolek uspořádal ke svému 150. výročí vzpomínkový galavečer pro členy a příznivce spolku.

6.3. Rekonstrukce a nové Divadlo Na Kovárně

Po uzavření divadla v roce 1987 byl k menším produkcím využíván hlavně „malý sál“, který původně sloužil jako sklad kulis a od začátku 80. let byl někdy využíván jako studiový prostor pro FEMAD. V patře nad ním byla klubovna a kostymérna. V propozičně nevhodném a malém sálu bez elevace se hrálo sporadicky a při následné rekonstrukci z něj byl vytvořen současný biograf.

První projekt rekonstrukce divadla vznikl ještě před rokem 1989, ale po Sametové revoluci byl znovu přetvořen a následná rekonstrukce se kvůli nedostatku financí ve městě a proměnám na radnici neustále prodlužovala. Na konci roku 1995 proběhla veřejná diskuse s autorem projektu arch. Čiháčkem ze Specializovaného ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů (SÚRPMO). V projektu například nebylo vymezené žádné místo na osvětlovací a zvukařskou kabinu, na což upozornili zástupci DS Jiří, kteří získali na schůzce výjimečnou možnost vyjádřit se k projektu.¹⁶⁰ V dalším roce získalo město od státu na opravu divadla pouze 1 milion Kč místo avizovaných 20 milionů a alespoň zamezilo dalšímu chátrání opravou střechy východního křídla a fasády. Celková přestavba divadla byla vyčíslena na 70 milionů Kč, které zahrnovaly i demoliční práce v původním objektu, do kterého kvůli dlouhé nečinnosti zatékalo.¹⁶¹

I přes dlouhou a nákladnou rekonstrukci divadla se brzy po jeho otevření objevily převážně technické nedostatky, které vznikly v důsledku ztížených podmínek v památkově chráněné budově zámku, která vzhledově nesměla projít téměř žádnou změnou. Úspěchem bylo alespoň zvýšení provozního výškového zisku o 2 m. Díky tomu dnes divadlo nabízí osm elektrických tahů.

¹⁵⁹ VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *Třetí díl kroniky DS „Jiří“ od roku 2004 do roku 2008*. Soukromý archiv Vlasty Vaňoučkové, Poděbrady.

¹⁶⁰ mc. „Beseda nad projekty“. *Poděbradské noviny*. 1996, č. 1, s. 6.

¹⁶¹ MALÁT, Vladimír. „První poločas je za námi“. *Poděbradské noviny*. 1996, č. 12, [s. 1].

Jeviště je široké 7,63 m, od zadní stěny k oponě měří 8 m a od opony se rozprostírá forbína s délkou 4,5 m. Samotný hrací prostor je tedy pouze 5,13 m x 6,6 m.¹⁶² Divadlo dohromady pojme 220 diváků. Hlediště obsahuje 189 sedadel, nad ním 20 sedadel v lóžích, z čehož dvě lóže se dají upravit pro vozíčkáře. Na balkóně je dalších 14 míst, ovšem z hlediska pohodlí diváků jsou prodejné pouze první dvě řady, z dalších dvou je výhled výrazně omezen konstrukcí balkonu. Počet sedadel se z původního počtu snížil o balkon s cca 80 místy, který byl zrušen na základě studie akustického řešení¹⁶³, a také kvůli změně normy uliček mezi sedadly.

Při rekonstrukci byl do divadla vytvořen nový hlavní vchod z bývalého hradního příkopu, do kterého se sestupuje schody z Jiřího náměstí. Spodní prostorné foyer obsahuje pokladu, šatnu a toalety. Po schodech se návštěvník dostává do druhého foyer na úrovni I. nádvoří, ve kterém je vstup do sálu a v některých případech také přistavený bar s občerstvením. Do druhého foyer vede původní vchod z I. zámeckého nádvoří skrze trojici prosklených dveří naproti kamenné kašně.

V dalším mezipatře se nachází lóže a v nejvyšším pak již zmíněný balkon a po jeho stranách separované úzké kabiny pro osvětlovače a zvukaře. Na třech dveřích od kabin a balkonu, které se při otevírání překrývají, je nejvíce patrný nešťastný návrh, který původně nepočítal s technickými kabinami. Třetí horní foyer vedoucí k balkonu je využíváno minimálně.

Rekonstrukcí prošlo také zázemí divadla na východní straně zámku, které se pro potřeby účinkujících výrazně zmenšilo. Ze studiové scény malého sálu byl vytvořen biograf a z původní šatny foyer. V objektu byla zrealizovaná kavárna s předprodejem lístků do biografu a do divadla. K zákulisí přiléhá krátká chodba s toaletou a klubovna s barem využívaným především při festivalech. Během produkce slouží místnost především jako šatna. V prvním patře, ve kterém se dříve nacházely dvě klubovny, sklad rekvizit a kulis, vznikla soustava nevelkých kanceláří Městského kulturního centra a čtyři menší šatny se sociálním vybavením pro 4-5 účinkujících. Kanceláře i šatny jsou nevhodně členěny do mnoha stísněných místností a tím je způsoben také nedostatek skladovacího prostoru pro kulisy, kostýmy a techniku.

Divadlu byl ponechán původní název Na Kovárně a výzdobu horního foyer, jejíž hlavním motivem je postava kováře, vytvořil poděbradský umělec a výtvarník Milan Exner. Odkazoval se tím na historii místa a navázal na původní výzdobu s motivem kováře nad jevištěm, která v současném interiéru nebyla zachována.

Spolek pro svoji činnost využívá mimo jeviště také klubovnu na čtené či menší zkoušky a horní foyer divadla na pravidelné členské schůze a setkání. Do foyer divadla se také přesunul z České pojiš-

¹⁶² Divadlo Na Kovárně. *Technická data* [online]. [cit. 2020-12-14]. Dostupné z: <http://www.divadlopodebrady.cz/klient-357/kino-121/stranka-3220>

¹⁶³ mc. „Beseda nad projekty“.

řtovny projekt 24 hodin čtení, v roce 2016 se zde uskutečnila Noc divadel a je také pravidelně využíváno na výstavy a besedy během festivalu FEMAD.

6.4. Repertoár a osobnosti

Protože divadlo bylo uzavřeno více než deset let, činnost spolku byla pro nedostatek prostor výrazně utlumena. Pohádka *Zlatovláska do obývacího* nepřímo reflektovala potřebu divadelní scény. Byla uzpůsobena pro téměř jakýkoli prostor a hrála se v mateřských i základních školách, v družinách a dětských centrech, ale byla nabízena také do soukromých obývacích prostor.

„Rok obnovy“ vyhlášený spolkem v roce 1999 se skládal ze čtyř happeningů. Mezi hlavní organizátory patřil dlouholetý předseda spolku, herec a technik Jiří Pospíšil a režisér Ladislav Langr. Každá z akcí se uskutečnila na jiném místě v Poděbradech, satirickou formou a na základě lidových tradic pracovala se současnou situací kolem dostavby divadla. První happening s názvem *Požár poděbradského divadla* se uskutečnil 1. ledna 1999 na I. nádvoří zámku. Členové spolku zde symbolicky zapálili maketu Divadla Na Kovárně v odkazu na situaci kolem vyhoření Národního divadla a v rámci hesla „má-li být něco rychle postaveno a opraveno, musí to nejprve pořádně shořet“. Druhý happening pracoval s podobnou koncepcí ustálené tradice vynášení Morany z města na začátku jara. Ve spolupráci se základní školou Na Valech¹⁶⁴ se za zpívání upravených písní a říkanek po vzoru vítání jara vynesla od budovy Polabského muzea nehezka slaměná maketa divadla a pustila se po Labi směrem do Nymburka. Součástí akce byla soutěž dětských výtvarných prací s názvem *Namaluj divadlo*, kterých se sešlo kolem sto padesáti. Polabské muzeum při této příležitosti připravilo výstavu o historii divadla v Poděbradech.¹⁶⁵

Třetí happening s názvem *Nemáme střechu nad hlavou* se konal na prostranství kolonády před hotelem Libenský u květinových hodin. Ve tříhodinovém bloku se uskutečnilo metaforické volejbalové utkání znázorňující městské zastupitele přehazující si problematiku divadla. Dále postupně vystoupili reprezentanti všech spolků a organizací, kterým schází v Poděbradech divadlo. Jednalo se o tanečnice, hudebníky, zpěváky, mažoretky, Sokoly apod. Současně byla na místě přistavěna decimální váha, na které se „vážil“ hlas občanů, kteří si přáli dostavbu divadla. Na konci happeningu byl součet 18 a půl tuny.¹⁶⁶

Poslední happening *24 hodin čtení* se uskutečnil 19. listopadu v budově České pojišťovny, která se nachází na parcele bývalého Jiříkova divadla naproti lázeňskému hotelu Libuše. Náplní projektu bylo nepřetržité čtení celých 24 hodin, které bylo rozčleněno do hodinových tematických bloků (hu-

¹⁶⁴ Dnes Základní škola Václava Havla.

¹⁶⁵ VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *Druhý díl kroniky DS „Jiří“ od roku 1987 do roku 2003*.

¹⁶⁶ Tamtéž.

mor, historie, náboženství, sci-fi, horory, vlastní tvorba, erotická literatura, pohádky i volné téma poslední hodiny apod.). Čtenářem se mohl stát kdokoli z veřejnosti, výběr textu byl libovolný a příspěvek se měl pohybovat od 5 do 15 minut.

Původně jednorázový projekt se pro velký zájem uskutečnil s drobnými obměnami i několik následujících let po dostavění divadla. Pravidelně se ho účastnily známé osobnosti, např. Michal Viewegh, Miloslav Vlček, Vlastimil Venclík, Svatava Antošová aj. Tradiční součástí se stalo vystoupení poděbradského pěveckého sboru sv. Cecílie. Poslední ročník *24 hodin čtení* v původní podobě proběhl v roce 2012.¹⁶⁷ Na podzim stejného roku zemřel při autonehodě jeden z hlavních organizátorů, písničkář a dlouholetý člen spolku Martin Vácha. Spolek se na následující členské schůzi rozhodl akci v dalším roce nerealizovat, protože by nedosáhla patřičné úrovně. Na počest Váchy byl vytvořen krátký program s názvem *2,4 hodin čtení*.¹⁶⁸

Mezi významné členy spolku patřil loutkář Jaroslav Koloděj, který přenesl z loutkového divadla do své tvorby mnoho originálních nápadů. Technicky a výtvarně řešil kulisy a rekvizity, jež se vyznačovaly nejen svojí zdařilou vizuální stránkou, ale také perfektní funkčností a skladností. Byl režisérem, hercem, scénografem i autorem mnoha inscenací. První autorská komedie z roku 2001 získala název *Dědeček aneb Musíme tam všichni*, dále zrežiroval komedii N. Robinsona *Hrobka s vyhlídkou* nebo vytvořil autorská pásma pohádek např. *Jak Kašpárek vysvobodil krále Honzu a Ježibaby z Babína*. Ve své tvorbě po znovuoživení činnosti spolku pokračoval také režisér Jan Pavlíček. Ve své režii uvedl např. hru španělského dramatika A. Casony *Jitřní paní*, hudební komedii *Ezop*, dramatizaci legendy sepsané K. H. Borovským *Křest sv. Vladimíra* či poetický muzikál pro děti *Zachraňte Sněhurku*.

Se spolkem také dlouhodobě spolupracuje herec Jan Novák, který mimo účinkování v mnoha inscenacích režíroval např. *Jak vykrást banku* od S. Fayada, S. Ruhl *Uklizený dům* nebo komedii *My se vám ozveme* P. Zelenky, ve které hostoval herec Leoš Noha. Dále se spolkem spolupracovali např. Otakar Brousek ml., Pavel Trávníček, Igor Bareš, Pavel Nový, Ladislav Županič či Valérie Zawadská.

Významným členem, dramatikem a organizátorem spolkových akcí je režisér Ladislav Langr, který ve spolku začínal v roce 1977 v Pavlíčkově inscenací *Evžen Oněgin* jako Pěťuškov. O deset let později zrežiroval svoji první komedii *Jak vykrást banku* od S. Fayada. Během devadesátých let působil jako kulturní redaktor v Praze a po návratu zpět do Poděbrad se stal iniciátorem mnoha spolkových i městských akcí a prvním režisérem novodobé historie.

¹⁶⁷ VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *Čtvrtá část kroniky archivní od roku 2009 do roku 2012*. Soukromý archiv Vlasty Vaňoučkové, Poděbrady.

¹⁶⁸ *PODĚBRADY – 2,4 hodiny čtení* [video reportáž]. Naše televize. Divadlo Na Kovárně Poděbrady, 2013. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=n5GXEnUrYZ4>

Ve své režisérské tvorbě se zaměřuje z velké části na komedie (*Odhalení, Fanfán Tulipán, Na drátě je klokan*) a detektivní žánr (*Deset malých černoušků, Bel canto della morte, Žabí syndikát*). V dramatické tvorbě se výrazně projevuje i jeho zájem o historii, v roce 2002 se spolkem nazkoušel autorské drama *Králobraní*, se kterým spolek během let hostoval na zámcích a hradech po celé republice. A je také autorem a režisérem úspěšných historických vycházek s Bílou paní, které zábavnou formou divákům nastiňují historii města. Působil také jako ředitel festivalu FEMAD a mimo dění spolku několik let zastával pozici ředitele Městského kulturního centra a následně starosty.

Spolek v současné době každoročně uvádí průměrně dvě premiéry. Velmi zastoupené jsou divácky oblíbené pohádky (*Ženich pro čertici, Princezna na hrášku, Mrazík*) a také autorské hry (*Krocán aneb Pracovní název prasárna, Na drátě je klokan, Žabí syndikát*). V repertoáru novodobé historie spolku se neobjevuje mnoho klasických titulů, jmenovat lze např. *Hostinec U kamenného stolu, Křest sv. Vladimíra, Nebezpečné známosti, Kladivo na čarodějnice*, ale nejčastěji jsou zastoupené moderní hry současných autorů (Goldflam: *Dámská šatna*, Galcerán: *Grönholmova metoda*, Assous: *Manželé v nesnázích*).

Nepříliš typickou částí amatérského repertoáru je monodrama *Znáte Coco Chanel?* zaměřené na soukromý život módní ikony a divadlo poezie s názvem *Tak mlád, tak krutě mlád*, jež spojuje dohromady tři básníky, kteří zemřeli v mladém věku (V. Hrabě, J. Orten, J. Wolker). Oba projekty režírovala Jana Langr.

6.5. Nová místa ke hraní

Zámecká zahrada se nachází na východní straně zámku a vznikla během přestavby v letech 1579 až 1582 na navážce odbouraného původního křídla zámku. Zahrada sloužila pro majitele jako soukromý park s vyhlídkou na Labe a pro veřejnost byla uzavřena. Když na zámku pobýval kníže Hohenlohe s manželkou, nechali zahradu upravit a vytvořit širokou verandu. V době, kdy zámek vlastnila lázeňská společnost, vznikla ve spojovacím východním křídle moderně vybavená vinárna, lázeňská kavárna se zasklenou terasou. Zahrada byla poprvé otevřena veřejnosti a stala se oblíbeným místem setkání a zábav.¹⁶⁹

Po druhé světové válce se zahrada opět veřejnosti uzavřela a nově vzniklá Kolej krále Jiřího ji využívala jako venkovní tělocvičnu pro studenty. V severovýchodním koutě vzniklo hřiště s betonovými tribunami. V současnosti je zámecká zahrada stále veřejnosti uzavřena, její správu má na starosti vlastník zámku, nyní Ústav jazykové a odborné přípravy Karlovy univerzity (ÚJOP). Zahradu

¹⁶⁹ HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady – město mého srdce III*, s. 218.

využívá během letní sezóny také Městské kulturní centrum na letní kino a jiné kulturní produkce a volné termíny využívá ÚJOP k pronájmu na soukromé akce-

Vchod do zahrady se nachází na Palackého ulici u vyústění z bývalého hradního příkopu. Zahrada z východní strany přiléhá na budovu zámku a má nepravidelný obdélníkový tvar. Z velkých oken je impozantní výhled na Labe a městský ostrov. Divadelní spolek Jiří na zahradě zahájil svoji aktivitu po domluvě s vedením ÚJOP v roce 2000 a brzy ji začal využívat jako variantu letní scény. O čtyři roky později zasadil do zámecké zahrady režisér Langr komedii *Fanfán Tulipán*. Dějiště se v rámci posouvalo a diváci se museli na židlích otáčet, případně přecházet na další místa. Kulisa zámecké zahrady byla využita také v hudební komedii na motivy Aristofanovy hry *Lysistrata* s názvem *Nejkrásnější válka* nebo v tragikomedii G. Gorina *Zapomeňte na Hérostrata*, ve které hostoval v roli vládce Efesu Tissaferna herec Pavel Trávniček. Poslední inscenací určenou převážně do zámecké zahrady je *Radúz a Mahulena* od J. Zeyera, ve které se alternuje v roli královny Runy herečka Valérie Zawadská. Byly zde uváděny i další hry přenesené z divadla (*Hostinec u kamenného stolu*, *Dámská šatna*, *Na drátě je klokan* ad.). Pokud je to umožněno, zahrada je aktivně využívána i při festivalu FEMAD, probíhají zde besedy a doprovodný program.

K různým kulturním produkcím jsou občasně využívána i obě zámecká nádvoří (např. Svato-martinské trhy, Slavnosti krále Jiřího). DS Jiří využil nádvoří několikrát jako další variantu letní scény. Během FEMADu se nádvoří stává hlavním centrem festivalu.

Historické vycházky s Bílou paní většinou probíhají v centru města. Jsou koncipovány jako průvodcovský výklad, při kterém diváci přechází z místa na místo. Výklad Bílé paní je pro oživení narušován dalšími historickými i smyšlenými postavami, které se v proměnlivé míře vážou k tématu nebo místu. Vycházky pravidelně začínají u květinových hodin na lázeňské kolonádě a pokračují do částí parku, na Riegrovo či Jiřího náměstí a k zámku.

6.6. FEMAD po revoluci

Po znovuotevření poděbradského divadla se do Poděbrad vrátil také festival FEMAD. Kvůli změně místa, ale především politického režimu se z něj stala přehlídka otevřená všem generacím a ztratil svoji původní myšlenku „salónu odmítnutých“. Po návratu zpět do Poděbrad, ustanovila odborná rada NIPOS-ARTAMA festival jako jednu ze dvou částí Národní přehlídky amatérského činoherního a hudebního divadla, jehož druhá část se konala na Divadelní Třebíči. Hlavními organizátory se stalo Kulturní a informační centrum Poděbrady a Divadelní spolek Jiří. Festival v Poděbradech a Třebíči nabízel dohromady až dvě desítky divadelních představení a ve své době se stal nejvyhledávanějším a nejrepresentativnějším festivalem amatérského divadla. Poděbrady byly určeny i kvůli svým proporcím pro komornější inscenace.

Ovšem v roce 2006 bylo spolupořadatelství národní postupové přehlídky ukončeno a v dalších letech festivaly pokračovaly samostatně. Jako důvod byly uvedeny přetrvávající organizační problémy, nedostatečný zájem poděbradské veřejnosti, a především nedostatky poděbradského jeviště a nevyhovující prostory pro zázemí.¹⁷⁰ FEMAD se v dalším ročníku vrátil zpátky ke svému původnímu předrevolučnímu podtitulu „salón odmítnutých“ a do současnosti nabízí „druhou šanci“ činoherním souborům z celé republiky, které se těsně nedostaly na národní přehlídku či nebyly nakonec dramaturgickou radou vybrány do programu. V této podobě už nejsou hlavním důvodem odmítnutí souboru politické důvody, ale FEMAD dává příležitost souborům, které mohly být odmítnuty kvůli možným subjektivním názorům a osobním vazbám odborné poroty.

FEMAD je koncipován jako přehlídka otevřená všem názorům. Představení nehodnotí předem vybraná odborná porota, ale účastníci si jej hodnotí navzájem. Každý účinkující soubor musí vybrat svého delegáta, který se účastní celého festivalu a na jeho konci s ostatními hlasuje o celkovém vítězi a nejlepších hereckých výkonech dle svého mínění. Na besedě, která probíhá po každém představení, je připraveno jedno křeslo pro černého a druhé pro bílého muže (případně ženy). Ti jsou vybíráni z řad seminaristů a během určeného časového limitu několika minut mají představení zhodnotit podle své role. Černý muž musí pouze kritizovat, bílý naopak. Další necelou hodinu vede diskusi nestranný moderátor a udílí slovo zájemcům. Tímto způsobem se prodiskutují všechny divadelní složky. Soubor může během besedy přímo reagovat na otázky a řečené názory. Na konci besedy všichni přítomní vybírají a hlasují o nominaci na nejlepší ženský a mužský herecký výkon v daném představení.

I z těchto důvodů se FEMAD stal pomyslným protipólem klasických amatérských přehlídek. Pravidelně se ho účastní např. P. Kracik, V. Špirit, L. Kodeš, J. Fréhár a další osobnosti amatérského i profesionálního divadla. V roce 2008 vznikl ve spolupráci s Divadelním spolkem Kroměříž tzv. Moravský FEMAD¹⁷¹, který funguje na podobném principu a vítězný soubor postupuje na FEMAD do Poděbrad.¹⁷² Snahy o další dceřinou přehlídku tzv. Český FEMAD proběhly také v České Třebové v letech 2017 a 2018.¹⁷³

¹⁷⁰ *Dopis předsedovi DSJ od NIPOS Praha* [12. 6. 2006]. Soukromý archiv Ladislava Langra, Poděbrady.

¹⁷¹ Oficiální název festivalu je Divadelní festival Ludmily Čápkové a pravidelně probíhá na konci května.

¹⁷² Databáze českého amatérského divadla. Přehlídka [online]. *Kroměříž, Divadelní festival Ludmily Čápkové*. [cit. 2021-04-28]. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=3462.

¹⁷³ Databáze českého amatérského divadla. Přehlídka [online]. *Česká Třebová, „Český“ FEMAD*. [cit. 2021-04-28]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka&id=1445>.

7. Shrnutí a vyhodnocení čtyř etap historie spolku

7.1. Poděbrady a jejich „zoologika“

Poděbrady během svého historického vývoje prošly mnoha velmi důležitými mezníky, které výrazně pozměnily a ovlivnily jejich následný vývoj. Dnes jsou turisticky velmi vyhledávanou destinací pro málo kopcovitou, ale rozmanitou přírodu s lužními lesy a širokou nabídku služeb. Jejich velkou výhodou je umístění v historickém, jádru země, jsou jednoduše dostupné a obklopené řadou významných památek a historických měst. Jejich název je spojen nejen s jednou z nejvýraznějších postav české historie králem Jiřím z Poděbrad, ale v podstatě každý alespoň jednou ve svém životě slyšel slogan „Na srdce jsou Poděbrady“.

V této kapitole jsem se rozhodla přiblížit současné Poděbrady pomocí scénologického pohledu, který nejlépe vystihne atmosféru města. Každé lázeňské město je ve své podstatě velkou scénou, na kterou dobrovolně a vědomě vstupují všichni lázeňští hosté a turisté. Je to zpravidla místo vizuálně atraktivní, kam lidé jezdí na dovolenou a trávit svůj volný čas. Je to pomyslný ideál, kam lidé přijíždějí, aby zapomněli na své starosti, běžná pravidla a užili si krás, které jim město a jeho okolí nabízí. Je synonymem pro zdraví, čistotu, krásu a klid. Podle toho uzpůsobují jeho návštěvníci svůj vzhled a chování.

Že se na tomto místě zvýšeně dbalo o vzhled už od počátku, lze s jistou mírou nadsázky hledat už v samotném názvu města. Existuje několik možností, jak název vznikl, ale ani jednu variantu nemůžeme přímo označit za správnou. První osada se nacházela až za brodem, z jistého pohledu „pod“ brodem, a právě z této formulace mohl vzniknout název „Pode brody“. Pro tyto domněnky ale chybí jednoznačný důkaz. Další varianta sluchově už o něco vzdálenější „Pode brahy“ se váže k názvu dřívějších vodních stavidel, kterým se říkalo „brahy“ či „braha“. Další podobně geograficky smýšlející možnost „Pode brdy“ naopak upozorňuje na drobné vrchy v okolí.¹⁷⁴ K této teorii ovšem nutno podotknout, že nejvyšší vrchol oblasti je asi 8 km vzdálený kopec Oškobrh a se svými 285 m. n. m. není v krajině nijak zvlášť výraznou dominantou. Toponomastik Antonín Profous se ve své knize *Místní jména v Čechách* již dostává k vizuální stránce obyvatel, přirovnává Poděbrady k Poděvousům a zastává názor, že v této osadě žili tzv. poděbradové čili lidé, kteří „pohodili, odhodili brady (vousy na bradě), tedy chodili bez vousů, oholeni (...)“.¹⁷⁵ Jiný výklad zase tvrdí, že si zdejší obyvatelé vousy na bradě, tedy tzv. podbradky, naopak pečlivě pěstovali.¹⁷⁶ Ať už byli zdejší obyvatelé prostí vousů nebo

¹⁷⁴ HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady: průvodce po přírodních a historických zajímavostech města a okolí* [...], s. 76.

¹⁷⁵ PROFOUS, A., ŠMILAUER, V., SVOBODA, J. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1947, sv. III, s. 393.

¹⁷⁶ HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady – město mého srdce III*, s. 27.

naopak zarostlí, jejich zevnějšek pro ně byl nějakým způsobem důležitý a tento rys se projevuje i v dnešní době, která někdy až přehnaně lpí na zevnějšku.

Pokud bych se rozhodla Poděbrady analyzovat z hlediska „zoologiky“ inspirována cvičením doktora Radovana Lipuse, které zadával svým studentům v knize *Scénologie Ostravy*¹⁷⁷, a snažila se městu najít vhodnou metaforu ve zvířeti, hledala bych právě pro převládající reprezentativní charakter města mezi okrasnými jedinci. Poděbrady jsou na rozdíl od Ostravy velmi uspořádané, homogenní a v současnosti opět dynamicky se vyvíjející. Toto srovnání není ale úplně spravedlivé, protože jejich vývoj byl od třetího největšího města republiky diametrálně odlišný. Oproti Ostravě měly Poděbrady v historii spíše „šťěstí“. Jak je doloženo v historických událostech, už od počátku se toto místo zdálo jako ideální pro obydlení. Kdyby nebyli Slavníkovci z blízké Libice nad Cidlinou vyvražďeni Přemyslovci, s velkou pravděpodobností by se brzy stala naším hlavním městem a Poděbrady jednou ze čtvrtí. Ale ani Přemyslovci se od Poděbrad příliš nevzdálili a další panovníci si blízké město u Labe vybírali právě kvůli strategické poloze, úrodné půdě a lesům plným lovné zvěře.

Dalším šťastným mezníkem pro budoucí město byl bezpochyby český král Jiří z Poděbrad, díky jehož jménu jsou Poděbrady známé i v zahraničí. A kdyby nebylo objevu léčivých pramenů a velkorysého knížete Hohenlohe, Poděbrady by už zůstaly navždy malým, historickým městečkem. Teprve s rozkvětem ryze českého lázeňství, které nezničila ani první světová válka, město pomyslně roztáhlo křídla. A zde se zpátky dostávám k „zoologice“ a zvířecí paralele. Město mi nejvíce připomíná motýla – symbol krásy a křehkosti.

Krásu města nalézají návštěvníci už celé staletí ve štítech lázeňských domů a hotelů, ve své době velmi moderním vybavení lázní a léčeben a malebném okolí lužních lesů na břehu Labe. Dále ve společenských róbách lázeňských hostů, kteří se nechávali a stále nechávají obdivovat ostatními na dlouhých kolonádách a v pečlivě upravených parcích plných fontán a uměleckých děl. Zde se už ale dostáváme také na okraj oné „křehkosti“ motýla, protože z této strany je velmi jednoduché sklouznout ke kýči, nevkusů a pýše. Jako typické maloměsto jsou Poděbrady závislé především na mezilidských vztazích. Jejich statut lázní se projevuje povyšováním a pohrdáním ostatními městy v okolí. Odtud pramení například věčná rivalita s blízkým Nymburkem nebo Kolínem.

Křehkost metaforického motýla dále spatřuji v živelních katastrofách. Mimo zmíněný výskyt požárů v 19. století město vždy trpělo na velmi časté povodně, které ničily domy a úrodu. Jako velmi křehké vnímám i samotný princip lázeňství, které v dnešní době není tak populární a vyhledávané jako tomu bylo dříve. Jeho rekreační význam začíná postupně převažovat nad zdravotním, i díky pokročilým zdravotnickým technologiím, a v případě jakékoli společenské krize bude lázeňství omezo-
váno jako jedno z prvních.

¹⁷⁷ LIPUS, Radovan. *Scénologie Ostravy*. V Praze: KANT pro AMU, 2006, s. 10. ISBN 80-86970-11-6.

Materiální křehkost motýla souvisí s významným sklářským průmyslem, který se začal rozvíjet na konci 19. století, když ve městě vznikl jeden z prvních sklářských závodů ve středních Čechách.

Tělem motýla a hlavní linií města je lázeňská kolonáda vedoucí od nádražní budovy po Jiřího náměstí, která pulzuje životem v kteroukoli denní dobu. Je zde největší koncentrace restaurací a lázeňských resortů. Kolonádu lze také přirovnat k velké divadelní scéně či snad přesněji přehlídkovému molu vzhledem ke její délce a principu. Pomyslní diváci sedí po obou stranách na lavičkách nebo na zahrádkách mnoha restaurací či kaváren a každý, kdo na kolonádu vstupuje, stává se aktérem. S tím může souviset i vhodný výběr „kostýmu“, který musí zapadnout do již zmíněné slavnostní atmosféry.

Kolonáda je prostorem pro setkávání, pro ukazování se a předvádění. Je hojně využívána na procházky nejen pro lázeňské hosty, ale i pro obyvatele Poděbrad, protože je nejrychlejší spojnici mezi centrem a nádražím. Přilehlý lázeňský park v části u nádraží kopíruje přímou linku kolonády, znásobuje ji a přidává další ostré geometrické obrazce zjemňující se v půlkruhu souměrně řezaných lip vytvářející bariéru mezi hlavní silnicí a parkem. Kruhy kopírují kulaté tvary lázeňské kolonády u pramene prof. Libenského a pramene Trnky. Několik vzájemně a s kolonádou souběžných pískových cestiček s velkou trávnickovou plochou uprostřed vede až k velkému vodotrysku, dominantě celé severní části parku. Před vodotryskem je volné prostranství, na které navazuje Libenského kolonáda s pramenem, složená z báně se skleněnými luxfery a ze zastřešených dvou řad sloupů, rozdělených sklem. Další část, připomínající více anglický park, nabízí mnoho různých uliček, skrytých zákoutí a soch.¹⁷⁸

Pomyslnou půlku parku tvoří květinové hodiny nacházející se naproti hotelu Libenský. V této části parku se kumuluje většina kulturního lázeňského života. V Kongresovém centru se pořádají koncerty, přednášky a plesy a na písčité ploše u Eliščina pramene je každé léto podium pro kulturní akce, soutěže, festivaly a kolonádní koncerty. I tato část parku skrývá různá zákoutí se sochami, obsahuje moderní a oblíbené kaskádové vodní prvky, několik jezírek a dřevěnou kolonádu. Směrem k náměstí kolonáda ústí do Divadelní ulice a je pomyslně utnuta společně s alejí ulice Na Valech, kde opět začíná po pravé straně zástavba. Na tomto místě se nachází bronzová socha T. G. Masaryka od sochaře Otty Gutfreunda.

Jiřího náměstí, do kterého samotná kolonáda ústí, je společně se zámekem hlavou motýla. Je historicky nejstarší a také tou nejdůležitější a zároveň nejstarší částí města. Je to místo, kde se pořádají trhy a městské slavnosti a místo shromažďování a setkávání. Nachází se zde také městský úřad, infocentrum, knihovna a na zámku památník krále Jiřího a centrum kultury; městské kulturní centrum, divadlo a kino. Nejvýraznějším rysem Jiřího náměstí je jezdecká socha krále Jiřího z Poděbrad, který podává ruku na usmířenou po bitvě u Vilémova svému nepříteli Matyáši Korvínovi. Naproti

¹⁷⁸ Například *Klečící dívka* od Otto Soukupa, socha *Na vlnách* sochaře Jiřího Bímy, *Malá tanečnice* Jana Hány nebo *Vyhnání z ráje* od Jakuba Obrovského.

pomníku se tyčí rokokový Mariánský sloup. Mezi oběma dominantami náměstí vede hlavní silniční uzel na tahu z Prahy do Hradce Králové, který rozděluje náměstí na dva samostatné ostrovy.

Dopravní infrastruktura města a celkový nárůst dopravy na náměstí je v posledních letech v Poděbradech velkým tématem. Každodenní dlouhé kolony přes most a od Nymburského předměstí i silný dopravní ruch ubírají na vznešenosti náměstí a utiskují společný prostor pro setkávání, který musí být při větších akcích členěn na dva ostrovy. Kvůli absenci dalších mostů není téměř možné vytvořit alternativní trasu, která by se přetíženému náměstí dokázala vyhnout.

Křídla pomyslného motýla se rozprostírají do stran kolem kolonády a skládají se jako drobné žilky, či okrasné čáry, z různých dlouhých tříd a ulic plných prvorepublikových domků a lázeňských vil, zámečků a sanatorií, hotelů a reprezentativních sídel významných poděbradských rodin, ale také parků, sadů a zelených prostranství. Černými kaňkami na křídlech je několik prázdných nezastavěných míst jako je například Lázeňská ulice spojující kolonádu s Riegrovým náměstím, na které byly postaveny úplně první Knížecí lázně a dnes je z půlky zakryta vlněným plotem, za kterým se skrývá parkoviště. Nebo již zmíněný prázdný prostor po Jiříkově divadle na Divadelní ulici se stánky rychlého občerstvení.

Reprezentativní charakter města ruší také necitlivé stavby z 80. let 20. století. Řadí se mezi ně již zmíněné nákupní centrum Růžový slon, administrativní budova městského úřadu „Pentagon“ u nádraží, ve stejné lokalitě také obchodní dům Jiřík a panelové sídliště na ulici Dr. Horákové v těsném sousedství s prvorepublikovou vilovou zástavbou. V poslední době vznikají další nová moderní sídliště v krajních částech města, které se snaží vyvážit značný přírůstek nových obyvatel a poptávku po bydlení v této lokalitě. K tomu se váže také nutnost zvýšení občanské vybavenosti, a proto např. zahrádkářské kolonie ustupují nevzhledným nákupním centrům a supermarketům. Z mého pohledu se tyto změny často nehezky podepisují na vizualitě města a náš pomyslný motýl získává značně roztřepené okraje křídel.

Pokud bych měla jít ve své metafoře do detailu, chyběl by mi příměr k motýlím tykadlům. Jako spojnice s okolím se nabízejí se dva blízké a důležité mosty přes řeku Labe. Silniční most je napojen na kamenný inundační most z roku 1831 a byl dlouhou dobu téměř jediným pojitkem s druhým břehem. Charakter mostu se postupně proměňoval, nejprve byl dřevěný, po povodni v roce 1784 nahrazen řetězovým, následně železným na konci 19. století a později byl nahrazen železobetonovým z roku 1953.¹⁷⁹ Od roku 2008 vede přes řeku most ocelový, přes který denně proudí stovky aut. Krátce po svém zprovoznění sklídl kritiku kvůli zastínění výhledu na zámek při průjezdu osobním autem.

¹⁷⁹ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 294.

Druhá spojnice břehů je složena ze železobetonové spirálovité lávky z roku 2002, která spojuje pravý břeh s městským ostrovem, a novoklasicistní hydroelektrárny z roku 1918, kterou navrhoval architekt Antonín Engel.¹⁸⁰ Společně s lávkou jsou pojítkem pro pěší či cyklisty mířící do okolní přírody a oddělují přírodu od města.

V Poděbradech panuje během roku čilý ruch. Pro nenáročný terén je to vyhledávaná destinace turistů, motorkářů, cyklistů a bruslařů. Každoročně se zde od jara a zahájení lázeňské sezóny pořádá mnoho kulturních akcí. Naopak nejtěžším obdobím pro město je zima. Zde se mohu vrátit k metafoře o motýlu. Během zimních měsíců Poděbrady zůstávají strnulé, nehybné a vzhledem k absenci dostatečné zimy a okolních kopců nenabízejí ani žádné sportovní využití. I přes divadelní abonmá, biograf a absolventské koncerty žáků ZUŠ paradoxně stagnuje i větší část kultury, která nabírá sílu na další lázeňskou sezónu.

7.2. Putování městem

Divadelní spolek Jiří v průběhu let vyzkoušel pro své produkce celou řadu různých míst po Poděbradech. Velkou předností bývalé kaple, kterou spolek využil jako první, bylo umístění v centru města a bezplatný nájem díky velkorysosti barona Siny. Pro začátek se jednalo o ideální kombinaci začínajícího amatérského divadla bez tradice. Hrát ve stísněných prostorách druhého patra měšťanského domu na náměstí bylo možné především i díky tehdejší jednoduché scénografii. Kulisy byly typizované a znázorňovaly pouze některá neutrální místa (např. světnice, les, rybník) a proto mohly být použity ve více inscenacích. Ani na techniku tehdejší divadlo nebylo nijak náročné a osvětlení hostince mohlo být teoreticky postačující.

Město v té době výrazně postrádalo jakýkoli prostor pro větší společenské a kulturní akce. Tohoto nedostatku si bylo vědomé také zastupitelstvo, které bylo celkově kultuře nakloněné, a proto návrh na rekonstrukci bývalých kasáren uvítalo a město spolku pozemek věnovalo. Když ochotníci získali bývalé kasárny na atraktivním místě kousek od Jiřího náměstí, museli se semknout a vlastními silami pro sebe vytvořit nové a vhodnější prostředí. Na nově vzniklé kamenné divadlo byl hrdý spolek i město.

Po rozpuštění lázní za první republiky vznikaly plány na nové divadlo, ale stav současného Jiříkova divadla ještě nebyl natolik kritický, aby práce skutečně začaly. Výstavbu nového divadla mohlo teoreticky urychlit ukončení sporů mezi členy spolku nebo požár stávajícího divadla na začátku roku 1937. Kdyby se město se spolkem domluvilo na budoucím postupu dříve nebo by se plán nestřetl s příchodem druhé světové války, Poděbrady by získaly nadstandardní divadelní budovu od předního

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 291.

českého architekta Jindřicha Freiwalda a dnes by mohly mít reprezentativní kulturní budovu, která městu citelně chybí. Místo toho se spolek musel kvůli dalšímu přesunu výrazně snížit ze svých dosavadních standardů. Asi jediným pozitivem této události bylo urychlení sloučení spolků Jiří a Tyl, zažehnání rivality a další vzepjetí sil na stavbu nové scény.

Spolek sice počítal s variantou, že se po válce obnoví původní návrhy na novou budovu divadla a prázdný prostor na Divadelní ulici bude zaplněn, ale poválečné změny režimu to nedovolily a z prozatímního divadla se stalo plnohodnotné.

Na konci 80. let 20. století zasáhla do plánované rekonstrukce divadla Sametová revoluce a následná nutnost změnit vše původní a do všech projektů dosadit nové lidi. Přerušila se také komunikace s Janem Pavlíčkem, který se na projektu podílel, i spolkem. Pro ochotníky bylo nové divadlo spíše zklamáním. Své první pocity po návštěvě zrekonstruovaného divadla zapsala do kroniky DSJ také kronikářka Vlasta Vaňoučková, která v původním Divadle Na Kovárně sama řadu let jako ochotnice vystupovala:

„Vzpomínala jsem, kdy se dříve chodilo do divadla z nádvoří, šatna byla ve vestibulu, vešlo se tam i malé občerstvení a dokonce se dalo o přestávkách ‚korzovat‘, aniž by musel každý zdolat nepřijemné schody. Stačilo to pro všechny – míst bylo dosti, na rozdíl od dnešního balkonu, bylo ze všech míst vidět. (...) Také jsem navštívila zákulisí. Vzhledem k tomu, že se na zámku zřídil ‚biograf‘, přišlo divadlo o zázemí. O jednu velkou šatnu (dámskou) pro herce a navíc o prostory nahoře, kde byla rekvizitárna. Nevím, jak by se dnes mohly uvádět náročné operetky – ‚Polská krev‘ a ‚Vinobraní‘. Kde jsou sbory nebo náročné kusy s proměnou kulís v každém jednání. Pro orchestr je zázemí na úrovni. Nevím ovšem, do jaké míry bude orchestrem využíváno.“¹⁸¹

Zmíněné velké a hluboké orchestřiště bylo za dvacet let fungování divadla využito pouze párkrát a dnes spíše slouží jako odkládací prostor, protože v jiné části zázemí se ho výrazně nedostává i pro Městské kulturní centrum.

Divadelní sál se nachází nad bývalým zámeckým příkopem u rušné hlavní ulice ústící na Jiřího náměstí, a proto se do sálu někdy dostanou výraznější zvuky z ulice. Ovšem to vnímám jako problém spíše nevhodného umístění do zámeckého objektu než špatným řešením stavební firmy. Akustika v divadle je velmi dobrá díky hlubokému, nízkému a poměrně úzkému hracímu prostoru. Hlediště s přiměřenou elevací je pro diváka pohodlné, a kromě zmíněného balkonu nejsou již žádná další mís-

¹⁸¹ VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *Druhý díl kroniky DS „Jiří“ od roku 1987 do roku 2003.*

ta se špatnou nebo velmi omezenou viditelností. Jak vyplývá z dotazníkového šetření¹⁸² většina diváků oceňuje umístění divadla do prostoru zámku a samotné divadlo označuje nejčastěji jako útulné, příjemné, komorní a pro poděbradské poměry dostačující.¹⁸³

Atypické rozměry hracího prostoru s nepřiměřenou forbínou jsou častým důvodem problémů profesionálních zájezdových divadel, které se na jeviště se svými dekoracemi nevpasují. Spolek se naopak s uzpůsobenými kulisami domácímu prostoru potýká s problémy v jiných divadlech, ve kterých je jeviště širší, vyšší a s menší forbínou. Pokud se režiséři rozhodnou, že jejich inscenace bude i zájezdová, musí předem počítat se specifiky prostoru, případným upravením kulis a jejich rozmístění ve větší ploše. Oponu ochotníci při divadelních produkcích využívají sporadicky, protože kulisy a dekorace musí většinou zasahovat velkým dílem do dlouhé forbíny, aby nebyla celá výprava pro diváka na jevišti pocitově „utopena“.

Divadlo jako jediný vhodný prostor pro většinu kulturních akcí je velmi často zamluven na několik měsíců dopředu a spolek se snaží využít jiná místa. Jako první využil zámeckou zahradu, která nabízí přírodní a uzavřený prostor. Jednou z jejích výhod je blízkost divadla, které zajišťuje jednoduché stěhování kulis a především techniky, která je v něm uskladněná. Druhou výhodou je fakt, že mnoho obyvatel zahradu nezná, a proto je její prostředí pro ně atraktivní. A i když se zahrada nachází blízko hlavní Palackého třídy a tím pádem i v centru města, netrpí na rozdíl od divadla zvýšeným hlukem. Představení zde v letních měsících probíhají většinou až po setmění a provoz je v té době už utlumen. Protože je celá obehnaná vysokou zdí a jediným veřejným vstupem je brána u Palackého ulice, lze jednoduše kontrolovat stav diváků.

I přesto nelze tuto letní scénu považovat za adekvátní náhradu scény divadelní, protože je stále soukromým pozemkem ÚJOPu, jež ji často využívá pro své účely a divadelní aktivity jim musí ustoupit. Druhou nevýhodou je samozřejmě, jako u každé plenérové scény, závislost na počasí.

Zámecké II. nádvoří nabízí historičtější atmosféru bez moderních prvků. Zdobený zvýšený vstup do Památníku krále Jiřího je přirozeným jevištěm pro menší scénky. Pro svoji zámeckou a honosnou atmosféru spolek často využívá nádvoří k závěrečné scéně v Historických vycházkách.

Poděbrady se téměř vždy potýkaly s výrazným nedostatkem místa pro kulturní a společenské akce. I v dnešní době velmi schází kapacitně vhodný sál např. pro maturitní plesy, větší koncerty nebo taneční vystoupení. Divadlo Na Kovárně svými specifickými rozměry často nedostačuje standardu většiny profesionálních a zájezdových divadel a malý počet sedadel se podepisuje na rentabilitě akcí.

¹⁸² Dotazník o Divadelním spolku Jiří, který byl uskutečněn online během dubna 2021, vznikl pro doplnění současného náhledu na DS Jiří v kontextu městské kultury. Zpracované výsledky a jednotlivé odpovědi jsou v příloze č. 2 tohoto dokumentu.

¹⁸³ Dotazník o Divadelním spolku Jiří. 2021, otázka č. 10.

7.3. Vývoj spolku

Divadelní spolek ve městě patrně vznikl ani ne tak z důvodu potřeby divadelního kulturního vyžití, ale spíše na základě vlasteneckého hnutí 60. let 19. století. Zakládání spolků bylo v té době velmi rozšířené a následná ztráta chuti cokoli produkovat v dalších letech pouze dokládá, že mnoho členů spolku se podílelo i na dalších městských aktivitách a prostor byl nevyhovující pro větší produkce. Potřeba nového prostoru, finanční sbírky na nové divadlo a jeho stavba výrazně semkli komunitu členů spolku a příznivců. V té době se spolek dostal do podvědomí občanů a vydobyl si určitý respekt.

Vznik lázeňství na začátku 20. století se stal pro spolek příjemným oživením díky novému přílivu diváků. Město se otevřelo široké veřejnosti jako ideální destinace pro dovolenou. A během dovolené si lázeňští hosté rádi vyšli za kulturou. Spolek se brzy vypracoval mezi hlavní organizátory kulturního života ve městě, protože nefungovala žádná jiná instituce, která by kulturu v Poděbradech cíleně zajišťovala. Činnost spolku výrazně neproměnila ani první světová válka a po válce se stal ještě navštěvovanější. Milan Zadina sice v kronice několikrát zmíní, že někdy nebyla návštěvnost příliš vysoká, protože se ve městě pořádalo mnoho dalších akcí, ale spolek měl v okolí velmi dobrou pověst. Popularita rostla také tradičním hostováním profesionálních herců, mnoho osobností do Jiříkova divadla zavítalo z důvodu, že byly v Poděbradech v lázních a návštěva divadla byla téměř společenskou povinností. Mnoho pozornosti spolku věnoval také tisk a i přesto, že divadlo vyhořelo společně s celým archivem DSJ, je z této doby dochováno nejvíce materiálů mapující spolkovou činnost.

Po druhé světové válce se spolku podařilo krátce navázat na předválečný úspěch, ale rychle své postavení ztratil, protože byl příliš svébytnou organizací připomínající minulost. O jeho důležitosti v rámci města vypovídá minimální množství dochovaných záznamů. Po revoluci proběhl výrazný přerod ve společnosti, divadlo ztratilo svoji atraktivitu a nějakou dobu se zdálo, že kromě ochotníků divadlo ve složité porevoluční době nikomu příliš nechybí a až happeningy v roce 1999 připomněly prodlužující se rekonstrukci divadla. V jenom z čísel periodika *Týdeník Nymbursko* vyšla anketa, ve které týdeník zjišťoval názory občanů na dlouhodobě uzavřené Divadlo Na Kovárně. Jedním z oslovených byl například Petr Hercik:

„Rekonstrukce divadla postupuje příliš pomalu. Asi nejsou peníze. Existuje sbírka, sám jsem také přispěl, ale to určitě nestačí. Museli by se přidat podnikatelé. Je to dobrá věc, která snad pomůže alespoň motivačně. Divadlo mi chybí, byl jsem členem místního ochotnického spolku. Postrádám možnost kulturního vyžití v tomto směru.“

Většina oslovených v anketě měla podobný názor. Otevřené divadlo ve městě by uvítali, ale podobně skepticky se vyjadřují k finanční stránce projektu divadla a nikdo nevěří, že by sbírka mohla výrazněji přispět k dostavbě.¹⁸⁴

Po znovuzahájení činnosti byl o nová představení projeven ze strany veřejnosti velký zájem a divadelnímu spolku se dařilo nějakou dobu čerpat z dlouholetého kulturního nedostatku. V současné době je spolek vnímán jako důležitá součást poděbradské kultury. Veřejnost oceňuje jeho dlouholecnou tradici a obdivuje snahu a nadšení členů.¹⁸⁵ Pravidelně sleduje tvorbu spolku velmi malá část, většina Divadelní spolek Jiří zná, ale nenavštěvuje jeho produkce pravidelně.¹⁸⁶ Tomu odpovídá i poměrně všeobecná znalost o akcích, které spolek pořádal či pořádá. Všeobecně nejznámější a nejatraktivnější jsou Historické vycházky s Bílou paní a FEMAD.¹⁸⁷

7.4. Repertoár

Vzhledem k poměrně vlastenecky smýšlející době, ve které spolek vznikl, hrál vždy pouze český. Svůj podíl na tom určitě mělo i umístění města ve středu země a později také vyloženě česká klientela lázní. Na samém začátku spolek založil svůj repertoár na veselohrách, které byly publikem velmi vyhledávané. Po získání většího sálu převládaly hlavně operety, ve kterých spolek zase čerpal výhody z blízkého vztahu s pěveckým spolkem Hlahol.

Podle dochovaných zápisů a statistik je patrné, že dříve převládala spíše kvantita na úkor kvality. Po založení lázní bylo cílem uvádět poměrně velký počet premiér, aby stále se proměňující publikum mohlo divadlo navštěvovat i několikrát týdně. Kvalitu inscenací nelze z dnešního pohledu hodnotit, protože se nedochovalo mnoho kritik.

Postupně se počet her snižoval, věnovalo se více času zkoušení a scénografii, která se vytvářela přímo pro danou inscenaci. Souhrou společenských událostí ve 2. polovině 20. století se způsob fungování spolku a jeho repertoár výrazně proměnil. V novodobé historii výrazně klesl počet premiér i četnost hraní v porovnání s činností během první republiky. Naopak razantně se zvýšil počet zájezdů a zastoupení autorských her v repertoáru. Nejpreferovanější u diváků stále zůstává komediální žánr a

¹⁸⁴ URBANEC, Ondřej. *Týdeník Nymbursko*. 1999. in VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *Druhý díl kroniky DS „Jiří“ od roku 1987 do roku 2003*.

¹⁸⁵ Dotazník o Divadelním spolku Jiří. 2021, otázka č. 12.

¹⁸⁶ Tamtéž, otázka č. 5.

¹⁸⁷ Tamtéž, otázka č. 7.

celkově činohra,¹⁸⁸ jež jsou i z hlediska návštěvnosti společně s Historickými vycházkami a pohádkami nejvyhledávanější.

Komedie ale nejsou ve repertoáru spolku příliš zastoupeny, stejně tak chybí klasické hry. Divácky náročnější hry jako *Kladivo na čarodějnice*, *Uklizený dům*, *Žabí syndikát* nebo divadlo poezie (*Tak mlád, tak krutě mlád*) a monodrama (*Znáte Coco Chanel?*) zpestřují nabídku, přesto nejsou divácky příliš atraktivní.

Proměnila se také skladba publika. Dříve divadlo navštěvovalo velké množství lázeňských hostů a repertoár se zaměřoval především na ně, a proto nebyly téměř zastoupeny pohádky. V současné době je lázeňských hostů v hledišti minimum a pohádky jsou pravidelně velmi dobře navštěvované. Snížení počtu lázeňských hostů je z mého hlediska důsledek nepravidelné produkce, menšího zájmu hostů o divadelní produkce celkově a špatnému časovému rozvržení procedur a volného času, protože se začátek představení pravidelně kryje s časem večere.

V současné době se tvorba také zaměřuje více na historii města a venkovní produkce, které jsou pro diváky velmi atraktivní.¹⁸⁹ Atraktivita také výrazně stoupá při hostování profesionálních herců.

7.5. FEMAD a hledání smyslu

Po revoluci divadlo ztratilo z velké části svoji atraktivitu, která se projevovala ve skrytých politických narážkách a nejcitelněji tato změna dopadla na FEMAD, který se nakonec během ročníků v Libici nad Cidlinou postupně proměnil v přehlídku určenou pro všechny generace.

Po proměně z celostátní přehlídky spojenou s Divadelní Třebíčí a postupem na Hronov, se FEMAD opět vrátil ke svému původnímu podtitulu „salón odmítnutých“, který je do dnešní doby vnímán velmi rozporuplně. FEMADu se věnoval ve své bakalářské práci Petr Theodor Pidrman a zeptal se na názor ohledně znovu využitého podtitulu tří výrazných mužů amatérského divadla, který FEMAD pravidelně navštěvují či se na něm organizačně podíleli.

Milan Strotzer se v rozhovoru pro *Amatérskou scénu* vyjádřil, že s podtitulem nesouhlasí, protože v současné době se nejedná o „odmítnuté“ soubory, ale inscenace, které pouze nepostoupily na Jiráskův Hronov a tímto způsobem se kolem nich vytváří „falešný nimb“.¹⁹⁰

¹⁸⁸ Tamtéž, otázka č. 9.

¹⁸⁹ Tamtéž, otázka č. 11.

¹⁹⁰ ŠOTKOVSKÝ, Jan. „Nedělat nic je vždycky pohodlnější...“ [online].

Václav Špirit vnímá v podtitulu jistý anachronismus odporující současnému vztahu divadla a politiky, ale zároveň uznává, že podle jeho subjektivního názoru by se FEMAD opět mohl přiblížit k podobnému významu jako v minulosti, pokud se bude výběr na Hronov vyvíjet jako dosud. Důvody už nevnímá primárně politické, nýbrž kulturně-politické, protože výběr určují sekretářské zájmy a lektorský tým není na rozdíl od FEMADu názorově různorodý.¹⁹¹ Společně s Jaroslavem Kodešem se shodují, že dřívější besedy byly vášnivější a budily více emocí, dnešní besedy probíhají klidněji a kultivovaněji.¹⁹²

Názor ze strany pořadatelů vyjádřil v rozhovoru s Pidrmanem Ladislav Langr: „(...) díky respektu k tradici se pomalu do Poděbrad vrací duch FEMADu, i salón odmítnutých má opět své opodstatnění, protože dnes už se neodmítají soubory z důvodů politických, ale stále rozhodující lidé se svými subjektivními estetickými hodnotami, osobními vazbami i nezaměnitelnými zkušenostmi. A tak jsou opět odmítnutí, kteří občas překvapí a diváci se ptají, jak je možné, že tohle nebylo na Hronovu (...) a FEMAD právě těmto souborům nabízí druhou šanci.“

Z Pidrmanova dotazníkového průzkumu mezi účastníky, který provedl na 46. ročníku v roce 2017, respondenti oceňují otevřenost FEMADu, možnost diskuse a absenci poroty. Podtitul a fakt, že se jedná o divadla, která nepostoupila oficiálně z kvalitativních důvodů na národní přehlídce, nevnímají negativně a nepozorují ani kvalitativní odchylky od ostatních přehlídek.¹⁹³

FEMAD se tedy i v dnešní době sám staví proti klasickému typu přehlídek a tím vyvolává velmi rozporuplné názory v amatérském světě. Jedna část FEMAD vyhledává a každoročně se ho účastní z důvodu absence odborné poroty a možnosti svobodně a bez ostychu vyjádřit svůj názor. Druhá skupina FEMAD vnímá jako festival, který se snaží jít proti proudu zavedeného smyslu přehlídek, neuznává autority a svým podtitulem, který už nenaplnuje původní smysl, neprávem znehodnocuje dlouholetou tradici, prestiž a význam Jiráskova Hronova.

7.6. Osobnosti

Na vytváření jména spolku a jeho dlouhodobé aktivitě se významnou měrou podílela celá řada poděbradských osobností, které jsem přiblížila v minulých kapitolách. Nezřídka kdy aktivní členové zastávali také úřad purkmistra či starosty nebo se alespoň aktivně angažovali v komunální politice. Toto propojení přinášelo spolku mnoho výhod, a hlavně z počátku velkou důvěru města k jeho činnosti. Vznik tohoto spojení si vysvětlují tak, že kultura velmi často reflektuje politické dění a

¹⁹¹ PIDRMAN, Theodor Petr. *Salón odmítnutých v čase aneb Proměna celostátní přehlídky ochotnických souborů FEMAD*. Bakalářská práce. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně. 2018, s. 56-58.

¹⁹² Tamtéž, s. 58-59.

¹⁹³ Tamtéž, s. 35-38.

větší zájem veřejnosti se pak dostává zvláště na malém městě, jímž Poděbrady jsou. Druhým důvodem je také fakt, že politiky a herce většinou spojuje schopnost vystupovat před lidmi. Divadelní spolek pak může být ideálním místem pro zdokonalení v této činnosti a vhodným prostorem pro sebe reprezentaci. Mimo to také působení ve spolku může znamenat pro jistou část občanů jakousi prestiž.

Ve spolku bychom našli napříč etapami také mnoho doktorů, advokátů a učitelů. Mimo to Boučkovi, Hellichovi, Zadinovi, Knoblochovi, z dnešní doby Pospíšilovi a Langrovi také potvrzují, že ve spolku pravidelně působí části nebo i celé rodiny. Přitom není pravidlem, že rodinní příslušníci se věnují stejné oblasti tvorby.

Divadelní spolek se vždy snažil u sebe soustředit kvalitní herce i režiséry, část z nich také přešla na profesionální dráhu (např. Kvapilová, Dostalovi, bratři Zachárníkovi a z dnešní doby Jan Novák nebo Vojtěch Říha). A jak dokládají četné ceny, soubor je většinou na přehlídkách oceňován především za kvalitní herecké výkony. Jeho problémem je ale dlouhodobý nedostatek mladých zájemců o herectví, režii i techniku, čehož si všímá také veřejnost.¹⁹⁴ Přirozený přísun nových mladých herců zajišťovala dlouhé roky členka a režisérka Jana Pospíšilová, která vedla dramatický kroužek a jeho členové do divadelního spolku postupně přecházeli. Po ukončení jejího působení jako lektorky byl ve spolku znát pokles mladých herců, se kterým se spolek potýká do současnosti. Věkový průměr se pohybuje kolem 48 let.

Z mého pohledu působí jeho komunita pro veřejnost velmi uzavřeně a nepropustně. Nově příchozí se musí nejprve osvědčit alespoň v jenom projektu, než jsou přijati za členy. Velmi často se ale stává, že dlouho nedostanou žádnou zajímavou hereckou příležitost a ztratí zájem. Jednu z menších příležitostí nabízí alespoň projekt historických vycházek, který je personálně velmi náročný, protože jsou zpravidla potřeba alespoň tři alternace na každou roli. V ostatních projektech si režiséři vždy vybírají své osvědčené a oblíbené herce a soustřeďují kolem sebe svoji komunitu. Proto je patrný i stále snižující se počet aktivních členů, kteří se chtějí podílet na spolkových aktivitách ať už organizačních během festivalu i hereckých. Nyní je ve spolku přes padesát členů, ale reálně aktivních je pouze kolem dvaceti.

Výše zmíněný spor ve 30. letech 20. století nebyl za dlouhou činnost spolku jediný. Divadelní kronika se zmiňuje například o září roku 1879, kdy mělo být v sále hostince uvedeno představení s názvem *Diblík* za spoluúčinkování profesionální herečky Hynkové a její žákyně Jablonské. Ovšem při generální zkoušce 27. února se mezi ženami vyostřil spor a Jablonská druhý den ráno nečekaně odjela zpět do Prahy a Hynková se nakonec rozhodla vydat za ní. Načež bylo nutné rychle nazkoušet novou hru a večer byl uveden kus s názvem *Boj s dámami*. *Diblík* byl nakonec uveden až v prosinci stejného roku, ale už bez účasti profesionálních hereček.

¹⁹⁴ Dotazník o Divadelním spolku Jiří. 2021, otázky č. 12, 13.

Milan Zadina zase ve svých poznámkách popisuje spor mezi Studujícími Poděbradska a ochotníky v dubnu roku 1898. Sám Zadina byl té době členem Studujících, kteří zřejmě vyrušovali na jedné ze zkoušek ochotníků. Ze zkoušky byli divadelníky neslušně vykázáni a studenti se následně odplatili výrazným syčením a „ironickým tleskáním“ při jednom z ochotnických představení. Celá aféra vyústila až k ochotnické schůzi, kde se spolek rozhodl přerušit se Studujícími veškeré styky, což Zadina označoval za zbytečně definitivní rozhodnutí, ale zároveň si uvědomoval, že Studující budou velmi ochuzeni o divadelní fundus, který si často vypůjčovali.¹⁹⁵ Jak se spor nadále vyvíjel už nevíme, ale oba spolky spolu v budoucnosti opět spolupráci navázaly.

Do vývoje spolku ale nejvíce zasáhl spor ve 30. letech 20. století, který jsem již výše popisovala a vyústil v rozdělení spolku na dva samostatné celky. Spory se vynořily i v novodobé historii krátce po otevření Divadla Na Kovárně mezi Divadelním spolkem Jiří a Městským kulturním centrem o právo na užívání nového sálu nebo další spor s politickým podtextem mezi předsedou Zdeňkem Havlasem a režisérem Langrem, který nakonec vyústil v Havlasovu rezignaci a odchod ze spolku.

7.7. Ostatní spolky města

Divadelní spolek Jiří již od začátku spolupracoval s dalšími aktivními poděbradskými spolky. Pěvecký sbor Hlahol spolku propůjčoval svůj orchestr a zpěváky do operet a Studující Poděbradska zase přicházeli s mladistvými nápady a mladšími herci. Po rozdělení divadelního spolku na Jiří a Tyl, vznikla na několik let poprvé druhá poděbradská skupina zaměřená vyloženě na divadelní činnost. Poděbradská scéna tedy společně se zájezdními společnostmi nabízela svým divákům různorodý repertoár. Hlahol i Studující Poděbradska ale během 20. století zanikli a znovu sjednocení divadelní ochotníci se tak stali jedním z nejstarších činných poděbradských spolků.

V současnosti ve městě existují tři amatérské divadelní spolky a pak také dramatické kroužky. Divadelní spolek Jiří nejvíce spolupracuje s Divadlem U Váňů, které vzniklo po roztržení skupiny zaměřené na hry Jára Cimrmana. Několik členů spolku Jiří se kryje také s Divadelním spolkem Vojan z Libice nad Cidlinou. Naopak náznak rivality založené na vztahu měst se projevuje se souborem Hálek z Nymburka.

Jako organizace a spolky významně se podílející na kulturní aktivitě ve městě lidé nejvíce označují Městské kulturní centrum, které zajišťuje většinu kulturních akcí, abonentní představení apod. a pak oba „cimrmanovské“ spolky, které si ovšem často pletou s Divadelním spolkem Jiří.¹⁹⁶

¹⁹⁵ Z poznámek JUDr. Milana Zadiny z r. 1898 /jeho denník/.

¹⁹⁶ Dotazník o Divadelním spolkem Jiří. 2021, otázka č. 8.

I když se spolky vzájemně prolínají, každý má svoji dramaturgickou linku a funguje samostatně. Hry většinou nevznikají ve spolupráci, ale samostatně pod hlavičkou jednoho nebo druhého spolku (např. *My se vám ozveme*, *Trubci*).

8. Závěr

Cílem této magisterské práce bylo podrobně zmapovat činnost Divadelního spolku Jiří od jeho založení až po současnost a zároveň spolek zasadit do kontextu města. Jako neúspěšnější etapu spolku v historii považuji období první republiky, ve kterém společně s městem dokázal ve svůj prospěch využít zájem široké veřejnosti a nabídnout rozsáhlý repertoár podpořený hostováním hereckých profesionálů, a naplnit představy lázeňských hostů i obyvatelů Poděbrad. Vysokou prestiž spolku dokládá i členství mnoha významných osobností Poděbrad. Naopak následující etapa znamenala pro spolek velký propad zapříčiněný změnou režimu a ukončením podpory města. Založením festivalu FEMAD se spolek opět vrátil na několik let mezi významné organizace českého amatérského divadla a do dnešní doby je jeho jméno v amatérském světě s festivalem úzce spjato.

Jak byl spolek vnímán v rámci města velmi dobře demonstrují i místa, kde působil. V podstatě každé z míst se dostalo do fáze, kdy už kapacitně nebo rozměrově nepostačovalo, ale v Poděbradech nikdy nevznikla nová budova určená jako divadlo. Ochotníci se vždy museli přizpůsobit a „vejít se“ do původně nedivadelních prostor. Bývalou kapli na zámku si spolek vybral sám, a i když nebyl prostor vyhovující, pro začínající činnost stačil. Město projevilo spolku velkou důvěru, když mu následně věnovalo atraktivní parcelu u centra města, na které později vzniklo Jiříkovo divadlo vlastními silami a mnoha desítkami hodin dobrovolné práce. Fakt, že spolek v té době byl ve městě velmi vážený, dokládají i velkorysé návrhy divadla nového. Ve ztížené době druhé světové války naopak divadelníci vyšli městu vstříc a veškerý náklad na nový sál získali sami. Když v roce 1948 přišli ochotníci o divadlo definitivně, zůstali bez vhodného prostoru a do dnešní doby se potýkají s jeho nedostatkem. Pozitivně se tento nedostatek projevuje na expanzi do jiných, venkovních míst, která jsou pro diváky atraktivní. Pro zvýšení atraktivity spolek znovu využívá i hostování profesionálních herců.

Oblíbenost ochotnického divadla v Poděbradech klesala a stoupala v závislosti na době a požadavcích diváků. Diváci nejúspěšnější bylo opět prvorepublikové období. Jak vyplývá z dotazníku zájem veřejnosti o činnost spolku je v současné době průměrný. Většina obyvatel divadelní spolek zná, ale nesleduje jeho akce pravidelně. Poděbrady navíc v letní sezóně nabízejí mnoho různých akcí a čím dál více se zjednodušuje doprava do blízké Prahy, kde se nachází mnoho profesionálních divadel. Ovšem dotazník také dokazuje poměrně dobrou povědomost o akcích, které ochotníci pořádají, což pro mě bylo překvapením. Současná atraktivita spolku se projevuje i v malém zájmu mladých lidí zapojit se do souboru a účastnit se jeho akcí, což se podepisuje na zmenšující se spolkové aktivitě a vyšším věku členů. V rámci ostatních poděbradských spolků si Divadelní spolek Jiří drží jisté postavení díky své tradici, ostatní spolky jsou často vnímány jako jeho součást.

I současné ochotnické divadlo v Poděbradech může některými rysy připomínat metaforu motýla. Divadelní spolek Jiří svojí činností město obohacuje, podílí se na jeho vizualitě, přispívá k popula-

ritě, vytváří kulturní hodnoty a spolupodílí se na celkové tváři ideálního lázeňského města s mnoha možnostmi. Krásu vidím i v neutuchajícím nadšení ochotníků věnovat svůj volný čas a schopnosti divadlu. A proto je spolek i tak křehký, založený na dobré vůli a vlastní chuti něco vytvářet pro ostatní. Také je v dnešní době vnímán jako příliš „malý“ a na první pohled nevýznamný, aby mohl cokoli v rámci města požadovat nebo rozhodovat.

I přesto, že tato práce neobsahuje odpovědi na celospolečenské otázky amatérského divadla, nabízí podrobný vhled do historie Divadelního spolku Jiří, který prezentuje dlouholetou lidskou snahu vytvářet kulturní hodnoty nezávisle na svých schopnostech a možnostech.

9. Seznam použité literatury

Literatura

BOUČEK, B., HRDLIČKA, J. *Letopisy ochotnického divadla v Poděbradech od r. 1861 až do r. 1879*. Poděbrady, nákladem ochotníků poděbradských, 1879.

CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence*. Praha: IPOS, 1998. ISBN 80-7068-129-2.

DOSTALOVÁ, L., SOUKUPOVÁ, E., MÜLLER, V. *Herečka vzpomíná*. Praha: Orbis, 1960.

HILMERA, Jiří. *Česká divadelní architektura: Czech theatre architecture*. Praha: Divadelní ústav, 1999. ISBN 978-80-7008-087-0.

HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady – město mého srdce III: Obrázky z kulturních dějin*. Praha: Ostrov, 2013. ISBN 978-80-86289-78-6.

BOUČEK, Bohumil. „Na památku 50letého trvání ochotnického divadla v Poděbradech“. *Nezávislost*. 1911.

HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady – město mého srdce II: Z alba minulých časů*. Praha: Ostrov, 2008. ISBN 978-80-86289-59-5.

HRABĚTOVÁ, Jana. *Poděbrady: průvodce po přírodních a historických zajímavostech města a okolí, po muzeích a místech, vztahujících se k významným osobnostem*. V Poděbradech: Polabské muzeum, 1999.

JAVORIN, Alfred. *Divadla a divadelní sály v českých krajích. I. díl: Divadla*. Praha: Umění lidu, 1949.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2002, sv. 5. ISBN 80-85983-12-5.

LANGR, Ladislav. *150 poděbradských příběhů aneb 45 000 slov o Poděbradech*. Poděbrady: Kompakt ve spolupráci s MKC Poděbrady, c2014.

LIPUS, Radovan. *Scénologie Ostravy*. V Praze: KANT pro AMU, 2006. ISBN 80-86970-11-6.

Nový průvodce městem Lázně Poděbrady a okolím. Lázně Poděbrady: Svatopluk Zlámaný, 1934.

PIDRMAN, Theodor Petr. *Salón odmítnutých v čase aneb Proměna celostátní přehlídky ochotnických souborů FEMAD*. Bakalářská práce. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně. 2018.

PROFOUS, A., ŠMILAUER, V., SVOBODA, J. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1947, sv. III.

ŘEHOUNEK, Jan. *Tajemné stezky: Zlatým pruhem Polabí*. Praha: Regia, 2016. ISBN 978-80-87866-29-0.

ŠMILAUEROVÁ, Eva. *Poděbrady v proměnách staletí: 1. díl (do roku 1850)*. V Praze: Scriptorium, 2001. ISBN 80-86197-30-1.

ŠMILAUEROVÁ, Eva. *Poděbrady v proměnách staletí: 2. díl (1850-1948)*. V Praze: Scriptorium, 2005. ISBN 80-86197-62-X.

VALENTA, J., ŠRÁMKOVÁ, V. *Místopis českého amatérského divadla*. Praha: IPOS, 2002. sv. 2. ISBN 80-7068-144-6.

ZEMAN, L., ZATLOUKAL, P. *Slavné lázně Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Foibos Books, 2014. ISBN 978-80-87073-79-7.

Články v tištěných periodikách

BOŠEK, Pavel. „Poděbradské jaro“. *Amatérská scéna*. 1973, roč. 10, č. 7, s. 16. ISSN 0002-6786.

MALÁT, Vladimír. „První poločas je za námi“. *Poděbradské noviny*. 1996, č. 12, [s. 1].

mc. „Beseda nad projekty“. *Poděbradské noviny*. 1996, č. 1, s. 6.

Elektronické zdroje

Databáze českého amatérského divadla. Osobnosti [online]. *JUDr. Viktor Knobloch*. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=2735>.

Databáze českého amatérského divadla. Osobnosti [online]. *Věra Knoblochová*. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=6474>.

Databáze českého amatérského divadla. Přehlídky [online]. *Česká Třebová, „Český“ FEMAD*. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka&id=1445>.

Databáze českého amatérského divadla. Přehlídky [online]. *Kroměříž, Divadelní festival Ludmily Čápkové*. Dostupné z: https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=prehlidka_rocnik&id=3462.

Divadlo Na Kovárně. *Technická data* [online]. Dostupné z: <http://www.divadlopodebrady.cz/klient-357/kino-121/stranka-3220>.

HRABĚTOVÁ, Jana. „Z historie bývalé Občanské záložny na Jiřího náměstí“ [online]. *Poděbradské noviny*. 15. 3. 2018. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20190322091921/https://podebradskenoviny.cz/publicistika/z-historie-byvale-obcanske-zalozny-na-jiriho-namesti>.

JILEMNICKÝ, Jaroslav. „Kulturní památka s asijskou tržnicí“. To je záložna [online]. *Nymburský deník*. 14. 2. 2018. Dostupné z: https://nymbursky.denik.cz/zpravy_region/kulturni-pamatka-s-asijskou-trznici-to-je-zalozna-20180314.html.

JIRÁSKOVÁ, Justýna. „Jan Pavlíček“ [online]. *Paměť národa*. 11. 9. 2020. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/pavlicek-jan-20200911-0>.

Lázně Poděbrady. *Dějiny poděbradského lázeňství* [online]. Dostupné z: <https://www.lazne-podebrady.cz/historie>.

Národní památkový ústav: *Občanská záložna* [online]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/obcanska-zalozna-2277198>.

ŠOTKOVSKÝ, Jan. „Nedělat nic je vždycky pohodlnější...“ [online]. *Amatérská scéna*. Dostupné z: <http://www.amaterskascena.cz/clanek/nedelat-nic-je-vzdycky-pohodlnejsi-nd8yj.html>.

Materiály uložené v archivech

Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

BAŠTA, Leopold. „K požáru Jiříkova divadla“. *Divadelní tribuna*. 1937, roč. 1, č. 3, s. 1-2.

CAŇKÁŘ, Josef. „Jiříkovo divadlo v Poděbradech zničeno požárem“. *Poděbradské noviny*. 1937, roč. 23, č. 9, s. 1.

„Oslavu 500. výročí narození Jiřího z Poděbrad“. *Poděbradské noviny*. 1920.

Divadelní spolek „Tyl“ v Poděbradech.

Městské radě [dopis z 28. 12. 1936].

Místnímu národnímu výboru [dopis 1950].

Občanům a rodákům poděbradským a příznivcům Lázní Poděbrad [leták z roku 1920].

Osobní zápisky Františka Lesáka 1901-1941.

Pěvecko-hudební spolek „Hlahol“ v Poděbradech.

P. T. 1925 [leták se žádostí o půjčku].

RICHTER, Jarka. *Opis divad. kroniky 1861-1887.*

Poděbradské listy. 1880, č. 16, s. 3.

Poděbradské listy. 1881, roč. 3, č. 24, s. 2.

Poděbradské listy. 1880, č. 1, s. 3.

Poděbraďan. 1880, č. 14, s. 2.

RŮŽIČKA, František. *Paměti o slavnostním otevření zámeckého divadla „Na kovárně“: Léta Páně 1942.* [Poděbrady], 1942.

„Divadlo ‚Na kovárně‘ slouží již krásnému umění“. *Lázeňský zpravodaj. 1942, č. 6.*

„K otevření nového divadla v poděbradském zámku“. *Poděbradské noviny. 1942.*

RYDVAN, Jakub. *„Poděbradské prozatímní divadlo“.* *Národní Politika. 1942, č. 125.*

Týká se: Staveniště Jiříkova divadla Lázně Poděbrady [12. 3. 1937].

Z poznámek JUDr. Milana Zadiny z r. 1898 /jeho denník/.

ZADINA, Milan. *„K historii Jiříkova divadla“.* *Divadelní tribuna. 1937, roč. 1, č. 3, s. 3.*

Zápis o členské schůzi spolku divadelních ochotníků Jiří v Poděbradech [4. 12. 1927].

Zpráva o činnosti DS Jiří při KaSS Poděbrady za r. 1976-77.

Zápis o řádné valné hromadě divadelního spolku „Jiří“ v Poděbradech [13. 8. 1945].

Zápis z valné hromady divadelního souboru „Jiří“ v Poděbradech [18. 6. 1968].

Státní okresní archiv Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem, Archiv města Poděbrady

ZADINA, Milan. *Pamětní kniha pro město Poděbrady (1918-1921).* SOkA Nymburk, Lysá nad Labem, Archiv města Poděbrady. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/a/838/1>.

ZADINA, Milan. *Pamětní kniha pro město Poděbrady (1925-1929).* SOkA Nymburk, Lysá nad Labem, Archiv města Poděbrady. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/a/840/1>.

ZADINA, Milan. *Pamětní kniha pro město Poděbrady (1930-1938).* SOkA Nymburk, Lysá nad Labem, Archiv města Poděbrady. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/a/841/1>.

Paměti města Poděbrad (1938-1948). SOkA Nymburk, Lysá nad Labem, Archiv města Poděbrady. Dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/a/842/1>.

Soukromý archiv Vlasty Vaňoučkové, Poděbrady

VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *První díl kroniky DS „Jiří“ od roku 1861 do roku 1987.*

VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *Druhý díl kroniky DS „Jiří“ od roku 1987 do roku 2003.*

KOČOVÁ, Vlasta. *„Občané sobě a Divadlu Na Kovárně“.* *Polabské listy, 1998.*

URBANEC, Ondřej. *Týdeník Nymbursko. 1999.*

VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *Třetí díl kroniky DS „Jiří“ od roku 2004 do roku 2008.*

VAŇOUČKOVÁ, Vlasta. *Čtvrtá část kroniky archivní od roku 2009 do roku 2012.*

Archiv DSJ, Poděbrady

Zápis z výroční členské schůze DS Jiří [20. 2. 2010].

Soukromý archiv Ladislava Langra, Poděbrady, FEMAD

Dopis předsedovi DSJ od NIPOS Praha [12. 6. 2006].

Audiovizuální zdroje

FEMAD 82 [dokumentární film]. Režie Pavel Krejčík. Divadlo Na kovárně Poděbrady, 1982. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=BXhczgfKUiY&t=1s>.

PODĚBRADY – 2,4 hodiny čtení [video reportáž]. Naše televize. Divadlo Na Kovárně Poděbrady, 2013. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=n5GXEnUrYZ4>.

Příloha č. 1 – obrazová příloha

Fotografie č. 1 – Vchod do bývalé zámecké kaple a historická atmosféra na II. nádvoří zámku.

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 2 – Současný stav budovy původního hostince U zeleného stromu na Jiřího náměstí, kde byl v prvním patře ochotníky využíván společenský sál.

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 3 – Průčelí Jiříkova divadla v 1. pol. 20. století orientované do ulice Divadelní.

Zdroj: Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

Fotografie č. 4 – Volné prostranství na původním místě Jiříkova divadla.

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 5– Pohled z Jiřího náměstí na ruch v Divadelní ulici a na kolonádě. Vpravo průčelí Jiříkova divadla.

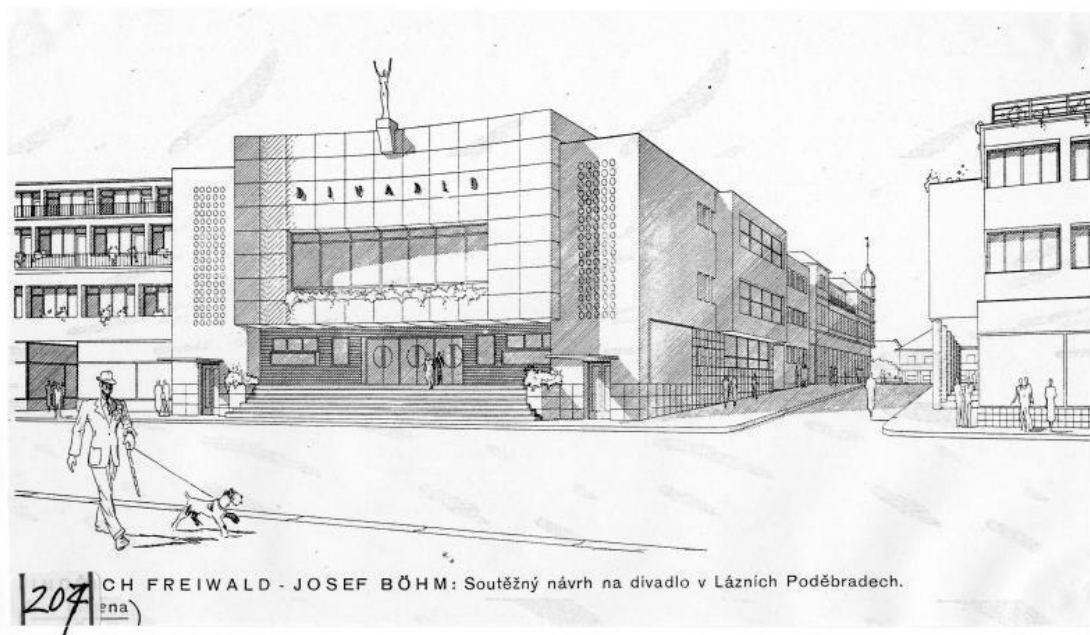
Zdroj: Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

Fotografie č. 6 – Budova novorenesanční Občanské záložny v roce 2021. Sál v prvním patře zůstává dlouhodobě nevyužitý.

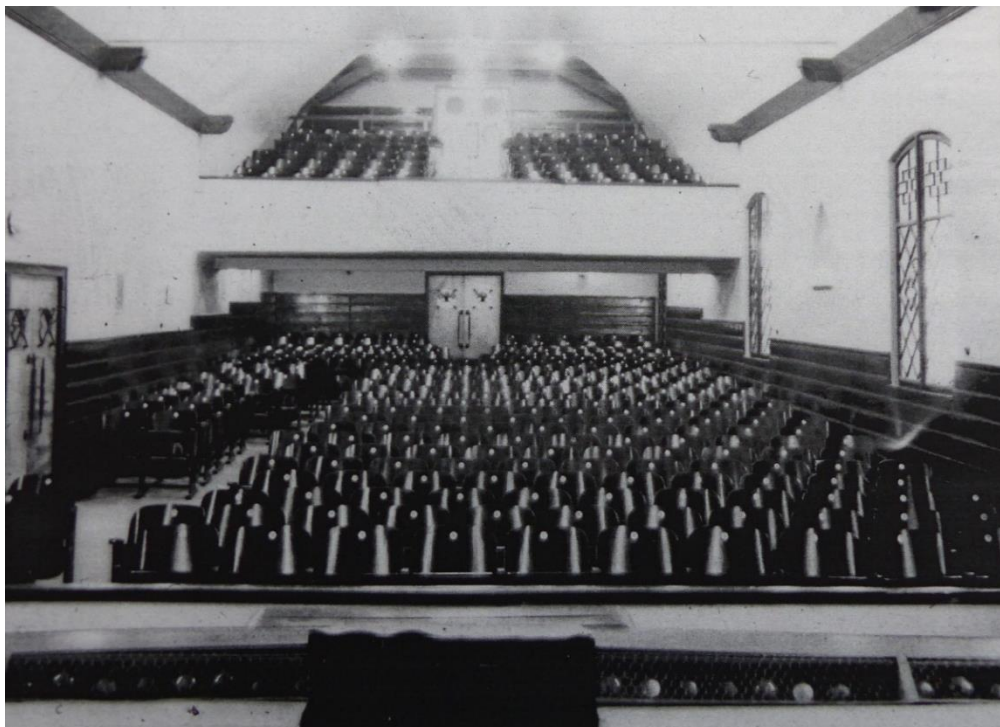
Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 7. – Vítězný návrh J. Freiwalda a J. Böhma na nové Jiříkovo divadlo na konci 30. let 20. století. Hlavní vchod měl být přesunut do ulice Na Valech.

Zdroj: HILMERA, Jiří. *Česká divadelní architektura: Czech theatre architecture*. Praha: Divadelní ústav, 1999, s. 253. ISBN 978-80-7008-087-0.

Fotografie č. 8 – Sál Zámeckého divadla Na kovárně podle původního návrhu arch. J. Freiwalda v roce 1943.

Zdroj: Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

Fotografie č. 9 – Fotografie pořízena pravděpodobně při příležitosti slavnostního otevření prozatímního Zámeckého divadla Na kovárně z představení *Naši furianti*. Prostor s dekoracemi působí velmi stísněně.

Zdroj: Archiv Polabského muzea, Poděbrady, DS Jiří.

Fotografie č. 10 – Sgrafita kováře nad jevištěm Divadla Na Kovárně při přestavbě v 90. letech 20. století.

Zdroj: Soukromý archiv Ladislava Langra.

Fotografie č. 11 – Křižení ulic Štefánikova, Na Chmelnici a Pionýrů. Ukázka necitlivých zásahů do městské struktury v 80. letech 20. století.

Zdroj: Archiv autorky

Fotografie č. 12 – Současný stav Divadla Na Kovárně, ve kterém jsou výraznými prvky dlouhá forbína a úzké jeviště.

Zdroj: Divadlo Na Kovárně. *Fotografie interiéru divadla* [online]. [cit. 2020-12-14]. Dostupné z: <http://www.divadlonakovarne.cz/klient-357/kino-121/stranka-3217>

Příloha č. 2 – Dotazník o Divadelním spolku Jiří

Abych pochopila současnou pozici Divadelního spolku Jiří ve městě Poděbrady, rozhodla jsem se vytvořit dotazník, který byl přístupný online od 11. dubna do 26. dubna 2021. Jeho cílem bylo zjistit, nakolik je poděbradská veřejnost seznámena s aktivitami divadelního spolku a zároveň, jak vnímá celkově poděbradskou kulturu.

Dotazník byl dobrovolný, anonymní a určen široké veřejnosti, která alespoň z části zná poděbradskou kulturní scénu. Distribuovala jsem jej primárně online přes sociální sítě, kde byl k dispozici v několika skupinách zaměřených na Poděbrady a na oficiálním profilu Divadelního spolku Jiří. Mezi členy spolku jsem jej rozeslala pomocí e-mailu. Dotazník zaznamenal celkem 306 návštěv, z toho 145 bylo pouze zobrazení a 161 dokončených odpovědí. Celková úspěšnost dotazníku se dostala na 52,5 %. Tuto poměrně malou úspěšnost přičítám jeho velmi specifickému zaměření a malé cílové skupině.

V jedné z klíčových otázek jsem se zaměřila na vztah respondenta ke spolku. Pro relevantní výsledky bylo u některých odpovědí důležité oddělit poděbradskou veřejnost od aktivních a bývalých členů spolku, u kterých předpokládám větší znalosti o spolku. Jako „členy spolku DS Jiří“ budu tedy označovat všechny respondenty, kteří v otázce č. 5 (Znáte Divadelní spolek Jiří?) označili odpověď „Ano, byl/jsem aktivní člen“. Tuto možnost označilo 36 respondentů. Ze stejného důvodu jsem se rozhodla některé odpovědi, hlavně otevřené otázky, rozdělit do dvou kategorií. První kategorie nabízí reakce 125 respondentů, kteří se neoznačili jako členové spolku. V druhé kategorii jsou naopak uvedeny pouze odpovědi členů spolku. Pokud tedy není uvedeno jinak, uvádím celkové výsledky.

Většinu otevřených odpovědí jsem korigovala minimálně a jsou uvedeny ve svém původním znění a pořadí. Korekce proběhla pouze u významově podobných odpovědí např. nevím, netuším, neznám apod., které jsem spojila. Také jsem spojila stejné odpovědi, které byly zapsány gramaticky odlišně a systém je vyhodnotil rozdílně, např. Vyhovující/vyhovující. Do položky „ostatní“ jsem také propojila odpovědi obsahující znaky nebo nesrozumitelné a nesmyslné odpovědi, u kterých nebylo možné význam jakkoli interpretovat. Všechny následně sloučené odpovědi jsou označené symbolem (*). Ostatní otevřené odpovědi zaměřené na znalost institucí a jmen (otázky č. 6 a 8) jsem pro lepší přehlednost zpracovala a uvádím nejčastěji jmenované položky s 10 a více zmínkami.

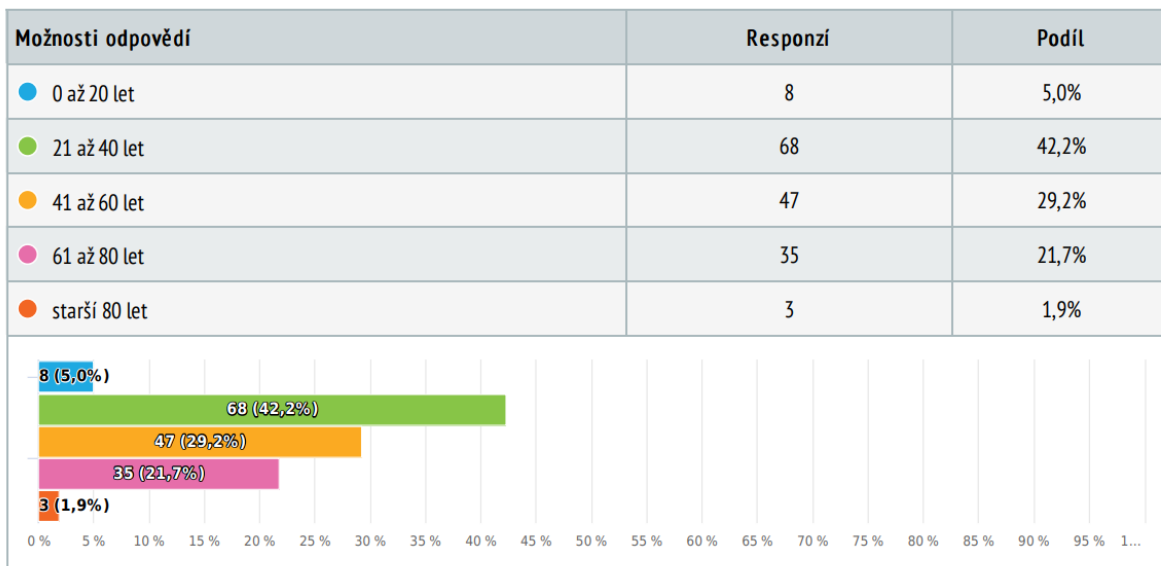
Dotazník pro mě byl cennou sondou do poděbradské veřejnosti. Jsem si vědoma, že vzorek respondentů je malý pro obecnější závěry, ale přesto některé reakce shledávám velmi důležité pro celkové směřování spolku. Z dotazníku například vyplývá, že průměrný poděbradský divák se pohybuje mezi 21 až 40 lety a do divadla chodí 1x až 2x za půl roku. Ve výběru představení je hlavním kritériem konkrétní divadlo nebo divadelní soubor a žánr, ve kterém upřednostňuje komediální žánry, činohru a velmi atraktivní představení ve venkovním prostoru. Divadelní spolek Jiří zná, ale nenavštěvuje jeho produkce pravidelně, ovšem s velkou pravděpodobností ví, že divadelní spolek pravidelně pořádá Letní historické vycházky s Bílou paní a festival FEMAD.

Osobně si nejsem vědoma, že by spolek někdy využil dotazníkové šetření a věřím, že tento dotazník pro něj bude smysluplnou zpětnou vazbou.

Výsledky dotazníku

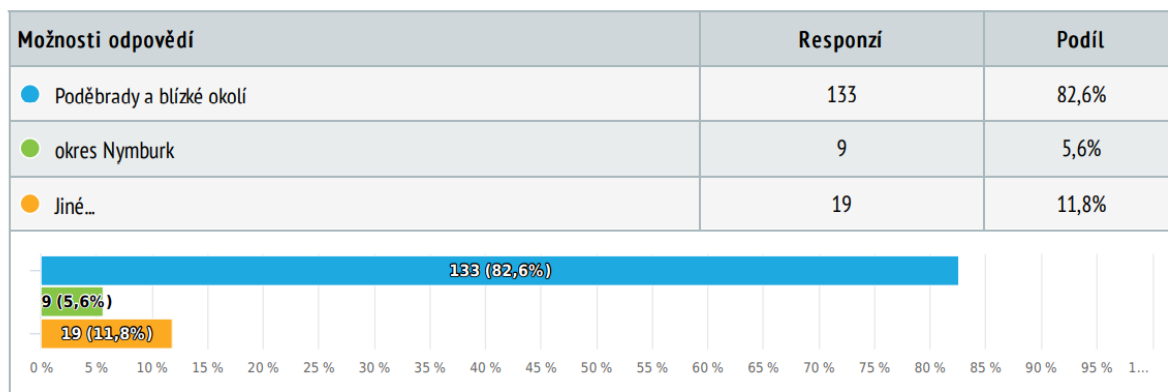
1. Do které věkové skupiny patříte?

Výběr z možností, zodpovězeno 161 x, nezodpovězeno 0 x

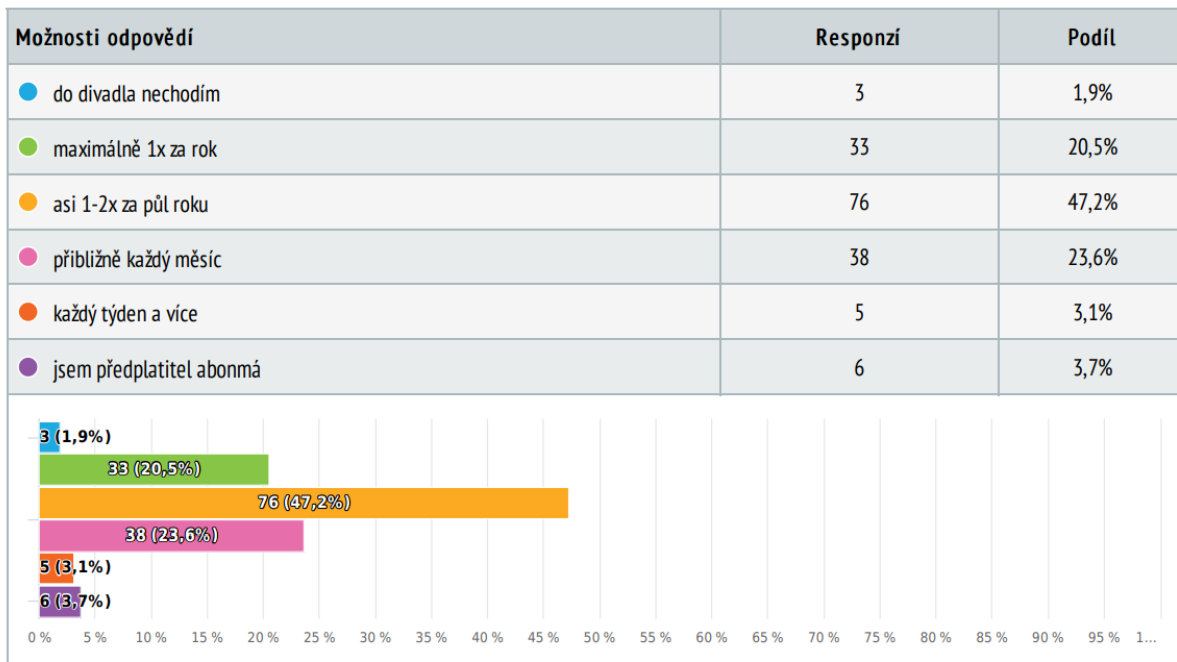
2. Uveďte oblast svého bydliště.

Výběr z možností, zodpovězeno 161 x, nezodpovězeno 0 x

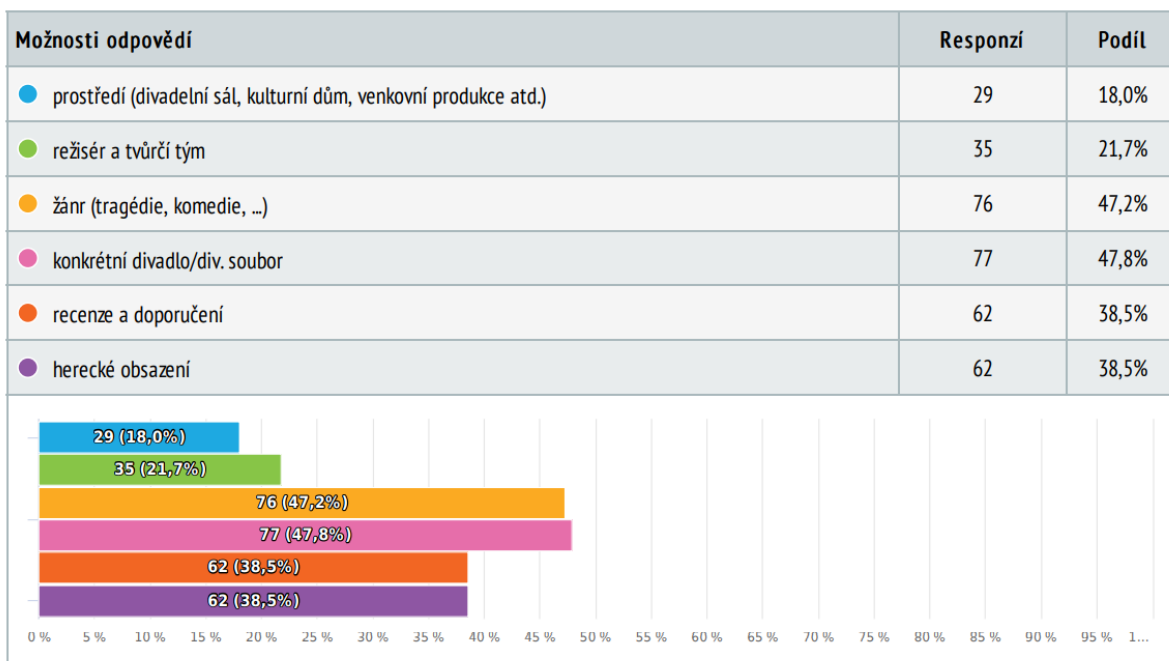
3. Jak často navštěvujete za normálních okolností obecně divadelní představení?

Výběr z možností, zodpovězeno 161 x, nezodpovězeno 0 x

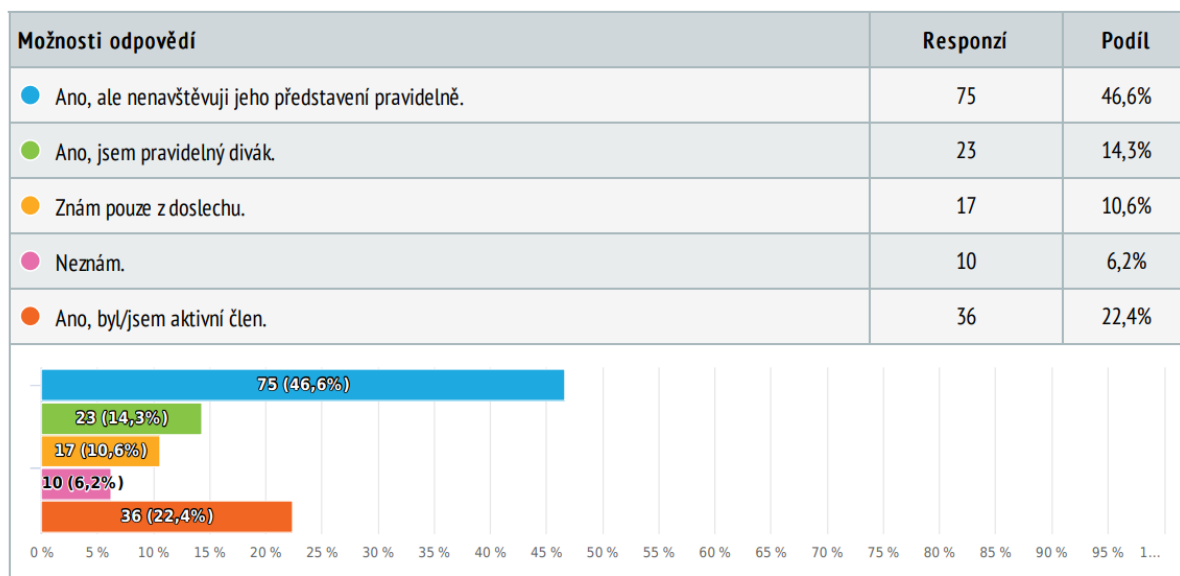
4. Vyberte, podle čeho se rozhodujete, na které představení půjdete.

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 161 x, nezodpovězeno 0 x

5. Znáte Divadelní spolek Jiří?

Výběr z možností, zodpovězeno 161 x, nezodpovězeno 0 x

6. Která jména vás napadnou, když se řekne Divadelní spolek Jiří? (otevřená, nepovinná otázka)

U této otázky jsem zpracovala pouze odpovědi bez členů DS Jiří. Na místě s druhým největším výskytem (24 uvedení) bylo mé jméno. Tuto odpověď ale nepovažuji za relevantní, protože bylo uvedeno také u počátečních informací u dotazníku, a proto ho do výsledků nezahrnuji.

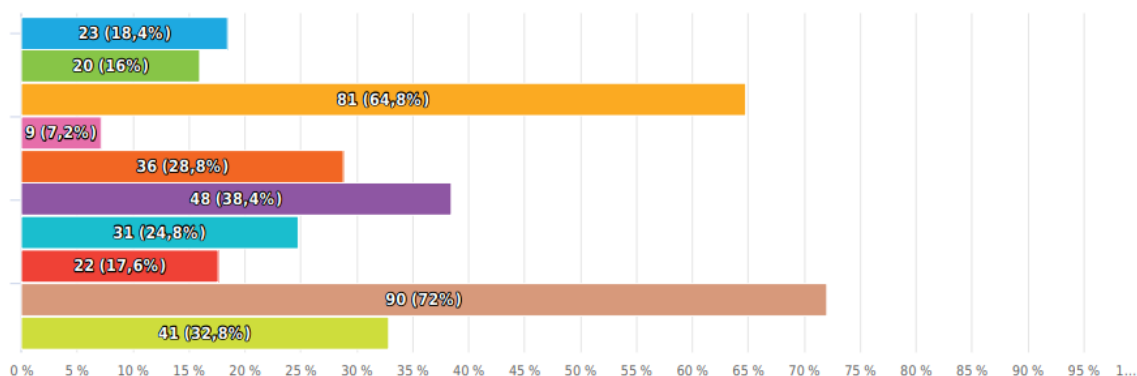
1.	Ladislav Langr	38
2.	Martin Kočí	22
3.	Jana Langrová	14
4.	Jiří Pospíšil	14
5.	Milan Hercik	12
6.	Helena Pěchová	12
7.	Jana Pospíšilová	11
8.	Karel Lhotský	10
9.	Martin Šípek	10

7. Zaškrtněte všechny kulturní akce, které Divadelní spolek Jiří podle vás pořádá/pořádá.

a. Odpovědi bez členů DS Jiří.

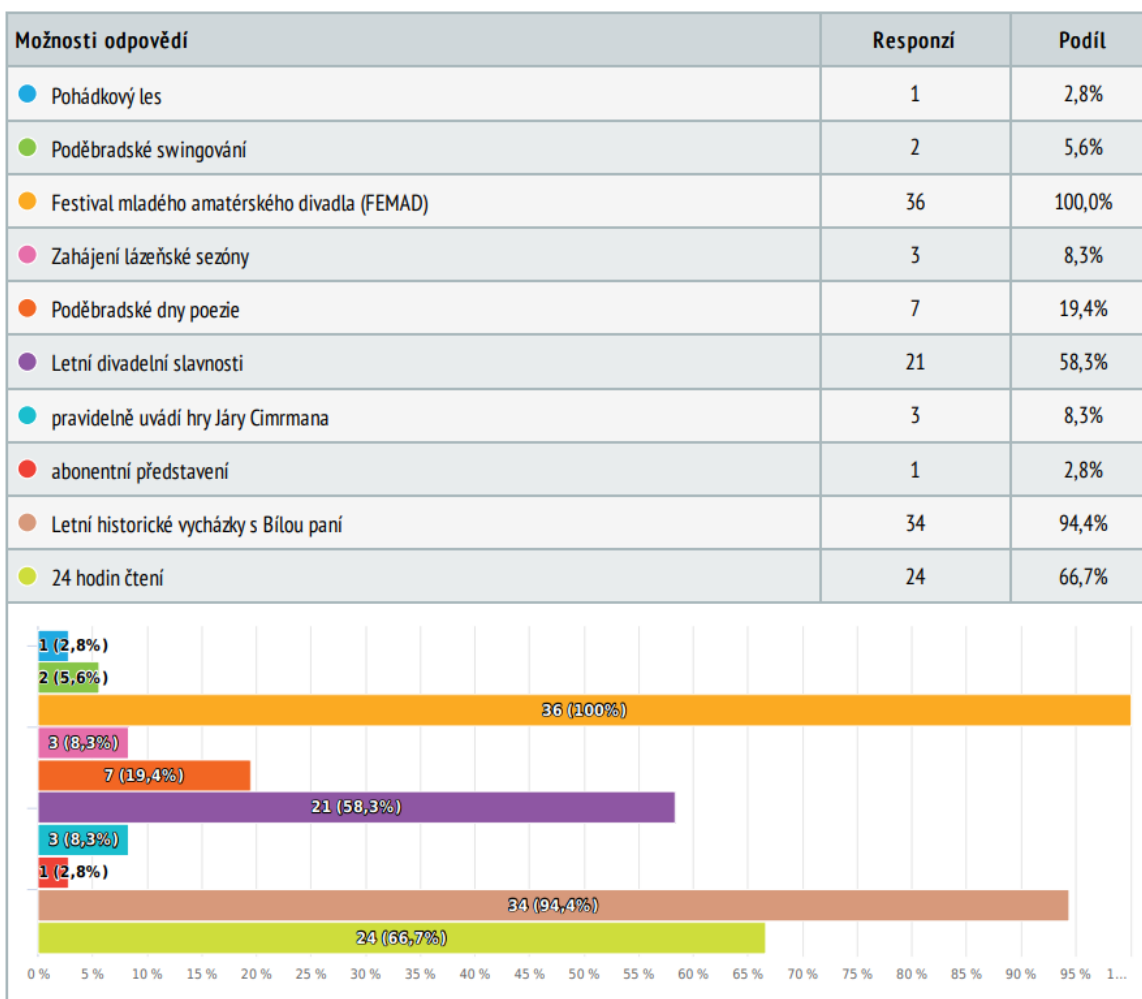
Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 125 x, nezodpovězeno 0 x

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
● Pohádkový les	23	18,4%
● Poděbradské swingování	20	16,0%
● Festival mladého amatérského divadla (FEMAD)	81	64,8%
● Zahájení lázeňské sezóny	9	7,2%
● Poděbradské dny poezie	36	28,8%
● Letní divadelní slavnosti	48	38,4%
● pravidelně uvádí hry Jára Cimrmana	31	24,8%
● abonentní představení	22	17,6%
● Letní historické vycházky s Bílou paní	90	72,0%
● 24 hodin čtení	41	32,8%

b. členové DS Jiří (36 odpovědí)

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 36 x, nezodpovězeno 0 x

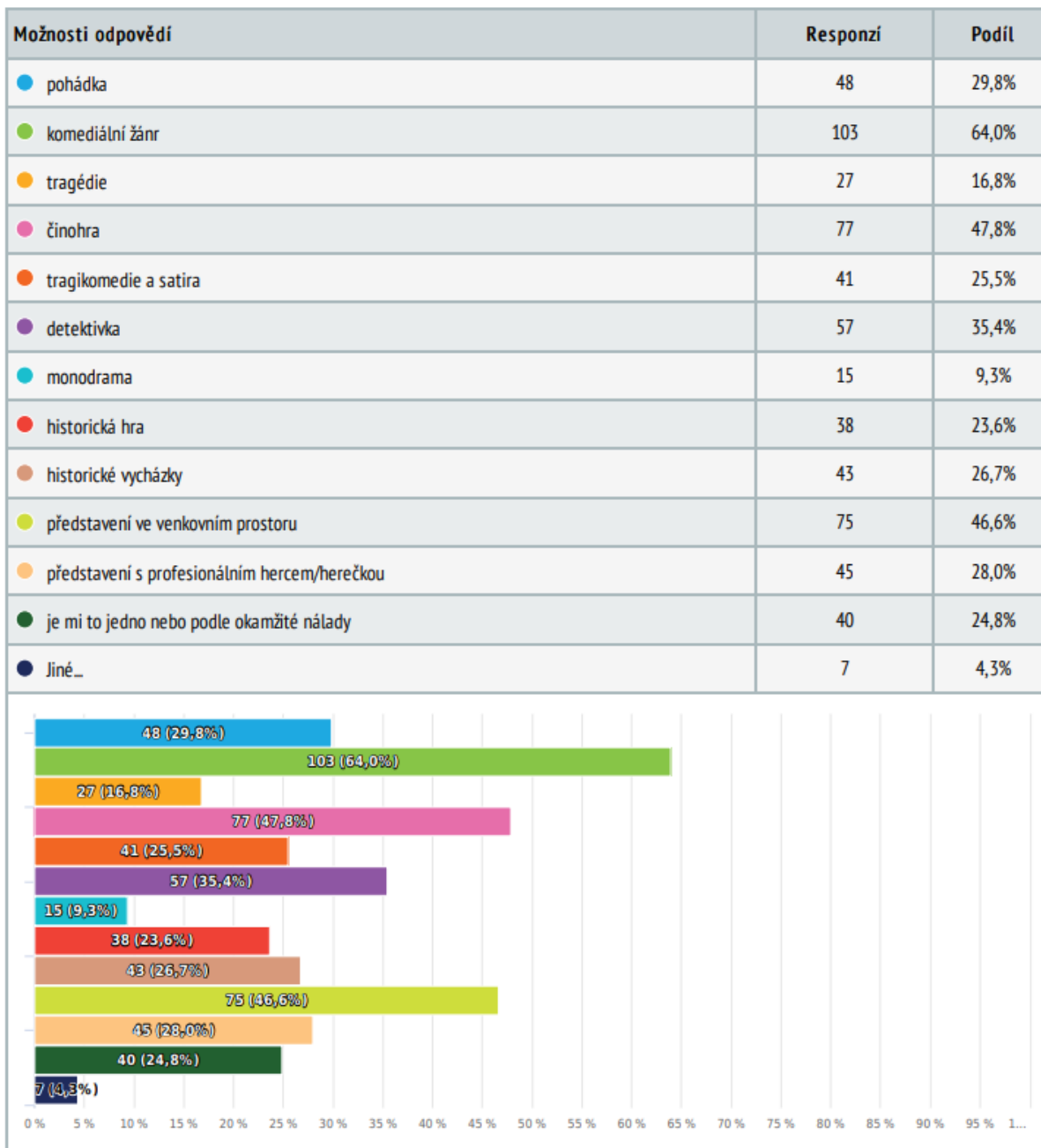
8. Znáte další organizace a spolky, které se podílí na poděbradské kultuře? (otevřená otázka)

Na třetím místě jsem byla nucena vytvořit souhrnnou kategorii s názvem „Cimrmani“, která v sobě obsahuje několik typů odpovědí. Část respondentů nerozlišuje dvě ochotnické divadelní skupiny, které svoji tvorbu soustředí na hry J. Cimrmana (Divadlo U Váňů, Járův poděbradský ochotnický soubor) a označují je souhrnně „cimrmani“. Proto výsledky týkající se těchto souborů nemusí odpovídat skutečnému stavu.

1. Městské kulturní centrum	34
2. Divadlo U Váňů	31
3. Cimrmani*	20
4. ZUŠ Otakara Vondrovce	19
5. DDM Symfonie	16
6. Lázně Poděbrady	15
7. Městská knihovna	12

9. Zaškrtněte, o jaké typy představení máte zájem.

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 161 x, nezodpovězeno 0 x

10. Jak vnímáte jako divák poděbradské Divadlo Na Kovárně?

(otevřená, nepovinná otázka)

a. Odpovědi bez členů spolku

Bez odpovědi/nevím*	12
ostatní*	4
Malé*	5

Vyhovující*	5
Útulné*	3
Hezké*	3
Pozitivně*	2
OK	2
Útulné prostředí*	2
Kladně*	2
Běžné divadlo*	2
Malé, ale hezké*	2
vyhovující, pěkný	
Je to naše divadlo	
Je to sice malé divadlo, ale má svůj půvab.	
jsem spokojena	
Klasické městské divadlo	
komorní, domácí, celkem příjemné	
Krasne	
Krásný, útulný, přátelský, komorní.	
Líbí se mi	
je to mrňavý	
Malé divadlo, ale příjemné prostředí	
malé hezké divadlo	
Malé, útulné divadlo.	
malý prostor a ne příliš zajímavý prostor, skvělé řešení průchodu ke kašně z prostoru divadla	
Mám prostor Divadla Na Kovárně velmi ráda	
Menší ale útulné divadlo. V létě bohužel nejde v divadle moc dýchat.	
Menší, komornejší atmosféra	
Mě vždycky překvapovalo, jak je moderní, když je v zámku :) A přijde mi, že má malé jeviště.	

Milé útulné

Moc se mi líbí, jak je situované (zasedání, pódium,..)

naprosto skvělý prostor

atmosféra v hledišti bývá uvolněnější, než se na divadlo hodí.. možná proto, že samotný interiér nevzbuzuje respekt, ale jinak na poměry Poděbrad podle mě stačí, bývá čisté, což oceňuji

Je podle mě menší, jak podium tak i jeviště.

Celkem malý sál, ale pro Poděbrady asi stačí, hezke místo na zámku, hezke předsálí, dobre dostupné v centru podebrad

Divácky špatně řešený prostor

Divadlo je hezké a je zajímavé, jak se při různých akcích využívají všechny prostory - pro vernisáže, slavnostní setkání apod. Škoda, že občerstvení ve foyer neotevívá pravidelně také např. 0,5 hod. před představením, ale jen někdy o přestávce. V kavárně bývá plno a musí se tak jít před představením čekat do resaurace. Trochu méně komfortní jsou 2 úzká schodiště místo 1 širšího. Škoda nevyužívaného společného prostoru nahoře u balkonu (a není moc pěkný).

Divadlo je menší, ale útulné

Divadlo je pěkné, ale chtělo by to klimatizaci

Divadlo na kovárně je dobré malé divadlo. Chodím tam rád

Divadlo v nádherném prostředí, vlastní divadelní průměrné, ale hezké

Divadlo vnímám jako realitu, se kterou se jen tak nepohne. Ale takové město jako jako PDY by si zasluhovalo důstojnější divadelní prostor

Domácí, příjemný

je to krásně komorní i když trochu více prostoru by neuškodilo

dostačující

Důstojné prostředí pro diváky, zázemí pro účinkující neznám

Hezké malé divadlo

Hezké prostředí

Hezký, příjemný a fajn prostor. Moc hezká atmosféra.

Hodnotím celkem kladně. Vytknula bych pouze malé přilehlé prostory a to, že se do řady sedadel vstupuje většinou z jedné strany

chybný provoz klimatizace a sociálního zázemí

Jde o důstojné prostředí

Je krásné a adekvátní velikosti města

Dostacující, příjemny, skromny

Nemam co vytknout

Na shlédnutí představení vyhovuje, na pohyb během přestávek (wc, občerstvení) už tak ne

příjemné malé divadlo, navozuje takovou rodinnou atmosféru

příjemný prostor

stísněně

Super

velmi příjemné divadlo pro účinkující i diváky, rozlohou tak akorát

Velmi útulné

Příjemné domácí prostředí.

Velmi útulné, dýchá divadlem.

Vkusné, velikost akorát, vybavení v pořádku

Vnímám ho jako dostačující.

V pohodě

Vyhovuje po všech stránkách

Vyhovuje, už jsem zvyklý.

Vyhovující, ale nic zajímavého.

V historickém objektu - v novém hávu, uspokojivá kapacita; bohužel v blízkosti hlučná komunikace

Neměl jsem ještě tu čest, vždy jsem se účastnil venkovních představení.

Příjemné divadlo, jen příliš velká předscéna.

Průměrný

Nepohodlné sedačky, špatně větrné prostory,

Neutulny, chladný,

OK na poděbradské poměry

Paráda

Pěkné a důstojné prostředí pro diváka

Pěkné divadlo, špatně slyším a tak bych ocenila sluchátka (pokud možno)

Pěkné, dostačující

Pěkně prostředí,

Pěkný, komorní

Příjemné a pohodlné

Podle mě je divadlo sice hezky zařízené, ale ne dostatečně

Pozitivně, krásné divadlo, dobrá akustika

Příjemné malé divadlo

pro naše město dostačující, někdy horší akustika

Prostor divadla se mi líbí

prostor je pěkný

Prostředí na mě působí dobře.

Pro: útulnost , pro diváka příjemné prostředí, vyhovují mi divadla s menší kapacitou.

b. členové DS Jiří

Bez odpovědi

3

Vyhovující*

3

Nedostačující

Divadlo mám ráda , jen z osobní zkušenosti mají zhoršenou mobilitu je složitější sejit na toaletu úplně do suterénu k šatnám.

Divadlo Na Kovárně mám moc rád/a.

Divadlo působí na první pohled příjemně, ale jsou značné nedostatky v technickém zázemí (oddělené technické kabiny, nevyužitá orchestrální – nárazově sloužící jako skladiště, dispozice dalších souvisejících prostor velmi problematická, komplikovaný přístup na jeviště při stěhování kulís z vnějšího prostředí, nevyřešené zázemí pro pravidelné fungování bufetu + většinou absence bufetu ve foyer před představením a o přestávce)

Dle mého názoru je divácký prostor divadla vyhovující.

Dobry

Hezké prostředí, špatné vybavení, podprůměrné zázemí

Hrací prostor, technické zázemí – nedomyšlené

Jsem ráda, že máme v Poděbradech pěkné divadlo.

Jsem ráda, že zase existuje naše divadlo, jeviště a vše, co s divadlem souvisí!!!

Kapacita asi odpovídá zájmu o divadlo v Poděbradech. Nedobře řešené zázemí.

Mám ho rád, ale jako divadelní prostor to není příliš ideální. Kapacita ok, ale vzhled ala kino. Hodně světlé a nešťastný poměr hloubka/šířka jeviště. Co se týče zákulisí a tech. Vybavení

na to jak je divadlo „malé“ se vtěsná dost lidí aniž by trpěla akustika. Za mne jedno z nejtulnějších divadel která jsem dosud navštívil

Celkově je prostor špatně navržen. Divadlo je neprakticky řešené. Balkóně jsou k ničemu, lóže nemají pohodlné sezení. Chybí kvalitní občerstvení.

Divadlo ke pěkné a příjemné. Zázemí pro účinkující by mohlo být trochu větší, a horní řady mají méně místa pro nohy.

Neobvykle velká forbína

neutrálně

Nic moc, třeba divadlo Jaroměř má dispozičně mnohem lepší prostory...

Preferoval bych masážní sedačky a možnost chlazených drinků.

Příjemné malé divadlo

prostor jeviště a hlediště na mě působí trochu neosobně

Prostorově, koncepčně nic moc... To třeba v takové Jaroměři, tam mají divadlo s koulema 😊

Příjemné malé divadlo, jen škoda, že není širší. Že zadních řad nemusí být vše dobře vidět. Akustika je bohužel trochu horší. Bohužel není dobře vyřešen bufet, šatna a toalety. Kdyby projekt divadla zpracovával zkušenější architekt, jistě by se mu podařilo vestavět divadlo do zámeckých prostor lépe. Ideálu samostatně a od základů stavěného divadla zde asi bohužel nebylo možné dosáhnout.. 😞

Příjemné prostředí – hlediště i foyer.

Původní divadlo mělo lepší atmosféru, větší důraz na pořádek

Špatné řešení zázemí pro účinkující

Velice pozitivně, zejména včlenění divadla do prostor zámku

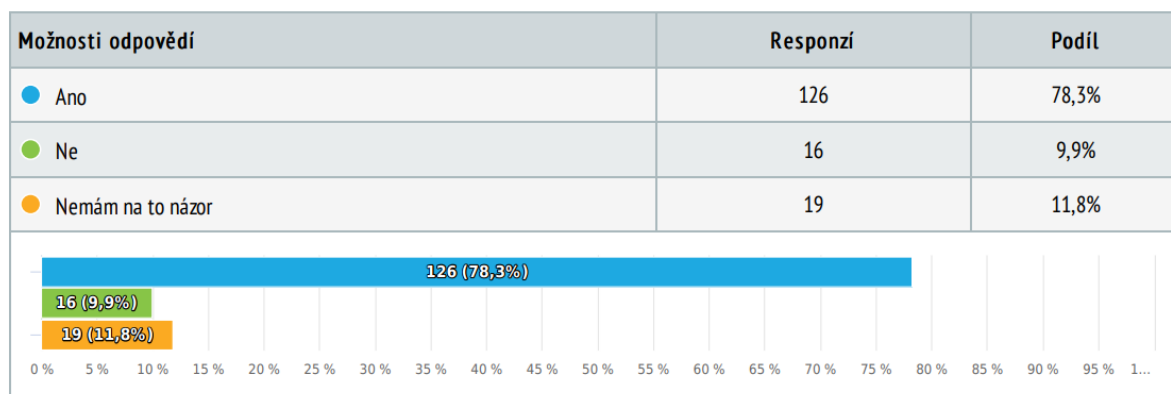
Vnímám ho jako dostačující

Nešťastně řešenou rekonstrukcí přišly Poděbrady o možnost získat kvalitní kulturní stánek, a to jak kapacitně (rekonstrukcí se kapacita sálu zmenšila), tak technicky (oddělené technické kabiny, způsob řešení šaten, přístup pro stěhování kulis apod.). Ve srovnání s jinými městy Poděbrady značně zaostávají.

Divácky příjemná, menší scéna. Jen zbytečně hluboké a naopak úzké jeviště.

11. Je pro vás atraktivní, když se představení odehrává v jiném prostředí než divadelním?

Výběr z možností, zodpovězeno 161 x, nezodpovězeno 0 x

12. Co si myslíte o Divadelním spolku Jiří a jeho tvorbě?

(otevřená otázka)

a. Odpovědi bez členů DS Jiří

Nic/nevím/neznám*	20
Ostatní*	3
jsem rád, že v Poděbradech je	2
Snaží se*	2
Že by především měl dále pokračovat v tom co dělá.. Má rád jejich tvorbu..	
Je potřebneudrzovat a rozvijet kulturu v ramci podebradskeho regionu	
Je potřeba	
Ještě, že fungují. Příjemné zpestření Podebradskeho života.	
Je to super! Jen tak dál.	
Je velmi rozsáhlá a kvalitní.	
Jo je to dobrá tvorba.	
Jsem ráda, že v Poděbradech takový spolek je. Je to krásný druh zábavy a sdoufam, že bude pokračovat.	
Jsem velmi vděčná, že spolek existuje a pomáhá tak vytvářet a rozšiřovat kulturní život v Poděbradech.	
jsou dobří, velká ztráta je úmrtí Pospíšilových	
Jsou obohacením kulturního života v Poděbradech, přínosem je i to, že spolupracují s profesionály, mají vynikající repertoár	

Jsou skvělí a jen ať pokračují dál

Líbí se mi, oceňuji aktivitu, nápaditost, spolupráci

Je o něm málo slyšet, ikdyž jeho akce jsou vidět.

Líbí se mi široký výběr žánrů a zapojení mladých herců/režisérů. Dále pak jako pozitivní hodnotím i venkovní představení a další akce.

Má dlouhou tradici a to je dobře

Má dobré nápady

Mají zajímavá představení

Mám ráda tento divadelní spolek

Miluji jejich Cimermany

Moc je neznám, těžké hodnotit. Mezi lidmi jsou oblíbení.

Myslím že odvádí skvělou práci

Myslím, že si zaslouží uznání za všechny akce a představení, které pořádá. Více takových spolků.

Myslím, že spolek má široký záběr, líbí se mi, že jsou vidět i mladší herci, kteří mají své projekty. Dále vítám hostování známých herců

Nadsenci obdivuhodní

Nadšenci

Navštěvujeme pravidelně Bílou paní a děti to milují. Jsem nadšená za takový nápad ❤️

Líbí se mi tvorba Ladislava Langra

Navštěvuji cimrmanovské hry, vždy se velmi pobavíme

Jen tak dál... Komédie jako My se vám ozveme.

Jeho inscenace jsou na dobré úrovni. Chybí více komedií.

Aktivně spolek ani jeho tvorbu nesleduji, ale určitě ho vnímám jako přínosný pro rozvoj poděbradské kultury.

aktivní divadelní soubor

Aktivní, nadšenci

bezva parta správných nadšenců

Divadlo má dlouholetou tradici, členové spolku nadšenci divadla, věnují mu spoustu élného času. Jsou to "srdcaři", ochotni zapojit se do jakékoliv akce spolku. Oblíbené jsou páteční

podvečerní vycházky. Přinášejí hlavně návštěvníkům lázní nejen radost z procházky krásným městem, ale i poučení o jeho historii.

Dobrá kvalita

Dobre

Dobrý spolek

Dobře nese tradici. Má obětavé členy. Svoji činností přispívá k dobré pověsti ověst městu

Jeich tvorba je nápaditá a kvalitní

DSJ dlouhodobě patří mezi vyspělé amatérské soubory. Nabízí divákům inscenace, které mají dobrou úroveň.

DS uvádí kvalitní hry, ale jsou i takové, které mě neoslovily

Fajn

Fajn parta nadšenců

Fungující parta lidí

Herecké výkony výborně, Kladivo na čarodějnice bylo úžasné

Hezky

Je bezvadné, když se lidé ve spolku zabývají kulturou, něco tvoří. Spolek obohacuje kulturní dění ve městě.

Je dobře že existuje a co jsme viděli tak se nám líbilo

Je dobře, že spolek existuje a hraje divadlo. Líbí se mi pohádky. Některá jiná představení byla moc dlouhá.

Je fajn, že v Poděbradech něco takového je. Pro zúčastněné je to jistě srdcová záležitost. Škoda, že možná nemají větší podporu města nebo někoho vlivného, protože je pravda, že o spolku moc nevím. Nebýt vitríny u orloje, tak bych skoro ani nevěděla, že existují.

Jeho členi jsou lidé na správném místě, které baví to, co dělají!

DSJ vnímám jako spolek s aktuálně nevyužitým potenciálem, neatraktivní pro mladé zájemce o členství

Nechci hodnotit tvorbu. Tradice spolku je úctyhodná.

Některá představení jsou pro mě zajímavá

snaží se to dělat, jak nejlépe dovedou

solidní ochotnický spolek

Spokojenost

Spolek se hodně snaží, má rozmanité programy a je vidět.

Spolek se mi moc líbí.

Spoustu nadšených amatérských herců, někteří velice kvalitní herečky, někteří méně

standardní amatérský soubor

Šikovní a talentovaní členové.

Šikovní lidé

Tradice, kvalita, poctivé řemeslo.

Tvorba je zajímavá.

snaží se odvádět slušnou práci za minimum finančních prostředků, které na svoji činnost mají. Repertoár bych ale ztraktivnila a zvýšila bych také četnost představení

Tvorba pro děti se mi líbí , historické hry možná trochu jednotvárné (časté znásilnění hlavní postavy)

Velký obdiv a přínos pro ty, kteří rádi kulturu

Velmi kvalitní amatérské divadlo, nejlepší představení konkurují profesionálním. Osobně mi chybí v poslední době větší originalita her, myšleno modernější pojetí.

Velmi mě mrzí, že momentálně nemůže fungovat. Chybí mi hry i místní herci.

Velmi si cením všech, kteří se podílejí na tvorbě. Dokonalá režie, vynikající herci.

Víceméně divadlo jednoho autora - Langra 😊

Viděla jsem jen několik představení (pohádku a drama). Obojí se mi líbilo. A divadelní spolek mi připadá jako skvělá iniciativa, která rozšiřuje kulturní možnosti na malém městě.

Vycházky s Bílou paní jsou fajn. Všechny hry mi ale přijdou si dost podobné stylem, dialogy i zpracováním.

výtečné

Vytváří velice kvalitní amatérské divadlo

Vždy skvěle zahrané

Záslužná činnost, která obohacuje kulturní život v Poděbradech

Znám ho spíše z doby návštěv divadelních představení se školou. V poslední době jsem žádné představení neviděla.

Velké, nesourodé a roztříštěné těleso na pár menších spolků, z nichž jdou všichni proti všem

Nejsem s tvorbou moc seznámená, ale s doslechu vím že je tvorba velmi kreativní a hezká.

nemám tolik zkušeností, myslím, že záleží na obsazení konkrétní hry

Nemyslím že osobně znam na tolik.. Ale z doslechu jsem slyšela převážně chválu. Mně osobně by zaujali s verši propagaci a s více známější tvorbou

Neoslovil mě.

Občas me nektere divadelni hry nebavi, jsou moc dlouhe a bez vtipu.

Obdivuji nadšení divadelníků

Obdivuji nasazení a obětavost ochotníků

Obdivuji to

Paráda

patří k Poděbradům, je vítaným a kvalitním zpestřením

Podporuji tento spolek, dcera má hezké zážitky o kterých mluví i zpětně. Jen tak dál! :) Rád sponzorsky nějakou korunou přispěji. :)

Pokud navštívíme, tak nikdy nemám žádné výhrady

Pracující spolek

Průměr

příjemné doplnění kultury Poděbrad

obdiv k zapálenosti pro věc

b. členové DS Jiří

Přijde na to.... 2

Jako člen spolku se cítím zaujatý* 2

značně kolísavá = má poklady i odpady :-)

Krása, jen jsem zvědav zda se vzpamatuje ze ztráty výraznějšího srdce.

jsem zaujatý 😊 Asi by bylo dobré, kdyby se k tvorbě dostali i mladší tvůrci..

Jen to nejlepší.

je dobře, že tu divadelní spolek máme, že se podílí na rozvoji kultury ve městě, přeju mu spoustu dobrých her, skvělou partu nadšených lidí, které spojuje láska k divadlu a taky přeju uznané a vděčné publikum, které bude často a rádo chodit na spolková představení

Je aktivní

Kvalitní autorské, herecké a režisérské zázemí

DS Jiří má poměrně pestrý repertoár, může nabídnout hry pro různě "zdatné" publikum. Bohužel se stále více a více naráží na jakési očekávání (pod)průměrného diváka (vychovaného TV seriály), že dobrá hra je pouze komedie, čím primitivnější, tím lepší. Přece nebudu v divadle ještě o něčem přemýšlet! Chci, abyste mě hlavně a stále bavili.

domnívám se, že by mohl tvořit více "nelangrovských" inscenací

dobrá, rozmanitá

Divadelní spolek by si zasloužil vstřícnější jednání ze strany zřizovatele

Divadelní spolek a jeho tvorbu mám ráda. Proto nemohu objektivně hodnotit.

Dělá dobrou práci a těším se novinky.

Chvályhodná společenská a kulturní aktivita Poděbradáků.

Bylo by fajn, kdyby více spolupracoval s profesionálními herci a režiséry.

Kvalitní herecké výkony a zpracování. Divácky jsou pro mě zajímavější komedie a kratší představení.

Kvalitní soubor s dlouholetou tradicí

Vyrůstala jsem s ochotníky od dětství, teď už jen vše sleduji s nadšením!

Velmi kvalitní.

už to není, co to bývalo a chybí pohádky

Snaží se o dobrá představení všech žánrů

Přínosná a kulturně i edukativně obohacující nejen město Poděbrady.

Kvalitní představení, pestrost žánrů, dobré herecké výkony.

Nemam informace

Občas nedokáže zabránit inscenování sraček a to je škoda.

Myslím že se snaží o pokrytí základních žánrů (pohadky, komedie, i drama)

Myslím, že funguje nad rámec am. divadelních souborů v ČR. Množstvím akcí a vyprodukovaných představení je řadím ke špičce obdobných souborů. Jen tak dál;)

Myslím sk že je to v celku slušné amatérské divadlo které se snaží mířit na občany Poděbrad

možná více pohádek

Měl by uvádět více "trendy" hry a trochu se omladit

Několik lokomotiv, ale dost prázdných vagónů.

Amatérské divadlo, které má tendence na to občas zapomenout

13. Chcete na závěr něco dodat nebo vzkázat?

(otevřená, nepovinná otázka)

V této závěrečné otázce jsem vybrala pouze odpovědi, které se přímo vztahovaly k Divadelnímu spolku Jiří a jeho tvorbě.

Líbilo se mi představení pohádky na Kačině i

2

Je mi trochu líto, že divadelní spolek Jiří nemá více kvalitních režisérů

Děkuji za to, že máme v Poděbradech takovou úžasnou partu herců.

Přeji hodně úspěchů do dalších let .Spolek má nezastupitelné místo pro kulturní život v Poděbradech

omladte režiséry

nejlepší představení co pamatuji byl Fanfán Tulipán v jejich podání v zámecké zahradě. Nebojím se přirovnat toto představení k síle a prožitku z představení v otáčivém hledišti v Českém Krumlově. Fanfán Tulipán v podání DS Jiří byl srovnatelný zážitek.
